

๒๐๑๖
114
๒๕๓๓
ร.๒

วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๓๓

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสาร มคอ

SVU 8015

อาเซียนวาท

รัตนราชเรืองรุ่งหล้า
เจ็ดจรัสยงสุรย์จันทร์
เอกาทศเทพสวรรค์
เป็นหลักไทยขวัญแก้ว

หลากสวรรค์
มองแผ้ว
เสกสู๋ สยามเฮย
เกศกั้นชนผอง

ทศธรรมพูนพรังพร้อม
พระสิรินธร กอปรอดิคุณ
พระนาถะนุหนุ
พระอัจริยะเจืองจำ

ทศบุญ
ครอบเกล้า
นรชาติ ชาวาลนา
โจษแจ่งสรรเสริญ

สามารถเสริมสื่อสร้าง
สนทศิวัตวิทยา
สามารถปลงปัญญา
สนทศสาธกถ้วน

ศึกษา
เลิศล้วน
ประยุกต์ เยี่ยมแฮ
ถ่องแท้ศาสตร์สรรพ

รัฐศาสตร์เชิงทูตใช้
ชาญเชี่ยวชาญปฏิบัติการ
ประวัติศาสตร์สืบสาร
เที่ยงแท้คนถ้อยถ้อยถ้ำ

เชี่ยวชาญ
เก่งกล้า
ทัศน์เที่ยง
ถันถ้อยเถียรถกลง

อนุรักษ์บูรณมูพพ์เบื่อง
นับอเนกอนันต์ผล
มรดกอนุชน
ชาญบูรณคดีได้

อนุสนธิ์
เวยไว้
ธรัก - ชาเฮย
เก็บกู่สถิตสถาน

คือขัตติยราชเรือง
พระเทพรัตนจักรินทร์
คือปราชญ์เป็รื่องปวงศิลป์
พระเทพรัตนราชภูริชรวง

สยามินทร์
เกียรติก้อง
สรรพศาสตร์
เทิดท้าวเหนือเศียร

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
(ผศ. สุวคนธ์ จงตระกูล ประพันธ์)

วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พ.ศ. ๒๕๓๓

วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวันสำคัญยิ่งวันหนึ่งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้วยเป็นวันที่ระลึกแห่งการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสำเร็จการศึกษา คุุฎบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ เป็นเกียรติประวัติแก่มหาวิทยาลัย นำความปิติภาคภูมิใจอย่างยิ่งมาสู่นิสิต คณาจารย์ ข้าราชการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จักได้จดจำรำลึกกันตลอดไป จึงเป็นโอกาสสำคัญที่ชาวศรีนครินทรวิโรฒจะร่วมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองมงคลวารประจำปี อันเวียนมาบรรจบครบวาระที่ ๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓

ในปีนี้มหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานพระเมตตาคุณเป็นพิเศษ ด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานการบรรยายตามพระราชอัธยาศัย นับเป็นพระกรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ มหาวิทยาลัยได้ขอพระราชทานพระราชวโรกาสจัด ระบาย รำ และพ็อน เพื่อถวายชัยมงคล และเฉลิมฉลองในโอกาสที่จะทรงเจริญพระชนมายุครบสามรอบในปีถัดไป

หนังสืออนุสรณ์แห่ง วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๓ นี้ ได้จัดทำขึ้นตามแนวคิดที่ว่า พระองค์ท่านทรงเป็นผู้รอบรู้และใฝ่พระราชหฤทัยในวิทยาการอย่างหลากหลาย เนื้อหาสาระของหนังสือจึงประกอบด้วยบทความทางวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปะ และงานวิจัยทางด้านการศึกษา ซึ่งเป็นผลงานของคณาจารย์และศิษย์ มศว ส่วนหนึ่ง ด้วยเจตจำนงจะเผยแพร่ความรู้ความคิดและทัศนะ เพื่อประโยชน์แก่ผู้สนใจวิชาการร่วมกัน

(นายชาติรี เมืองนาโพธิ์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารบัญ

	หน้า
อาเศียรวาท	๕
คำนำของอธิการบดี	๓
โครงการและกำหนดการงาน ปี ๒๕๓๓	๑๑
งานวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ดีเด่นของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สุทัศน์ ยกส้าน	๑๓
พื้นที่ประเทศไทยมาจากไหน ประเสริฐ วิทยารัฐ	๑๙
การขยายการศึกษาเพื่อปวงชนเป็น ๙ ปี : ภารกิจที่ทำหายนักการศึกษาไทย สมเกียรติ ขอบผล	๓๐
สิ่งแวดล้อมศึกษา : งานที่จำเป็นและท้าทาย ชีวิวัฒน์ นิจนตร	๓๕
สาระสังเขปปริญญาบัตรระดับปริญญาเอก สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ เรื่อง “การทดลองใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมาย สำหรับเยาวชน” จันทนา นนทิกกร	๔๔
มรดกทางวัฒนธรรมกับกระบวนการทำประเทศให้ทันสมัยและผลกระทบต่ออุดมศึกษา สำอาง หิรัญบุรณะ	๕๒
ทฤษฎีและการปฏิบัติในการรับภาษาที่สอง : มรรควิธีบูรณาการนาม-รูป ประพาศน์ พฤทธิประภา	๖๒
ปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางความคิดระหว่างศิลปะแนวประเพณีกับศิลปะตะวันตก อำนาจ เย็นสบาย	๖๕

พระราชทานพระราชาโชวาท

ทรงระนาดร่วมกับวงดนตรีไทยของ มศว. ประสานมิตร

ทรงวาดภาพสีน้ำ

นักร้องเพลงประสานเสียง ขณะทรงวาดภาพสีน้ำ

วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

นับแต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงพระอักษร จนทรงสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๒๙ จัดได้ว่าเป็นเกียรติสูงสุดแก่มหาวิทยาลัย และเป็นที่ยึดมั่นปฏิบัติ โสมนัสแก่คณาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และนิสิต ของมหาวิทยาลัยยิ่งนัก ในระหว่างเสด็จพระราชดำเนินมาทรงพระอักษร ได้พระราชทานพระราชดำริและพระราชกระแสหลายประการที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ทั้งในส่วนของพัฒนศึกษาศาสตร์และการพัฒนา และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่ทรงพระปรีชาสามารถ มี อักษรศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นอาทิ

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันแก่กล้าอันกระหม่อมหาที่สุดมิได้ มหาวิทยาลัยจึงได้ กำหนดให้วันที่ ๖ ตุลาคม ของทุกปี เป็น “วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” และได้จัดกิจกรรมทางวิชาการในโอกาสดังกล่าวเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๓๐ โดยจัดเป็นการประชุมทางวิชาการ ซึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จมาทรงบรรยาย พิเศษในการประชุมครั้งนั้นด้วย และมหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมพิเศษในวันมงคลประจำปีอย่างต่อเนื่อง มาโดยตลอด ในปีการศึกษา ๒๕๓๓ นี้ มหาวิทยาลัยกำหนดจัดงานวันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังเช่นเคย

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สถานที่

หอประชุม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

กำหนดวัน

วันจันทร์ที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๓

ผู้เข้าร่วมในงาน

คณาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พร้อมด้วยผู้รับเชิญ

กำหนดการ

เวลา	รายการ
๘.๓๐ น.	ผู้รับเชิญ คณาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และนิสิต พร้อมกันที่หอประชุม
๙.๐๐ น.	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินถึงหอประชุม
๙.๐๕ น.	ผู้รับเชิญ คณาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และนิสิต ร้องเพลง “เทพอมรินทร์นโกสินทร์” ถวายความจงรักภักดี
๙.๑๐ น.	อธิการบดี ทูลเกล้าฯ ถวายของที่ระลึก นายกสภามหาวิทยาลัย กราบบังคมทูลรายงาน
๙.๑๕ - ๑๐.๑๕ น.	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงบรรยายตามพระราชอัธยาศัย
๑๐.๑๕ - ๑๑.๑๕ น.	รำถวายชัยมงคลของ นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตกลาง พืชมหาชัย ของ นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม ระบำพืดทักษิณา, ระบำสุ่มปลา ของ นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา
๑๑.๑๕ - ๑๑.๔๕ น.	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดงานและทอดพระเนตร นิทรรศการทัศนศิลป์ เนื่องในวันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ หอศิลปกรรมศรีนครินทรวิโรฒ
๑๑.๔๕ - ๑๔.๐๐ น.	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสวยพระกระยาหารกลางวันร่วมกับผู้รับเชิญและพระสหาย แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับ

งานวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ดีเด่น ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สุทัศน์ ยกส้าน

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความถูกต้องของแผนที่การใช้ที่ดินจากภาพถ่ายดาวเทียมรายละเอียดสูง ซึ่งจำแนกโดยคอมพิวเตอร์ บริเวณจังหวัดนครราชสีมา” ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับรางวัลผลงานวิจัยดีเด่นในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ ประจำปี ๒๕๓๓ เนื่องจากงานวิจัยดังกล่าวมีความสำคัญเป็นอันมากต่อการพัฒนาประเทศ บทความนี้จึงมุ่งที่จะให้ผู้อ่านได้เข้าใจ และทราบถึงความสำคัญของงานวิจัยอันเป็นพระราชกรณียกิจทางด้านวิทยาศาสตร์

วิทยาการสำรวจทรัพยากรของโลกด้วยภาพถ่ายทางอากาศนั้น ได้มีการศึกษาและพัฒนามานานรวม ๕๐ ปีแล้ว วิชานี้เป็นวิชาที่ว่าด้วยการรับทราบข้อมูลโดยอาศัยสมบัติการสะท้อนคลื่นของวัตถุ ดังนั้นการมีอุปกรณ์ส่งและรับคลื่นที่ดี จะช่วยให้เราสามารถมอง “เห็น” สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน เราจะทราบทั้งสภาพความเป็นอยู่ และสภาพที่เป็นของวัตถุนั้น ๆ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจลักษณะนี้จึงเป็นข้อมูลที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการวางแผน และพัฒนาประเทศ

การที่ตามนุษย์สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ เพราะสิ่งเหล่านั้นสะท้อนแสงกลับมาเข้าสู่ตา คงเป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า แสงอาทิตย์นั้นแท้จริงแล้ว ประกอบด้วยแสงสีอื่น ๆ หลายสี เช่น แดง เขียว เหลือง และน้ำเงิน เป็นต้น พืชต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นสีเขียวก็เพราะในพืชมีสารชนิดหนึ่งชื่อ คลอโรฟิลล์ (chlorophyll) สารชนิดนี้ดูดกลืนแสงสีแดง และสีน้ำเงิน แต่จะสะท้อนแสงสีเขียว เราจึงเห็นพืชเป็นสีเขียว วัตถุใดก็ตามแต่เมื่อดูดกลืนแสงแล้วมันจะร้อน คือมีอุณหภูมิสูงขึ้นและวัตถุนั้นจะแผ่รังสี รังสีที่เปล่งออกจากวัตถุมีหลายชนิด ตั้งแต่รังสีที่มีความยาวคลื่นสั้น เช่น เอกซเรย์ (X-ray) จนกระทั่งถึงรังสีที่มีความยาวคลื่นยาว เช่น คลื่นวิทยุ ตามนุษย์นั้นมองเห็นได้เฉพาะแต่แสงอาทิตย์หรือแสงไฟธรรมดา แต่ไม่สามารถมองเห็นแสงอุลตราไวโอเล็ต (ultraviolet) หรือแสงอินฟราเรด (infrared) ได้ ดังนั้นตามนุษย์จึงมีสมรรถภาพจำกัดมากในการเห็น เมื่อเป็นเช่นนี้ นักวิทยาศาสตร์จึงได้ประดิษฐ์เครื่องมือรับสัญญาณแสงทั้งที่มนุษย์มองเห็นและมองไม่เห็น เพื่อช่วยในการเห็น เป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ ประสาทสัมผัสของมนุษย์ให้ดีขึ้นและกว้างขึ้น

อุปกรณ์ประเภทนี้จะถูกนำมาติดตั้งบนดาวเทียมเพื่อรับสัญญาณแสงจากวัตถุต่าง ๆ บนโลก และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ตามลักษณะการทำงานของเครื่องมือ เช่น Multispectral Scanner (MSS) หรือ Thematic Mapper (TM) เป็นต้น

โดยแท้จริงแล้ว วิทยาการถ่ายภาพที่สูงมีวิวัฒนาการมาจากความต้องการที่จะกระทำ จารกรรมทางทหาร เช่นต้องการทราบสภาพและการเคลื่อนไหวตลอดเวลาของข้าศึก ในทุกสภาพดินฟ้า อากาศ ความประสงค์เช่นนี้แหละที่ทำให้เกิดการพัฒนาวินิจฉัยศาสตร์และเทคโนโลยีด้านเรดาร์ (radar) ครั้นเมื่อนักวิทยาศาสตร์ประสบความสำเร็จในการปล่อยดาวเทียมขึ้นสำรวจอวกาศ ความคิดที่จะใช้ดาว เทียมถ่ายภาพโลกเบื้องล่างอย่างต่อเนื่องก็บรรลุความเป็นจริง ดาวเทียมจึงเพิ่มบทบาทเป็นเครื่องมือ สำรวจโลกที่ก้าวทันต่อเหตุการณ์ ตั้งแต่นั้นมา

ตามธรรมชาติดาวเทียมจะโคจรรอบโลกวันละหลายรอบ แต่การที่จะให้ดาวเทียมถ่ายภาพสถานที่เดิม ในเวลาเดิมนั้นต้องคอยนานหลายวัน การถ่ายภาพบริเวณเดิมซ้ำหลายครั้ง ทำให้มีโอกาสสูงที่จะได้ ภาพที่ปราศจากเมฆหมอกบดบัง ภาพใดที่มีคุณลักษณะเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นภาพที่มีคุณภาพ ในการบันทึก ภาพนั้น ดาวเทียมจะเปลี่ยนสัญญาณคลื่นแสงให้เป็นสัญญาณไฟฟ้า ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่เครื่องคอม- พิวเตอร์บันทึกได้ และภาพที่ถ่ายนี้จะครอบคลุมพื้นที่บนโลกได้ละเอียดมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้น กับสมรรถภาพของเครื่องถ่ายภาพบนดาวเทียมนั้น ๆ

อนึ่ง ทั้งดาวเทียมและโลกเคลื่อนที่ตลอดเวลา ดังนั้น คุณภาพของภาพถ่ายจึงขึ้นอยู่กับความ เทียงของดาวเทียมขณะถ่ายรับข้อมูลอีกด้วย กระบวนการบันทึกข้อมูลของเครื่องถ่ายภาพระยะไกลจึง เป็นเรื่องสลับซับซ้อน เพราะอาจจะมีคามผิดพลาดเกิดขึ้นได้หลายประการ ประการที่สำคัญได้แก่ ความคลาดเคลื่อนของอุปกรณ์ แสงในเครื่องรับข้อมูล หรือความคลาดเคลื่อนในตำแหน่งของดาวเทียม ขณะถ่ายภาพ ทำให้ภาพที่ได้มีเงา เพราะดวงอาทิตย์ทำมุมกับแนวถ่ายภาพต่าง ๆ กัน ในการพิจารณา ประเมินผล นักแปลความหมายของภาพจะต้องคำนึงและแก้ไขข้อบกพร่องนี้ นอกจากนี้ภาพถ่ายจาก ดาวเทียมยังอาจจะมีคามผิดพลาด อันเกิดจากความโค้งของผิวโลก ทำให้ภาพบิดเบี้ยว ไม่อยู่ในโฟกัส การแก้ไขในส่วนนี้ จะช่วยให้เราสามารถกำหนดตำแหน่งของพื้นที่บนพื้นดินได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ

ขั้นตอนต่อไป คือ การแปลความหมายของภาพที่ได้ วิธีการมีหลายรูปแบบ เช่น เทคนิค การซ้อนภาพ จากดาวเทียมต่างดวงกัน หรือจากดาวเทียมดวงเดียวกันที่ถ่ายในเวลาต่างกัน ข้อมูลที่ได้ จะช่วยให้ผู้ประมวลผลทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร และเมื่ออาศัยความรู้ทางคณิตศาสตร์ขั้นสูง ประกอบกับเทคนิคการผสมสีของแสงแล้ว ผู้ประมวลผลก็สามารถจำแนกแยกประเภทของข้อมูลได้ กลุ่ม ข้อมูลที่ได้ ที่มีความแตกต่างกันจะปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน

หลังจากที่ได้ทำการวิเคราะห์ภาพถ่ายจากดาวเทียมทราบว่าจะอะไรเป็นอะไรแล้ว งานจำเป็นขั้น ต่อไปของโครงการ คือ การสำรวจภาคพื้นดิน การสุ่มตัวอย่างของพื้นที่เป้าหมายเพื่อหาความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งที่ปรากฏบนภาพกับสิ่งที่มีอยู่จริงบนโลก เป็นงานที่จำเป็นต้องกระทำ เพราะหากไม่มีการ สังเกตภาคพื้นดินเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว ความแม่นยำของข่าวสารที่คิดเฟ้นมาได้ ก็อาจจะต่ำกว่า เกณฑ์มาตรฐาน และอาจจะมีประโยชน์น้อย หรือไม่มีประโยชน์เลยสำหรับงานจัดการทรัพยากร

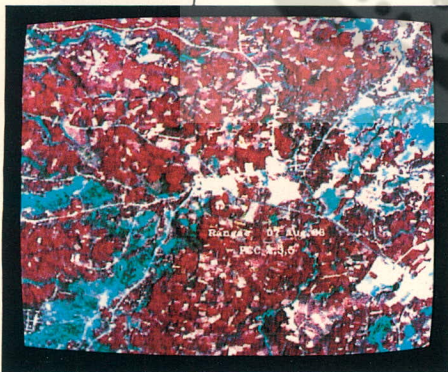
จะเห็นได้ว่าขั้นตอนต่าง ๆ นับตั้งแต่การได้ข้อมูล จนกระทั่งสิ้นสุดการประมวลผลนั้นเป็นเรื่อง ที่สลับซับซ้อนยิ่ง ผู้ประมวลผลภาพถ่ายต้องเข้าใจวิทยาศาสตร์ของคลื่นและระบบดี อีกทั้งต้องมีวิธีการ ประเมินผลที่เหมาะสมจึงจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์และตรงเป้าหมาย

ฟูโตะแดง

เกาะสะท้อน

ระแงะ

ทักษิณราชินีเวศน์

LAND USE / LAND COVER MAP OF THAKSIN

SUPERVISED CLASSIFICATION

MAPPING UNITS

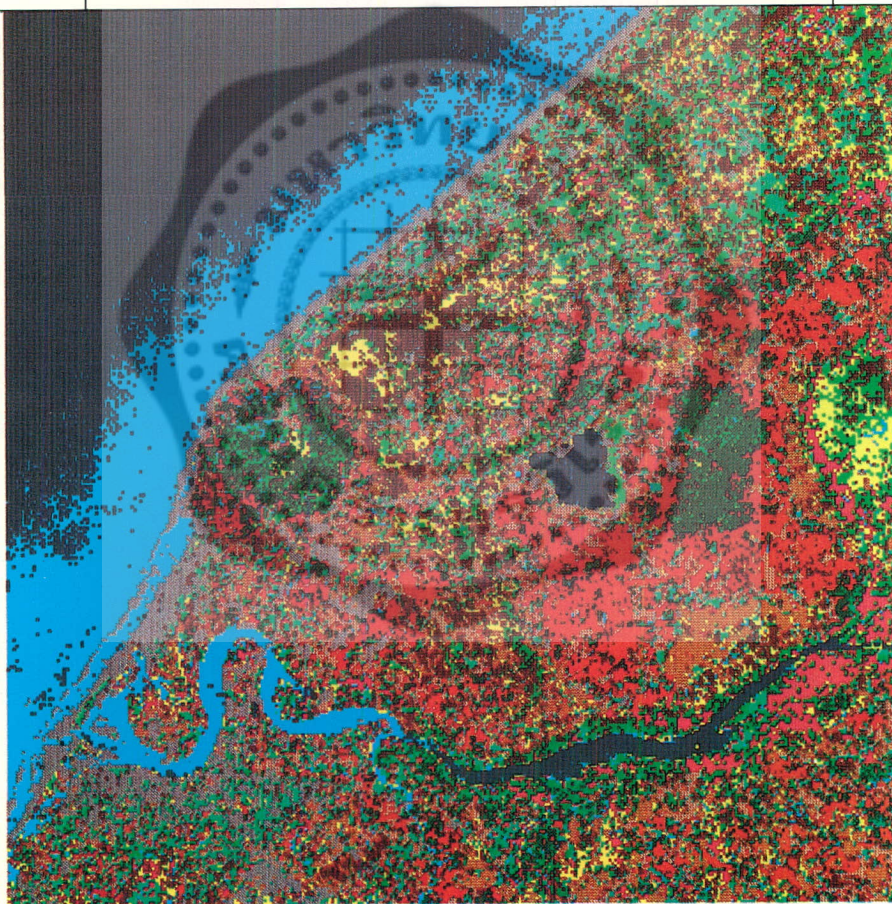
- 1 Evergreen Forest
- 2 Primary Peat Swamp Forest
- 3 Malaleuca Forest, Mangrove
- 4 Peat Swamp Grass
- 5 Mature Rubber
- 6 Young Rubber
- 7 Mixed Orchard
- 8 Paddy
- 9 Abandoned Paddy
- 10 Bare Land
- 11 Sea Weed
- 12 Turbid Water
- 13 Clear Water
- 14 Unclassified

LANDSAT TM 7/8/88

Band 2, 3, 4, 5, 7.

Scale 0 1 2 km

BY H. R. H. Princess Maha Chakri Sirindhorn

หนึ่งในพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คือ การศึกษาและวิจัยการใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียมในการพัฒนาประเทศ พระองค์ท่านได้ทรงสนพระทัยในวิทยาการด้านการสำรวจข้อมูลระยะไกลมาเป็นเวลาช้านาน และได้ทรงทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความถูกต้องของแผนที่การใช้ที่ดินจากภาพถ่ายดาวเทียมรายละเอียดสูง ซึ่งจำแนกโดยคอมพิวเตอร์ บริเวณจังหวัดนราธิวาส” ผลงานวิจัยนี้ ได้รับการพิจารณาจากสภาวิจัยแห่งชาติ ให้เป็นงานวิจัยดีเด่นทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ และคณิตศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๓

โครงการวิจัยนี้ได้รับเงินสนับสนุน ๑๘๔,๕๐๐ บาท และใช้เวลาในการดำเนินการ ๑ ปี คือระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๒ มีวัตถุประสงค์จะทดสอบประสิทธิภาพ ความถูกต้องของข้อมูลดาวเทียม Landsat ระบบ Thematic Mapper (TM) ที่มีรายละเอียดสูง ซึ่งจะทำให้สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรภาคพื้นดิน การใช้ที่ดินและสิ่งปกคลุมดินอีกด้วย

สาเหตุที่ได้เลือกจังหวัดนราธิวาสเป็นพื้นที่ศึกษา เพราะพระองค์ท่านและคณะผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับพื้นที่บริเวณนั้นดี อีกทั้งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสามารถให้ความร่วมมือด้านการสำรวจภาคสนามในขณะที่ดาวเทียมโคจรผ่านได้

ดาวเทียม Landsat ๕ โคจรเหนือโลกที่ระดับสูง ๗๐๕ กิโลเมตร ภาพที่ถ่ายจากดาวเทียมดวงนี้หนึ่งภาพครอบคลุมพื้นที่ ๓๔๒.๒๕ ตารางกิโลเมตร ในบริเวณที่มีขนาดเล็กเช่นนี้ ความแตกต่างระหว่างทรัพยากรในบริเวณมีน้อย โครงการวิจัยจึงได้แบ่งคลื่นแสงที่ TM สามารถรับได้ออกเป็นช่วง ๆ รวมทั้งหมด ๗ ช่วง คลื่นแสงแต่ละช่วงทำหน้าที่บันทึกข้อมูลได้ต่าง ๆ กันไป เช่น ช่วงคลื่นที่ ๔ เหมาะสำหรับถ่ายภาพถนนหนทาง ช่วงคลื่นที่ ๕ เหมาะสำหรับถ่ายภาพทุ่งหญ้า เป็นต้น

โครงการวิจัยนี้ได้ใช้ข้อมูลดาวเทียมจากกองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ โดยเลือกข้อมูลของพื้นที่ ๔ พื้นที่ คือ บริเวณพรุโต๊ะแดง เกาะสะท้อน พระตำหนักทักษิณราชินี และระแงะ ข้อมูลมีปรากฏอยู่ในเทปแม่เหล็กและแสดงค่าสะท้อนแสงของทรัพยากรต่าง ๆ เป็นตัวเลขตั้งแต่ ๐ ถึง ๒๕๕ ในการวิจัยจึงได้แบ่งบริเวณสำรวจออกเป็น ๒,๒๘๐ เขตข้อมูล และแต่ละเขตข้อมูลมี ๓,๖๐๐ จุดภาพ (pixel) แต่ละหนึ่งจุดภาพแทนพื้นที่ขนาด ๒๕ X ๒๕ เมตร

ก่อนที่จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายก็ได้มีการแก้ไขปรับค่าระดับสี เพื่อให้ความเข้มของจุดภาพที่แก้ไขใหม่สอดคล้องกับความเข้มของจุดภาพเดิม ในการอ่านและแปลความหมายของภาพได้อาศัยเทคนิคการผสมสีของแสงในช่วงคลื่นต่าง ๆ ๓ ช่วงคลื่นบ้าง ๔ ช่วงคลื่นบ้าง เพื่อให้ได้ความชัดเจนของทรัพยากรที่ต้องการ

เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการถ่ายภาพ ใช้คลื่นทั้งหมดเพียง ๖ ช่วงคลื่น แต่การแสดงผลจำแนกข้อมูลใช้เพียง ๓ และ ๔ ช่วง ภาพสีผสมจึงมีองค์ประกอบต่าง ๆ กัน และเมื่อเปรียบเทียบภาพสีผสมกับข้อมูลจากการสำรวจภาคพื้นดิน ผู้วิจัยจะทราบทันทีว่าภาพสีผสมภาพใดเหมาะที่สุดกับทรัพยากรใด โครงการวิจัยนี้ได้ทำการทดลองผสมสีของแสงหลายรูปแบบ และได้พบรูปแบบที่เหมาะสมในการจำแนกลักษณะการใช้ที่ดินและทรัพยากรปกคลุมดิน จนได้หลักการจำแนกประเภทข้อมูลที่ใกล้ความจริงมากที่สุด

เพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ดังกล่าว โครงการวิจัยได้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศมาประกอบในการกำหนดทรัพยากรในพื้นที่ตัวอย่าง โดยใช้เครื่องบินถ่ายภาพในเวลาใกล้เคียงกับการเก็บข้อมูลดาวเทียม และภาพเหล่านี้ได้แสดงข้อมูลให้เห็นอย่างเด่นชัด

ในภาพที่ถ่ายโดยช่วงคลื่นเดียว ช่วงคลื่นอินฟราเรดให้ภาพที่มีความแตกต่างของสิ่งปกคลุมดินสูงสุด

ในด้านภาพสีผสมซึ่งเรียกว่า ภาพสีผสมเทียม งานวิจัยนี้ได้พบช่วงคลื่นที่เหมาะสมที่สุดในการศึกษา ป่าดิบบนเขา ป่าพรุสมบูรณ์ ป่าพรุถูกทำลาย ภูเขาหญ้า ที่ลุ่มน้ำขัง ป่าเสม็ด ป่าชายเลน สวนผสม ต้นยางแก่ ยางอ่อน นาทำ นาร้าง ภูเขา กก กระจูด ทุ่งหญ้า ปศุสัตว์ พื้นที่ว่างเปล่า และน้ำ เป็นต้น

โครงการวิจัยนี้ได้พัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับแปลภาพ รวมทั้งโปรแกรมเฉพาะกิจสำหรับการสรุปรวมข้อมูลและวิเคราะห์ประเมินผล เป็นงานวิจัยที่ได้ความถูกต้อง ๘๐% ขึ้นไปทุกบริเวณที่ศึกษา ซึ่งถึงแม้จะกระทำในบริเวณตัวอย่างที่จังหวัดนราธิวาส แต่ความเป็นสากลของความรู้ ทำให้สามารถนำไปใช้ในการทำแผนที่ทรัพยากรทำนองเดียวกันกับบริเวณอื่น ๆ ได้ทั่วประเทศ

จึงนับได้ว่าโครงการวิจัยนี้เป็นงานบุกเบิก ที่ได้พัฒนาเทคนิคการผสมสีข้อมูลดาวเทียมทำให้ทราบถึงความเหมาะสมในการใช้ การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากร ซึ่งความรู้นี้จะประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิจัยอื่น ๆ ที่จะได้นำเทคนิค และยุทธวิธีไปใช้ได้ทันที โดยไม่ต้องทำการทดลองซ้ำอีก

หากเราจะพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้า เราต้องรู้ข้อมูลทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งหลายทุกชนิดที่เรา มี เราต้องรู้สภาพ และแนวโน้มที่ทรัพยากรเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไป เราจึงจะสามารถวางแผนดำเนินการพัฒนาชาติให้บรรลุเป้าหมายตรงตามความต้องการได้

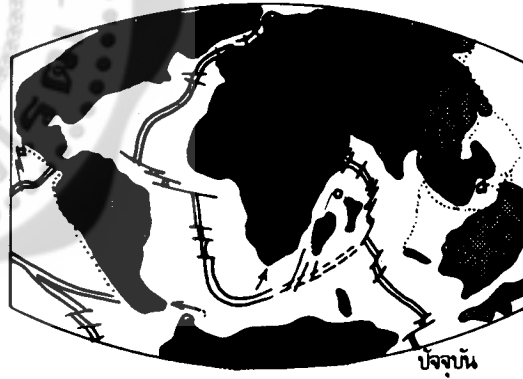
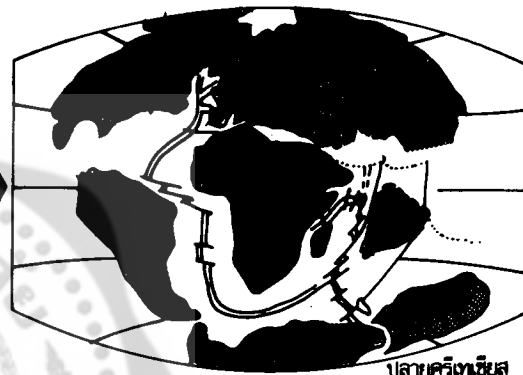
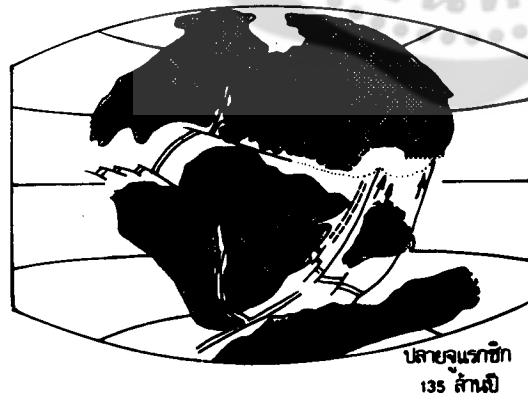
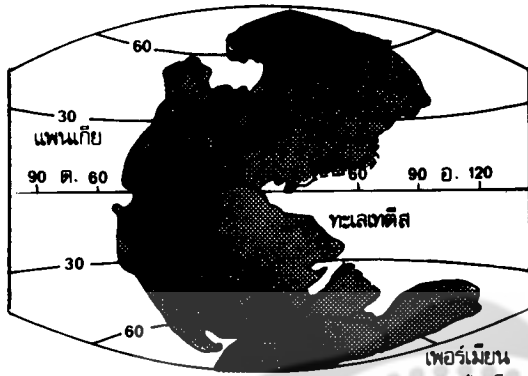
ขอพระองค์จงทรงพระเจริญ

พื้นที่ประเทศไทยมาจากไหน

ประเสริฐ วิทยารัฐ

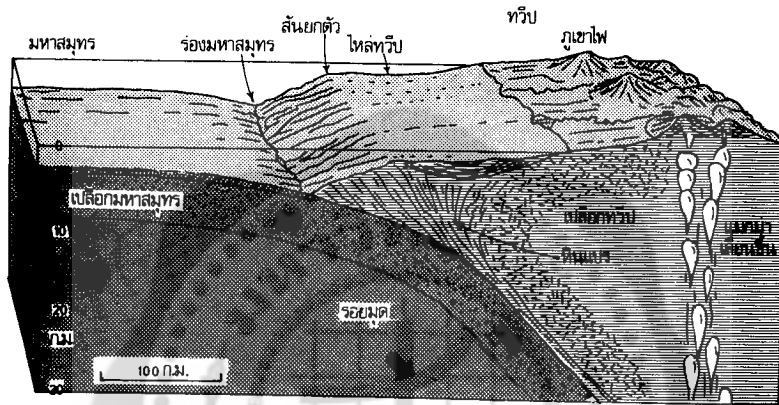
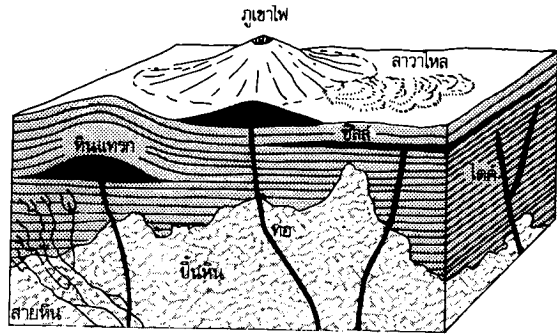
ในขณะที่นักประวัติศาสตร์กำลังค้นหากันว่าคนไทยมาจากไหน นักภูมิศาสตร์และธรณีวิทยาก็ค้นหาว่าพื้นที่ของประเทศไทยมาจากไหน เป็นมาอย่างไร การที่พยายามค้นหาเช่นนี้มีได้หมายความว่านักวิชาการเหล่านี้ไม่มีงานทำแล้วหาเรื่องทำอะไรให้ยุ่ง ๆ เพื่อไปอธิบายให้ชาวบ้านเกิดความงุนงงมากยิ่งขึ้น แต่ด้วยความเป็นจริงแล้วนักวิชาการเหล่านี้เมื่อศึกษาเรื่องราวของภูมิประเทศ เช่น โครงสร้างของชั้นหิน การวางตัวของภูเขาบริเวณหินภูเขาไฟ และชั้นเกลือหิน เป็นต้น ได้พยายามหาเหตุผลมาอธิบายปรากฏการณ์เหล่านี้อย่างมีเหตุผล จึงจำเป็นต้องพึ่งพาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ มาประกอบคำอธิบาย พร้อมกับตั้งข้อสันนิษฐาน หาข้อมูลมาพิสูจน์ ตามวิธีการของแต่ละคน แต่ละความสนใจ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้น พื้นที่ประเทศไทยก็เช่นกันได้พยายามทำการศึกษากันในหลายด้านหลายทาง ปัจจุบันนี้แนวความคิดเกี่ยวกับ “ทวีปเลื่อน” (continental drift) เป็นที่สนใจนำมาศึกษาค้นคว้าอธิบายความเป็นมาของพื้นที่ประเทศไทยมากขึ้น

ทวีปเลื่อน การเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกอันเกิดจากแรงภายใน ได้มีการสังเกตมาช้านานจากนักธรณีวิทยา ข้อสังเกตนี้ได้รับการปรุงแต่งให้เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น โดยอัลเฟรด เวเจเนอร์ (Alfred Wegener) ชาวเยอรมัน เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ แนวความคิดมีอยู่ว่าพื้นที่ทวีปในปัจจุบันอันประกอบด้วย ทวีปเอเชีย ยุโรป แอฟริกา อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ออสเตรเลีย และแอนตาร์กติกา เป็นพื้นที่ผืนเดียวกัน ในลักษณะอภิทวีป (super continental) เรียกว่า “แพนเจีย” (Pangaea) ส่วนที่เป็นมหาสมุทร เรียกว่า “เททิส” (Tethys) จากนั้นอภิทวีปดังกล่าวค่อย ๆ ปรี่เลื่อนแยกออกจากกันเป็นทวีป (continent) จุลทวีป (sub continent) ส่วนที่แยกออกจากกันนี้ภายหลังได้เข้าไปชนกับส่วนอื่นเกิดเป็นพื้นที่ใหม่ เช่น จุลทวีปอินเดียแยกมาจากส่วนที่เป็นแอฟริกาแล้วไปชนกับบริเวณที่เป็นเอเชีย การเข้าชนกันเกิดแรง “เทคโทนิค” มีการยกตัวดันตัวของเปลือกโลก นอกจากนั้น จุลทวีปหนึ่งอาจมุดเข้าใต้อีกทวีปหนึ่ง ทำให้มีการเสียดสีอย่างมหาศาลเป็นความร้อนจนหินละลายเกิดภูเขาไฟ แผ่นดินไหว รอยแยกอาจทำให้หินละลายภายในโลกดันตัวขึ้นมาเกิดภูเขา และมีภูเขาไฟด้วย เช่น สันภูเขาไฟมหาสมุทรแอตแลนติก ภูเขาไฟในไอร์แลนด์ เป็นต้น แผ่นดินไหวครั้งรุนแรงที่ซานฟรานซิสโก เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๓๒ เกิดจากรอยแยกหรือรอยหักที่เรียกว่า “รอยเลื่อนแซนแอนเดรียส” (San Andreas Fault) ทำให้สิ่งก่อสร้างเสียหายและผู้คนล้มตายจำนวนมาก บริเวณนี้เคยเกิดการแยกและเสียหายอย่างหนักมาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๙ หรือ ประมาณ ๘๓ ปีที่ผ่านมา ธรณีรอยเลื่อนแซนแอนเดรียสนี้ผืนทวีปแปซิฟิก (Pacific plate) เสียดสีกับผืนทวีปอเมริกาเหนือ (North America plate) ในลักษณะ

แสดงการแยกของผืนทวีป

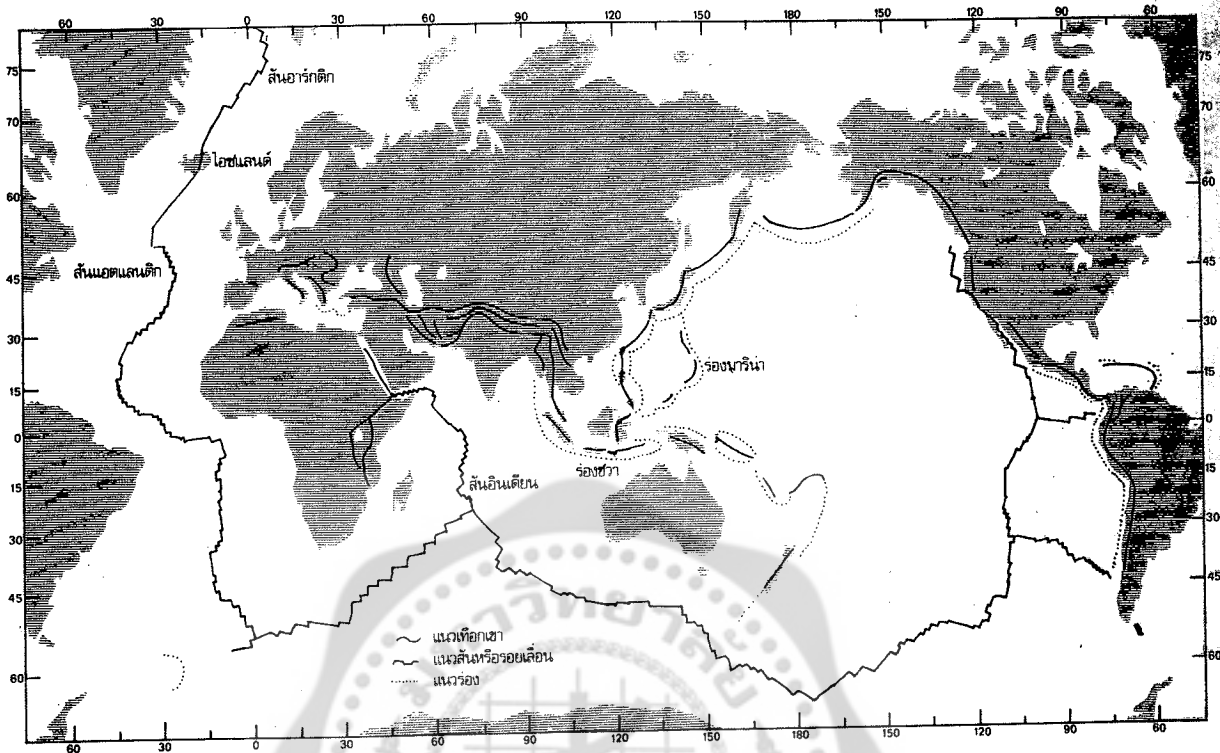

แสดงการมุดของผืนทวีป ทำให้เกิดร่องมหาสมุทร

ที่ผืนทวีปแปซิฟิก เคลื่อนที่ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือในอัตรา ๖ เซนติเมตร ต่อปี การมีแผ่นดินไหวแรง ๆ เกิดจากการสะดุดของการเคลื่อนไหวจะด้วยเหตุใดก็ตาม จึงเป็นเหตุให้เกิดการสั่นสะเทือนอย่างรุนแรงและคาดกันว่าลักษณะเช่นนี้จะเกิดขึ้นอีกในอนาคต

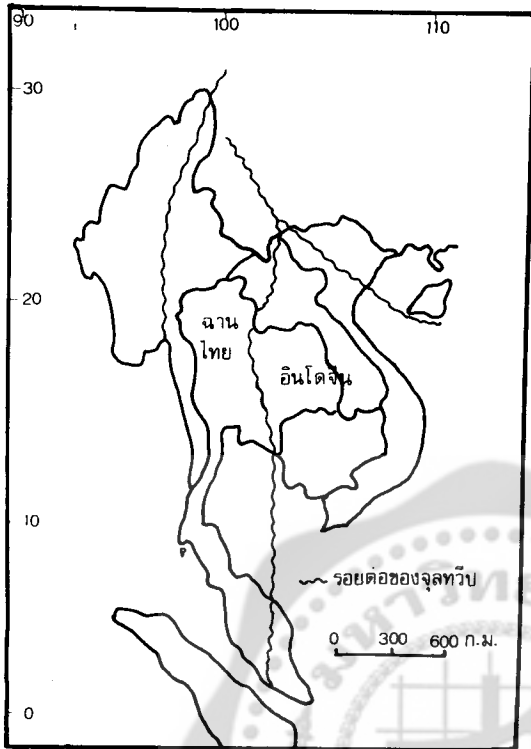
แนวสันและแนวร่อง (ridge and trench) บนเปลือกโลกเท่าที่ทราบในปัจจุบันมีแนวสันและแนวร่องซึ่งเกิดจากการเลื่อนของทวีป กระจายอยู่ทั่วไป แนวสันที่สำคัญอยู่กลางมหาสมุทรแอตแลนติก (ดูแผนที่) เรียกว่า “สันแอตแลนติก” เพราะจากการเลื่อนของทวีปทำให้เกิดมหาสมุทรและมีการดันตัวของหินภายใต้เปลือกโลกขึ้นมาเป็นสัน การเลื่อนของทวีปทางตอนใต้ของมหาสมุทรอินเดียเกิดขึ้น เรียกว่า “สันอินเดีย” แนวนี้ต่อเข้าไปในทะเลแดง ทวีปแอฟริกา นอกจากนั้นรอยการเคลื่อนยังต่อเนื่องไปยังตอนใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก และทอดขนานไปกับทวีปอเมริกาใต้ และทวีปอเมริกาเหนือ นอกจากแนวสันแล้วยังมีแนวร่อง ซึ่งเป็นแนวแยกของเปลือกโลกเช่นกัน แนวร่องที่ชัดเจนอยู่ในทะเลอันดามัน แนวนี้อยู่ใกล้ประเทศไทยในปัจจุบันมากที่สุด ร่องนี้ชื่อสมุทรา ซวา และ ซิลีบัต หรือสุลาเวสี เรียกว่า “ร่องซวา” แนวร่องแยกเป็นหลายสายขึ้นไปตามแนวหมู่เกาะฟิลิปปินส์และญี่ปุ่น ข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกไปยังอลาสกา อีกแนวอ้อมไปทางตะวันออกและอีกแนวอ้อมนิวกินีลงไปยังนิวซีแลนด์ แนวสันและแนวร่องจะเกี่ยวข้องกับกรอตัวของเทือกเขา ประเทศไทยเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่อยู่ตรงแนวสันและแนวร่องโดยตรง เท่าที่ค้นพบกันขณะนี้ อย่างไรก็ตาม เรายังคงได้รับความกระทบกระเทือนจากแนวร่องที่อยู่ใกล้เคียง โดยเฉพาะเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่มีผลต่อประเทศไทย มักจะมีผลมาจากการเคลื่อนไหวของบริเวณดังกล่าว

แผนที่แสดงแนวเทือกเขา แนวสันหรือรอยเลื่อนและแนวรอย

ที่กล่าวมานี้ไม่ได้หมายความว่าประเทศไทยไม่พบลักษณะการเคลื่อนไหวของเปลือกโลกในลักษณะย่อย ๆ ที่ทำให้เกิดรอยเลื่อนหรือรอยหัก (fault) ซึ่งปรากฏอยู่มากมาย รอยเหล่านี้หลายแห่งมีอาคารสงบแล้ว ส่วนบริเวณที่ยังคงเคลื่อนไหวอยู่ก็คงยังมีอยู่บ้าง ต้องทำการศึกษาและตรวจสอบ รอยเลื่อนเคลื่อนไหว จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก โดยเฉพาะถ้าเป็นการเคลื่อนไหวที่รุนแรง จะเกิดเป็นแผ่นดินไหวดังที่ทราบกัน รอยเลื่อนหรือรอยหักนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดขึ้นเมื่อใด ยังคงเคลื่อนไหวหรือไม่ นักธรณีวิทยาจะสนใจติดตามค้นหาเช่นเดียวกับนักภูมิศาสตร์ได้ติดตามการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้อย่างใกล้ชิด และการติดตามเรื่องราวเช่นนี้ร่วมกับแนวความคิดเรื่องทวีปเลื่อน ทำให้ได้รู้ข้อสันนิษฐานใหม่ ๆ เกี่ยวกับที่มาของพื้นที่ประเทศไทยมากขึ้น

ผืนจุลทวีป (sub continental plate) การศึกษาหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะทางธรณีวิทยา ธรณีสังฐาน และภูมิศาสตร์ พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือแตกต่างไปจากส่วนอื่น ๆ ของประเทศ แต่กลับไปคล้ายคลึงกันกับส่วนที่เป็นประเทศลาวและเวียดนาม จากลักษณะที่ปรากฏและการศึกษาทางธรณีวิทยา ได้สันนิษฐานว่าพื้นที่ประเทศไทยประกอบด้วยผืนจุลทวีปสองผืน ซึ่งมาจากแหล่งที่ต่างกัน จุลทวีปผืนหนึ่งเรียกว่า “ผืนจุลทวีปฉาน-ไทย” ซึ่งแยกมาจาก “ผืนทวีปกอนวานาแลนด์” (Gonwanaland) อยู่ในซีกโลกใต้ ประมาณว่าอยู่ในส่วนทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของออสเตรเลีย ส่วนนี้ได้แก่บริเวณที่เป็นภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงและภาคเหนือส่วนใหญ่ของประเทศ (ดูแผนที่) กับรัฐฉานของพม่า เข้าใจกันว่าจุลทวีปผืนนี้แยกออกมาตั้งแต่ยุคคาร์บอนิเฟอรัส แล้วเคลื่อนขึ้นมาทางซีกโลกเหนือ ขณะที่เลื่อนขึ้นทางเหนือตามขอบของจุลทวีปได้รับตะกอนทะเลของยุคเพอร์เมียนไว้เป็นจำนวนมาก

ภาพถ่ายมือ

แผนที่แสดงแนวจูลทวีปฉาน-ไทยและอินโดจีน

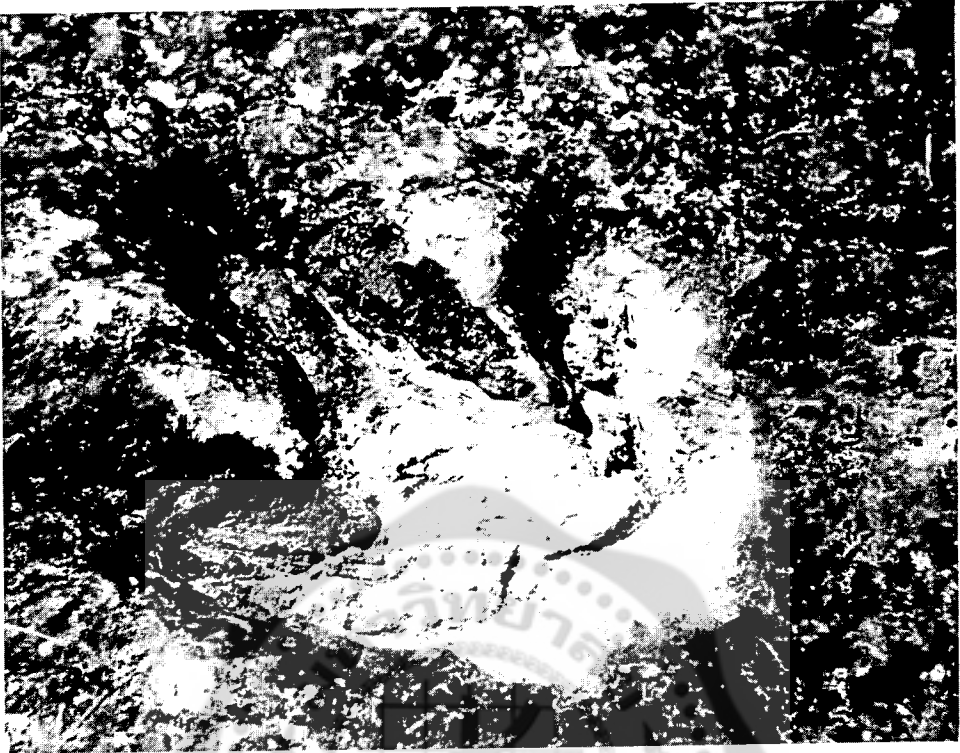
ภาพขวามือ

รอยเท้าคาร์โนซอร์ (carnosaurs) บนภูหลวง เป็นไดโนเสาร์ที่เดินด้วย ๒ เท้าหลัง กินเนื้อสัตว์อื่นเป็นอาหาร

รูปร่างในตอนนั้นแตกต่างไปจากปัจจุบันมาก จากการศึกษาดังที่เห็นของสนามแม่เหล็ก โดยวิธีพาลีโอแมกเนติกในชั้นหินต่าง ๆ ยังทราบว่าผืนจูลทวีปนี้ได้พลิกกลับไปอยู่ในทิศต่าง ๆ ก่อนที่ปรากฏเป็นรูปยาวในทิศเหนือ-ใต้เช่นในปัจจุบัน

จูลทวีปอีกผืนหนึ่งเรียกว่า “ผืนจูลทวีปอินโดจีน” จูลทวีปนี้อยู่ในซีกโลกเหนือ ทางด้านใต้ของ “ผืนทวีปลอเรเชีย” (Laurasia) เข้าใจว่าได้พัฒนาอยู่ในบริเวณนั้น โดยเฉพาะในตอนต้นของยุคจูแรกซิก ซึ่งทราบได้จากหินชุดโคราช ซึ่งเริ่มจากยุคนี้จนถึงครีเทเชียส นอกจากนั้นการพบซากดึกดำบรรพ์ของไดโนเสาร์ในบริเวณนี้ทำให้เชื่อว่าผืนจูลทวีปนี้คงติดอยู่กับผืนทวีปลอเรเชีย และเปลี่ยนตำแหน่งไปไม่มากนัก แต่รูปร่างคงจะแตกต่างไปจากปัจจุบัน ลักษณะคงเป็นแอ่งใหญ่รับตะกอนต่าง ๆ จากแม่น้ำหลายสายเกิดจากภูเขาที่ยกตัวขึ้นในอดีต ทำให้มีการสะสมตัวของหินทรายและหินทรายแป้ง เป็นจำนวนมาก มีหินดินดานและหินปูนอยู่บ้าง ทำให้พบหินทรายและดินทรายเป็นส่วนใหญ่ในภาคอีสาน

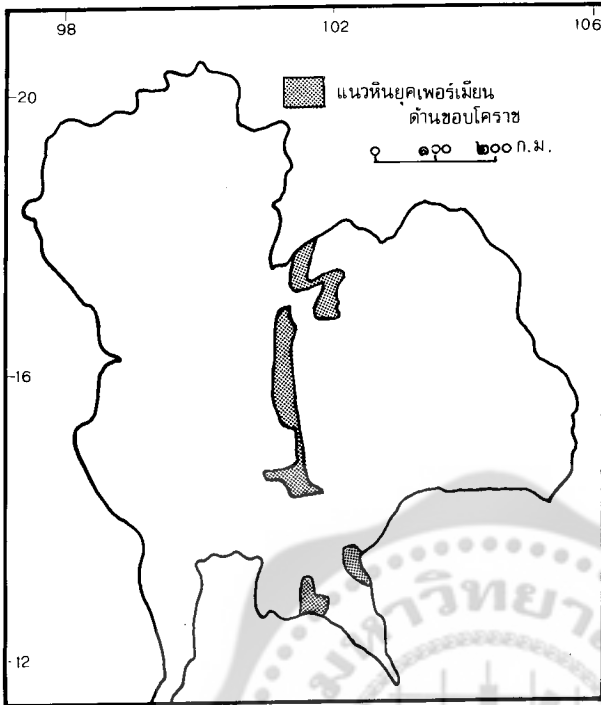
จูลทวีปทั้งสองเลื่อนเข้าประกบ หรือชนกัน หรือมุดกัน ซึ่งเป็นผลให้เกิดเพลทเทคโทนิค (plate tectonic) เข้าใจว่าเกิดขึ้นตอนปลายของยุคครีเทเชียสและต้นยุคเทเชียรี ในช่วงนี้ทำให้น้ำทะเลได้ทะลักเข้าไปในภาคอีสานหลายครั้ง แรงที่เกิดจากเพลทเทคโทนิคทำให้ขอบของภาคอีสานด้านตะวันตกยกตัวขึ้นทำให้น้ำทะเลไปสะสมอยู่ตามแอ่ง ทำให้เกิดขึ้นเกลื่อนหินตตะกอนเป็นชั้น ๆ บางแห่งหนาเป็นร้อยเมตร พื้นที่ของประเทศไทยได้รับทิศทางและรูปร่างจนใกล้เคียงกับสภาพปัจจุบัน ในช่วงปลายของยุคเทเชียรีจากนั้นน้ำทะเลเข้ามาท่วมและแห้งถอยกลับไปหลายครั้งในบริเวณที่เป็นที่ราบภาคกลางในขณะนี้ ตลอดช่วงเวลาของยุคควาเตอนารี สังเกตได้ในภาคกลางโดยเฉพาะในกรุงเทพฯมีชั้นดินและทรายตตะกอนสลับกันเป็นชั้น ๆ เมื่อน้ำทะเลแห้งบางช่วงในควาเตอนารี บริเวณอ่าวไทยบางส่วนเป็นพื้นดินติดต่อกันได้

ถึงบอร์เนียว น้ำทะเลบางครั้งได้ท่วมไปจนถึงอุตรดิตถ์ ครั้งสุดท้ายน้ำทะเลได้ลดระดับลงไปเมื่อประมาณ ๕๐,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา

แนวปะการังของจุลทวีป หากแนวคิดเกี่ยวกับจุลทวีปสองผืนมาประกบกันเป็นพื้นที่ประเทศไทยในปัจจุบันเป็นเรื่องจริง สิ่งที่ต้องติดตามต่อไปคือแนวดังกล่าวอยู่ที่ไหน และสังเกตได้อย่างไร นอกจากนั้นยังมีคำถามต่อไปว่า จุลทวีปผืนไหนมุดเข้าใต้ผืนไหน หรือเพียงแค่ประกบกันเฉย ๆ หรือชนกันอย่างรุนแรงหรือเพียงแค่เฉียด ๆ กัน หรือเกิดขึ้นในหลายลักษณะที่ซับซ้อนกัน เรื่องราวเหล่านี้คงจะต้องค้นหากันต่อไปในหลาย ๆ ด้าน และหลาย ๆ ทาง อย่างไรก็ตามในขั้นนี้จะต้องขอสังเกตบางประการเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ดังนี้

๑. แนวหินยุคเพอร์เมียน ดังที่กล่าวมาแล้วตอนต้นว่า จุลทวีปฉาน-ไทย เมื่อแยกออกมาจากผืนทวีปคอนวานาแลนด์ ได้รับตะกอนจากทะเลในยุคเพอร์เมียนเป็นอันมาก ดังนั้นจึงพบมีหินยุคเพอร์เมียน โดยเฉพาะหินปูนเพอร์เมียนกระจายอยู่ในจุลทวีปนี้หลายแห่ง แต่ปรากฏว่าบริเวณโคราชไม่พบหินยุคนี้โผล่ให้เห็น เว้นแต่บริเวณด้านตะวันตก เช่น บริเวณผานกเค้า จังหวัดเลย และบางส่วนของอุดรธานี แนวหินนี้ทอดยาวจากทางเหนือลงมาทางใต้ตั้งแต่จังหวัดเลย เพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรี แนวขาดไปบริเวณเขาใหญ่ มาปรากฏตรงบริเวณชลบุรี และปราจีนบุรี บริเวณที่หินยุคเพอร์เมียนกับหินชุดโคราชพบกัน และเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ตามถนนสายม่วงค่อม-ด่านขุนทด สังเกตดูตามถนนสายนี้ น่าจะเป็นไปได้ว่า จุลทวีปฉาน-ไทยได้มุดเข้าใต้จุลทวีปอินโดจีน ทำให้เกิดการยกตัวของขอบโคราชในช่วงนั้น ตรงบริเวณขอบหลายแห่งสามารถมองเห็นหมวดหินภูกระดึงได้ชัดเจน ส่วนบริเวณด้านลพบุรี ซึ่งเป็นที่ราบ มีหินปูนของยุคเพอร์เมียนโผล่ให้เห็นโดยทั่วไป บางแห่งยังพบซากดึกดำบรรพ์ของ

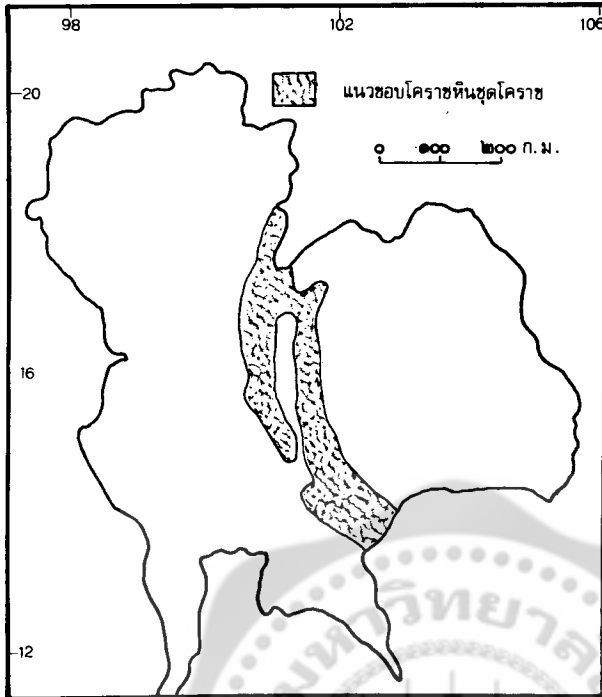

แผนที่แสดงแนวหินยุคเพอร์เมียน บริเวณขอบโคราช

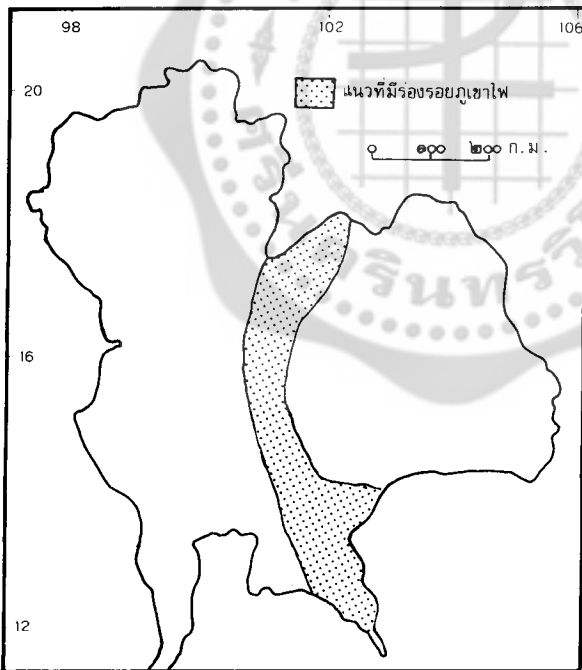
ขอบโคราชบนทางหลวงสายม่วง ค่อม-ด่านขุนทด ภูเขาที่เห็นอยู่เบื้องหน้าเป็นภูเขาหินปูนยุคเพอร์เมียน บริเวณนี้อาจเป็นแนวมุดของ จุลทวีปฉาน-ไทยกับจุลทวีปอินโดจีน

“คตข้าวสาร” (fusulinid) ซึ่งเป็นซากของสิ่งมีชีวิตในท้องทะเลยุคเพอร์เมียน ผานกเค้าที่กล่าวมาข้างต้นเป็นหินปูนในยุคเพอร์เมียน แต่ตั้งตระหง่านมีความสูงไล่เลี่ยกับภูกระดึง ซึ่งเป็นหินที่เกิดขึ้นในยุคหลังและอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน ถ้าจะจัดลำดับกันแล้วหินที่ผานกเค้าควรจะซ้อนอยู่ใต้หินที่เป็นภูกระดึง ปรากฏการณ์เช่นนี้ถ้านำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับทวีปเลื่อนมาอธิบาย ก็พอหาเหตุผลได้ง่ายเข้า ถ้าดูจากแผนที่ธรณีวิทยาพบว่าแนวขอบโคราชซึ่งประกอบด้วยหินชุดโคราชจะโอบล้อมหินยุคเพอร์เมียนอยู่ จึงอาจเป็นไปได้ที่จุลทวีปฉาน-ไทย กับจุลทวีปอินโดจีนได้สอดผสานกันเข้าในลักษณะการเชื่อมแบบข้อต่อ

แผนที่แสดงแนวหินชุดโคราชบริเวณ
ขอบโคราช

แผนที่แสดงบริเวณร่องรอยภูเขาไฟ
ตามขอบโคราชด้านตะวันตก

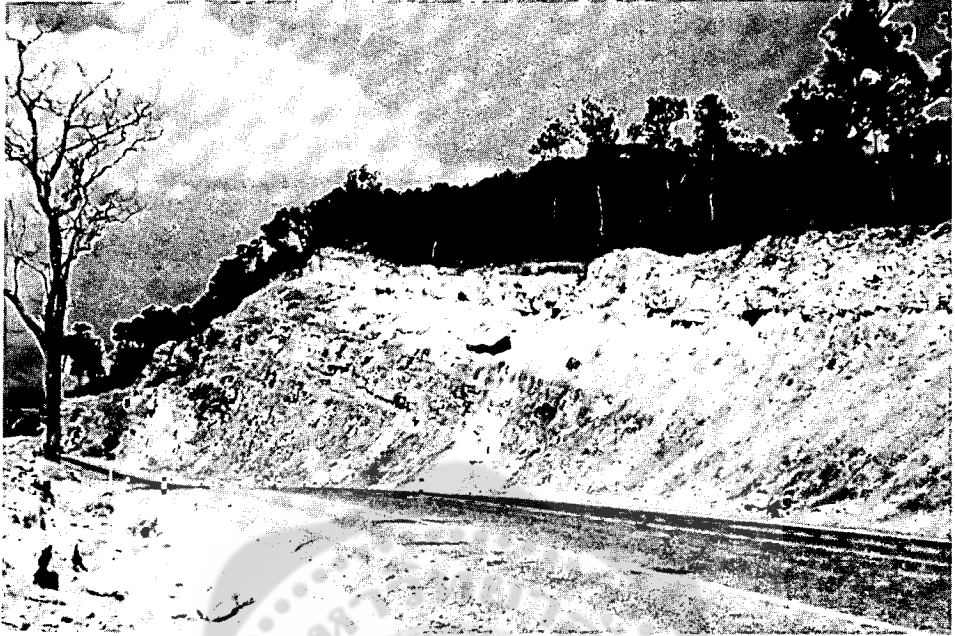
๒. แนวหินภูเขาไฟ หินภูเขาไฟมีพบกระจายหลายแห่งในประเทศไทย เช่นที่ลำปาง และ กาญจนบุรี แต่ที่เป็นแนวต่อเนื่องกันได้แก่แนวของขอบโคราช ซึ่งเป็นแนวลงมาถึงระยอง จันทบุรี และ ตราด เข้าใจว่าแนวนี้เป็นที่เกิดการเสียดสีของผืนจุลทวีปทั้งสองผืน จนทำให้เกิดมีหินละลายไหลทะลักออกมา เหตุที่เกิดการเสียดสีกันขึ้นคงเป็นผลมาจากการมุด (subduction) ของผืนทวีปหรือผืนจุลทวีปหนึ่งเข้าใต้อีก ผืนทวีปหรือผืนจุลทวีปอีกผืนหนึ่ง แนวหินภูเขาไฟนี้ปรากฏอยู่มากในบริเวณจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี และสระบุรี ภูเขาในบริเวณนี้โดยเฉพาะที่วิเชียรบุรี ดุคาลัย ๆ กับแห่งหินภูเขาไฟที่ดันตัวขึ้นมา บนยอดเขาน้อยที่

หินภูเขาไฟในลักษณะเสาหิน (columnar joint) เกิดจากหินละลายดันตัวขึ้นมาแข็ง แล้วแตกเป็นแท่งรูปหกเหลี่ยม ภาพนี้อยู่ที่เขาน้อย อ. วิเชียรบุรี จ. เพชรบูรณ์

วิเชียรบุรีพบแท่งเสาหิน (columnar joint) ลักษณะเช่นเดียวกับแสนตู่ที่เขาสมิงจังหวัดตราด ที่นำส่งเขตบริเวณหินภูเขาไฟแถบจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ได้มีการผุสลายไปมาก เนื่องจากความชื้นและปริมาณฝนที่ตกมากในแถบนี้ จึงทำให้พบพลอย และมีการขุดพลอยกันเป็นลำเป็นสัน แต่บริเวณลพบุรีและเพชรบูรณ์ยังไม่มีข่าวการพบพลอย มีแต่ควอตซ์ที่เขาพระงาม ลพบุรี และโมกุล โอบอ ตามท้องน้ำในบริเวณนี้ อย่างไรก็ตามชื่อเพชรบูรณ์ ถ้าเบื้องหลังที่มาของชื่อไม่เป็นอย่างอื่นก็น่าจะลองค้นหาเพชรพลอยบริเวณนี้ดูว่าเป็นจริงตามชื่อหรือไม่ อันที่จริงแนวหินภูเขาไฟ จะพบทางขอบโคราชด้านใต้ ตั้งแต่บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี สำหรับที่บุรีรัมย์ สุรินทร์ เป็นร่องรอยค่อนข้างใหม่ เช่น ภูกระโดง ภูอังคาร พนมรุ้ง และเขาสวาย เป็นต้น ด้านนี้ก็น่าสนใจว่ามีการสอดแทรกของจุลทวีปอีกผืนหนึ่งหรือไม่ การศึกษาอาจทำได้ดีหากสามารถเข้าไปทางด้านกัมพูชาได้สะดวก

๓. ร่องรอยกระบวนการก่อเทือกเขา (orogeny) ตามแนวทางหลวงสายหล่มสัก-ชุมแพ บริเวณกิโลเมตรที่ ๑๖-๒๑ และ ๓๔-๔๒ จากทางแยกหล่มสักถนนตัดผ่านชั้นหินที่ได้รับการกระทบกระเทือนอย่างแรง ชั้นหินซึ่งวางตัวในแนวราบได้พลิกขึ้นมาอยู่เกือบแนวตั้ง และมีการแทรกดันของหินละลายมาในบางบริเวณ ทางแยกจากทางหลวงขึ้นสถานีทวนสัญญาณโทรศัพท์จะเห็นร่องรอยของการพลิกตั้งของชั้นหินได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ลักษณะเช่นนี้น่าจะเกิดจากจุลทวีปทั้งสองผืนเข้ามาชนกันอย่างแรง ทำให้เปลือกโลกบางส่วนที่เป็นหินชั้นหรือหินตะกอน ซึ่งตามปกติวางตัวอยู่ในแนวราบ กลับพลิกตั้งขึ้นและโค้งเอนลักษณะเช่นนี้พบตามแนวทางหลวงสายชัยภูมิ-นครสวรรค์ บริเวณที่ลงจากขอบโคราชมาแล้ว (ขณะที่ผ่านถนนกำลังก่อสร้าง จึงไม่มีหลักกิโลเมตร) ถ้าพิจารณาจากร่องรอยดังกล่าว ลักษณะการประกอบของจุลทวีปทั้งสองอาจมีบางส่วนที่มุดเข้าซ้อนกัน บางส่วนอาจสอดแทรกเข้าเบียดประชิดในลักษณะเฉียดกัน

ลักษณะการยกตัวของขอบโคราช เมืองหน้าเป็นที่ราบเพชรบูรณ์ ภาพนี้ถ่ายบนเส้นทางหลวงสายชัยภูมิ - นครสวรรค์

แต่บางส่วนอาจมีการชนและกระทบกันอย่างรุนแรง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ลักษณะของขอบโคราชค่อนข้างจะซับซ้อน บางส่วนพบภูเขาหักเป็นสันอี่ได้ (cuesta) บางส่วนเป็นโค้งเดี่ยว (monocline) แต่บางภูเขา มีลักษณะของประทุนหงาย (syncline)

เรื่องทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นแนวความคิดและข้อสรุป และที่มาของพื้นที่ประเทศไทย ซึ่งอาจถูกหรือผิดอย่างสิ้นเชิง หรือถูกบ้างผิดบ้าง ทั้งนี้ได้มาจากการค้นคว้าของผู้อื่นและประสบการณ์ในการนำ นิสิตออกภาคสนาม จะเห็นได้ว่าเรื่องทีกล่าวแทบทั้งหมดจะเน้นบริเวณแนวของขอบโคราช ซึ่งเชื่อว่าเป็น แนวประกบของจุลทวีปฉาน-ไทย และอินโดจีน แต่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศไทยไม่ได้กล่าวถึงเลย คงจะต้องทิ้งไว้สำหรับการศึกษาและค้นคว้าต่อ ๆ ไปในอนาคต สัจธรรม (reality) มีความยิ่งใหญ่มากไม่อาจมองเห็นได้ด้วยดวงตาสามัญอย่างเรา ๆ ขอให้ผู้ที่สนใจได้ช่วยกันค้นหากันต่อ ๆ ไป

เอกสารอ้างอิง

- ประเสริฐ วิทยารัฐ “ภูมิศาสตร์กายภาพประเทศไทย” โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต, กรุงเทพฯ ๒๕๓๐, หน้า ๑๖๐-๑๘๔
- วรารุณ สุธิธร และวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ “ย้อนรอยสองร้อยล้านปีกับไดโนเสาร์ในเมืองไทย” สารคดี ฉบับที่ ๔๙ มีนาคม ๒๕๓๒ หน้า ๖๕-๘๓
- สังัด พันธุ์โอบาส “ความก้าวหน้าทางวิชาการธรณีวิทยาของประเทศไทยในรอบ ๑๐ ปี จนถึงปัจจุบัน” การประชุมเหมืองแร่ประจำปี ๒๕๓๑ หน้า ๑๙-๓๒
- Canby, Thomas Y. “Earthquake”, **National Geographic** Vol. 177 No 5 May 1990 pp. 76-105
- Helmcke, Dietrich; Weber, K.; Rucha Ingavat and Nikorn Nakornsri “Orogenic Evolution of NE - Thailand during the Upper Paleozoic” **Proceedings of The Conference on Geology and Mineral Resources Development of the Northeast, Thailand**, 26-29 Nov. 1985 pp. 31-39
- Nares Sattayarak “Review on Geology of Korat Plateau” **Proceedings of The Conference on Geology and Mineral Resources Development of the Northeast, Thailand**, 26-29 Nov. 1985 pp. 23-30
- Stager, Curt “Africa’s Great Rift”, **National Geographic** Vol. 177 No 5 May 1990 pp. 2-41
- Strahler, Arthur N. and Strahler, Alan H. “Modern Physical Geography” (2 ed.) John Wiley & Sons, New York 1983, pp. 206-224
- Wielchowsky, C.C., and Yong, J.D. “Regional Facies Variations in Permian Rocks of the Phetchabun Fold and Thrust Belt, Thailand” **Proceedings of The Conference on Geology and Mineral Resources Development of the Northeast, Thailand**, 26-29 Nov. 1985 pp. 41-55

การขยายการศึกษาเพื่อปวงชนเป็น ๙ ปี : ภารกิจที่ท้าทายนักการศึกษาไทย

สมเกียรติ ขอบผล

ที่มาและความจำเป็น

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ และคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ การที่ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น จะเป็นการเพิ่ม “ค่า” ของทรัพยากรมนุษย์อันจะส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพทั้งในส่วนตัวของบุคคล ตลอดจนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวม การยกระดับมาตรฐานการศึกษาของประชาชนจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

สำหรับประเทศไทยนั้น นับตั้งแต่ได้มีการปรับปรุงวิธีการจัดการศึกษาตามแบบอย่างของประเทศตะวันตก และได้เริ่มจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาภาคบังคับเป็นเวลามากกว่า ๖ ทศวรรษแล้ว ผู้บริหารประเทศ นักการศึกษา และนักวิชาการทั่ว ๆ ไป ได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษามาตลอด และเมื่อมีการประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ ฉบับที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ทำให้การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษามีความชัดเจนและสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศยิ่งขึ้น

เกี่ยวกับความคิดที่มีต่อการศึกษาหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา สามารถจำแนกแนวคิดออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ โดยที่กลุ่มแรกมีแนวความคิดต่อการจัดการศึกษาในรูปของการพัฒนา ทักษะ ความรู้ จิตใจ และความเป็นพลเมืองดี ซึ่งเป็นความคิดที่มีมายาวนาน ปัจจุบันก็ยังมีความเชื่อดังกล่าวอย่างมั่นคง ส่วนกลุ่มที่สอง นับตั้งแต่เริ่มมีการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์การศึกษาและมีนักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจต่อการศึกษามากขึ้น กลุ่มนี้มีแนวคิดต่อการจัดการศึกษาในรูปของการลงทุนที่จะต้องได้รับผลตอบแทนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในรูปของรายได้ที่เป็นตัวเงิน ซึ่งความคิดของนักวิชาการทั้ง ๒ กลุ่มนี้ไม่ได้แยกขาดจากกันโดยชัดเจน แต่ในช่วงหลังนี้แนวความคิดของการลงทุนทางการศึกษา หรือการศึกษาเพื่อการมีงานทำค่อนข้างจะมีน้ำหนักเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเป็นความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ที่สามารถตรวจสอบได้ชัดเจนกว่า

การศึกษาระดับที่มีความสำคัญที่ทุกประเทศให้ความสนใจสูงสุด มักได้แก่การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การประถมศึกษานั่นเอง สำหรับประเทศไทยนั้นกล่าวได้ว่า การประถมศึกษาได้กลายเป็นบริการของรัฐอย่างหนึ่งที่มีปริมาณงานกว้างมาก มีผู้รับบริการประมาณ ๖.๕ ล้านคน ซึ่งถ้าหากพิจารณาเฉพาะในด้านปริมาณแล้วจะเห็นว่า รัฐสามารถจัดบริการการประถมศึกษาอันเป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับ

ประชากรวัยเรียนในระดับนี้ได้เกือบครบทุกคน จะยังมีเหลือบ้างก็จะเป็นเพียงส่วนน้อย และเชื่อว่าในโอกาสต่อไป คงจะมีการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการจัดให้ครอบคลุมประชากรเป้าหมายได้ในที่สุด

การขยายการศึกษาเพื่อปวงชนเป็น ๙ ปี เกิดขึ้นจากการเรียกร้องของผู้บริหารและนักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่ได้มองเห็นความจำเป็นที่จะต้องขยายการศึกษาสำหรับเยาวชนให้มากขึ้นกว่า ๖ ปี ซึ่งนักวิชาการกลุ่มนี้อาจจัดอยู่ในกลุ่มที่มองว่าการศึกษาเป็นการพัฒนาทักษะ ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน ซึ่งกล่าวถึงในตอนต้นนั่นเอง เหตุผลสำคัญของกลุ่มนี้คือ การศึกษามาศึกษาบังคับที่จัดอยู่ในปัจจุบันเพียง ๖ ปี เป็นระยะเวลาที่ยังไม่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาหรือปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ได้พัฒนาก้าวหน้าไปมากในปัจจุบัน ความคิดเห็นของกลุ่มนี้ไม่ได้เน้นหรือให้ความสำคัญกับแนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนทางการศึกษามากนัก เพราะมีพื้นฐานของความเชื่อเดิมที่ว่าการศึกษาเป็นการสร้างคนให้เป็นคนดี และไม่สามารถวัดผลตอบแทนในรูปของรายได้ที่เป็นตัวเงินได้ แต่ได้เน้นในจุดที่ว่าการศึกษาเป็นการยกระดับมาตรฐานคุณภาพของประชากร และเป็นการสร้างความเสมอภาคในทางโอกาสเป็นสำคัญ

การคาดคะเนผลกระทบของปัญหา

จากสภาพข้อเท็จจริงและแนวโน้มของปัญหาที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน ในการขยายการศึกษาดังกล่าว หากไม่มีการดำเนินการใด ๆ พอลจะคาดคะเนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ดังนี้

(๑) จากจำนวนนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปีละประมาณ ๑ ล้านคน นักเรียนเหล่านี้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีละประมาณ ๔ แสนคน จะมีนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อประมาณ ๖ แสนคน ส่วนใหญ่เป็นเด็กในชนบท บิดามารดาประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นสาขาที่มีกำลังแรงงานส่วนเกิน ดังนั้นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นคือ เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เมื่อเติบโตถึงวัยทำงานถ้าไม่ทำงานในภาคเกษตรกรรม ก็จำเป็นต้องอพยพจากภูมิลำเนาไปหางานทำในเมืองใหญ่ หรือในกรุงเทพมหานคร โดยที่เด็กเหล่านี้ไม่มีทักษะที่จำเป็นในการทำงานอื่นนอกจากอาชีพการเกษตรกรรม ตลอดจนขาดความพร้อมในการดำรงชีวิตในสังคมเมือง จะนำไปสู่ปัญหาสังคมอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด

(๒) จำนวนนักเรียนที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มีแนวโน้มการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ น้อยลง ถึงแม้รัฐจะมีโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับเยาวชนด้วยโอกาสในเขตชนบทยากจน โดยสนับสนุนให้นักเรียนได้รับความสะดวกในหลายด้าน แต่ก็ยังทำได้อยู่ในขอบเขตค่อนข้างจำกัด ด้วยเหตุผลในด้านงบประมาณ และค่านิยมของผู้ปกครอง ดังนั้นถ้าหากไม่มีการดำเนินการขยายการศึกษาเป็น ๙ ปีอย่างทั่วถึงแล้ว จะทำให้จำนวนนักเรียนที่จบประถมศึกษาเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาชั้นน้อยลงเรื่อย ๆ

(๓) การพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมใหม่หรือเกษตรอุตสาหกรรมใหม่จะเป็นไปได้ยาก เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ ประชาชนคงยังมีการประกอบอาชีพที่ต้องพึ่งพารวมชาติ มีรายได้น้อย ไม่อาจคิดค้นนวัตกรรม หรือรับเอานวัตกรรมใหม่มาใช้ เพื่อเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ขึ้นมาได้ การกระจายรายได้ไปสู่ชนบทไม่สามารถดำเนินการให้เป็นมรรคเป็นผลได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดี หากมีการตัดสินใจที่จะดำเนินการเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ หรือ การขยายการศึกษาเป็น ๙ ปี ดังที่ได้เริ่มต้นไปบ้างแล้วในปัจจุบันจะมีผลกระทบหรือข้อจำกัดบางประการที่ต้องพิจารณา คือ

(๑) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ทางการเงินการคลังของประเทศ และแนวโน้มของงบประมาณเพื่อการศึกษาในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ถึงแม้มีการขยายตัวของเศรษฐกิจสูง ขึ้นก็ตาม คาดว่าจะเป็นไปได้ค่อนข้างยากที่การศึกษาจะได้รับงบประมาณเพิ่มมากขึ้นกว่าสัดส่วนที่เป็นอยู่ ถ้าหากจะจัดการศึกษาพื้นฐานเป็น ๙ ปี จะต้องมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพิ่มขึ้นอีกประมาณ ๑ เท่าตัว ก็จะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณอย่างมาก นอกจากจะถ่ายโอนงบประมาณจากการศึกษาระดับ อุดมศึกษา (ซึ่งมีไม่มากนักคือในสัดส่วนร้อยละ ๑๓.๑ เท่านั้น) โดยให้การศึกษาในระดับสูงมีการพึ่ง ตนเองมากขึ้น

(๒) ความสามารถในการรับบริการการศึกษาของประชาชนมีจำกัด โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีฐานะ ยากจน ทั้งนี้เนื่องจากการส่งบุตรหลานให้เรียนในระดับมัธยมศึกษาในรูปแบบที่จัดอยู่ปัจจุบันแม้จะเสียค่า บำรุงการศึกษาไม่มากนัก แต่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีกมาก

(๓) ความนิยมของประชาชนที่จะให้บุตรหลานเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ โดยเฉพาะ ประชาชนในชนบทยังไม่แพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจากความคาดหวังต่อการเรียนต่อในระดับสูงและโอกาสการมี งานทำหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วมีน้อย ดังนั้นถึงแม้จะขยายการศึกษาเป็น ๙ ปี โดยจัดที่เรียนอย่าง เพียงพอแต่ก็ไม่อาจยืนยันได้ว่าจะมีนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จะเรียนต่อตามที่รัฐบาลต้องการ

(๔) แรงงานของครอบครัวในชนบท ผู้ปกครองในชนบทส่วนใหญ่มักจะให้บุตรหลานที่สำเร็จ ชั้นประถมศึกษา ช่วยกันทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งถือเป็นแรงงานสำคัญของแต่ละครอบครัว และเด็ก เหล่านี้ยังมีความใกล้ชิดกับสังคมชนบท จึงเต็มใจที่จะทำงาน และไม่มีความแปลกต่อสภาวะสังคมชนบท ที่ตนอาศัยอยู่ ถ้าหากเด็กเหล่านี้ต้องเข้าศึกษาต่ออีก ๓ ปี ย่อมเป็นอุปสรรคต่อแรงงานและการหาเลี้ยงชีพ ของครอบครัวอย่างแน่นอน

(๕) จำนวนเยาวชนที่จะเข้ารับการอบรมกล่อมเกลากฎทางศาสนาจะลดลง หากมีการขยายการ ศึกษาในรูปของการศึกษาภาคบังคับ หรือขยายการศึกษาเป็น ๙ ปี จะทำให้เยาวชนที่เข้ามาบวชเป็น สามเณรและศึกษาพระธรรมวินัยจะลดลง

(๖) ผลกระทบด้านการวางแผนของผู้มีการศึกษา หากมีการขยายการศึกษาเป็น ๙ ปีอย่าง ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั่วประเทศ และไม่สามารถจัดหลักสูตรให้เสร็จสิ้นในตัวเองให้ตอบสนองต่อความ ต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมุ่งเรียนต่อในระดับสูงเช่นในอดีตแล้วจะ ส่งผลต่อการวางแผนของผู้มีการศึกษาเป็นอย่างมากทีเดียว

ถึงแม้ว่าจะมีผลกระทบทั้งในส่วนที่ไม่ขยายการศึกษาและขยายการศึกษาก็ตาม ในประเด็นที่ยก มาทั้งหมด และอาจมีประเด็นอื่นอีก ถ้าผู้บริหารมีความตั้งใจมีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงก็สามารถ

แก้ไขให้ลุล่วงไป และนำความสำเร็จมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

แนวทางดำเนินการขยายการศึกษาเพื่อปวงชนเป็น ๙ ปี ให้มีประสิทธิภาพ

หากจะมีการดำเนินการขยายการศึกษาเพื่อปวงชนเป็น ๙ ปี อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว มีข้อควรคิดและพิจารณาอยู่หลายประการ ดังนี้

(๑) ต้องตอบปัญหาและข้อจำกัด ตลอดจนผลกระทบที่จะเกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นให้ประชาชนเข้าใจอย่างแจ่มชัด ไม่สงสัยและเคลือบแคลง

(๒) การประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนจะต้องเกิดขึ้นอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ

(๓) ต้องไม่ละเลยระบบการศึกษาอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในสังคม โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาที่จะขยายขึ้นด้วย ไม่ว่าจะการศึกษาในนอกระบบโรงเรียน การศึกษาของครอบครัว การศึกษาของสามเณร หรือศาสนาต่าง ๆ ก็ตาม

(๔) หลักสูตร การเรียนการสอน และระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ต้องมีความหลากหลาย ไม่จำเป็นที่ทุกคนจะต้องใช้เวลาเท่ากัน ไม่ว่าจะในห้องเรียน นอกห้องเรียน หรือจำนวนปี นักเรียนแต่ละคนไม่จำเป็นต้องใช้เวลาเท่ากัน อาจเป็น ๗ ปี หรือ ๘ ปี ก็สามารถสำเร็จหลักสูตรได้ และการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนด้อยโอกาส จะต้องกำหนดให้มีขึ้นอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

(๕) จะต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน โดยแยกแยะสภาพปัญหา ความต้องการ และความคาดหวังของแต่ละกลุ่มให้ได้ ว่าเด็กกลุ่มใดที่มุ่งศึกษาต่อ เด็กกลุ่มใดจะออกไปดำเนินชีวิตในสังคมแบบใด กลุ่มที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือกลุ่มที่เรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อยู่แล้วในปัจจุบัน

(๖) การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะระดับนโยบาย การประสานงาน การปฏิบัติการ โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติการกิจเพื่อสังคมและประเทศชาติ และต้องมีองค์กรซึ่งเป็นหน่วยประสานงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน

(๗) การช่วยเหลือผู้ปกครองในชนบทที่ต้องสูญเสียแรงงานของครอบครัวไปจะต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังจะต้องมีมาตรการอื่น ๆ ที่จะกำหนดให้มีการปฏิบัติขึ้นอย่างจริงจัง เช่น

(๑) มาตรการทางกฎหมาย โดยจะต้องแก้ไขคุณสมบัติขั้นต่ำของผู้ที่จะเข้าทำงานต่าง ๆ อย่างน้อยต้องจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

(๒) มาตรการทางสังคม กำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้รับสิทธิพิเศษและสวัสดิการบางอย่าง เช่น การรักษาพยาบาล การลดหย่อนผ่อนผันเรื่องภาษี เป็นต้น

(๓) มาตรการในการรณรงค์ ให้มีการรณรงค์สร้างความเข้าใจกับประชาชน ผู้ปกครอง ให้เห็นความจำเป็นของการขยายการศึกษา ให้มีการสำรวจประชากรในแต่ละหมู่บ้านว่ามีผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ ๓ มากน้อยเพียงไร และมุ่งให้บุคคลเหล่านี้ได้นำความรู้ไปพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยทางราชการอาจมีการจัดรางวัล และยกย่องในทุกระดับ

(๔) มาตรการในด้านการศึกษา ให้มีการเทียบระดับความรู้จากการเรียนหลักสูตรพิเศษกับหลักสูตรปกติให้เห็นคุณค่าของการเรียนว่า มีประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งการเข้าเรียนในระบบและระบบเปิด ตลอดจนการให้การรับรองความรู้จากการเรียนทั้งสองระบบว่ามีสิทธิและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันทุกประการ

หากทำได้เช่นนี้ หรือมากกว่านี้ก็เชื่อว่าจะทำให้การขยายการศึกษาเพื่อปวงชนเป็น ๙ ปี เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอน

สิ่งแวดล้อมศึกษา : งานที่จำเป็นและท้าทาย

ศิริวัฒน์ นิเจนตร

ในปัจจุบัน มีปรากฏการณ์ที่เป็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ขึ้นบ่อย ๆ ทำให้ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินมากมายมหาศาล เช่น การเกิดก๊าซพิษรั่วจากโรงงานผลิตยาฆ่าแมลงในเมืองโปปาด ประเทศอินเดียในปี ๒๕๒๕ มีคนเสียชีวิต บาดเจ็บ และพิการนับพันคน ในปีต่อมาสารกัมมันตรังสีจากโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ในเมืองเซอร์โนบีล ประเทศรัสเซีย แพร่กระจายไปในอากาศ แหล่งน้ำ ทุ่งหญ้า สัตว์เลี้ยง และพืชผักผลไม้ เป็นอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพอนามัยของประชาชนจำนวนมาก ในปี ๒๕๓๑ เกิดน้ำท่วมใหญ่ในบังคลาเทศ ทำให้บ้านเรือนและพื้นที่เพาะปลูกเสียหายมากมาย ในปีเดียวกันก็เกิดน้ำท่วมภาคใต้ เมื่อมีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวันโดยเฉพาะที่อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช กระแสน้ำพัดพาเอาท่อนซุงและดินโคลนจากภูเขาถล่มมาทำลายชีวิต ทรัพย์สิน และพื้นที่เพาะปลูกเสียหาย คิดเป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท จนต้องอพยพประชาชนไปตั้งบ้านเรือนในที่แห่งใหม่ และล่าสุดเมื่อวันที่ ๓-๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ เกิดพายุไต้ฝุ่น “เกย์” พัดขึ้นฝั่งบริเวณจังหวัดชุมพรและประจวบคีรีขันธ์ มีประชาชนเสียชีวิตนับพันคน บ้านเรือนพังทลายสวนยางพาราและสวนผลไม้เสียหายมาก จนรัฐบาลต้องรีบเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือและบูรณะฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและอาชีพอย่างรีบด่วน

นอกจากการเกิดอุบัติเหตุและภัยธรรมชาติต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ อีกมาก เช่น อากาศเป็นพิษเนื่องจากมีเขม่าควันสารตะกั่ว กำมะถัน คาร์บอนมอนอกไซด์ ฯลฯ อันเกิดจากการจราจรติดขัดและโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาน้ำเสีย ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำอันเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าจนเกิดความแห้งแล้งกันดารไปทั่ว แม้แต่ผลผลิตจากการประมงที่ไทยเคยจับปลาได้เป็นอันดับ ๖ ของโลก ก็ลดปริมาณลงอย่างมากจนเป็นเหตุให้มีการรุกรานเข้าไปจับปลาในน่านน้ำของประเทศอื่น โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เกิดขึ้นทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตประจำวันของคนทั้งในเมืองและในชนบทไปจนถึงปัญหาาระดับชาติ เช่น สุขภาพอนามัย การพัฒนาชนบท การปลูกป่า การสร้างเขื่อนและการผลิตกระแสไฟฟ้า การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การขยายตัวของเมือง การตั้งถิ่นฐานของประชากร การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและแบบแผนทางวัฒนธรรม

รากฐานของปัญหาสภาพแวดล้อมเกิดจากตัวมนุษย์เอง ตั้งแต่การเพิ่มจำนวนประชากรในอัตราสูงเกือบทั่วโลก หรือปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อและทัศนคติของมนุษย์ที่ว่า มนุษย์สามารถเอาชนะธรรมชาติและควบคุมภาวะธรรมชาติได้ มีการแข่งขันกันในด้าน การแสวงหาทรัพยากรมาใช้ในการผลิตและการบริโภคอย่างไม่มีขอบเขต รวมทั้งการนำเอาเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตให้สูงขึ้น สิ่งเหล่านี้

หากดำเนินไปโดยปราศจากการควบคุมและป้องกันอย่างรอบคอบแล้ว จะทำให้สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วจนเกิดผลเสียหายและเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

มาตรการที่จะดำเนินการเพื่อป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้น ต้องกระทำพร้อมกันทั้งสามด้านประกอบกัน คือ การออกกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ให้รัดกุมและเหมาะสมทั้งในด้านการอนุรักษ์และการพัฒนา การติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายที่มีอยู่อย่างเคร่งครัด และการสร้างจิตสำนึกหรือความรู้สึกรับผิดชอบต่อประชาชนด้วยการให้การศึกษาอย่างกว้างขวาง

การออกกฎหมายบังคับใช้จะไม่มีผลโดยสิ้นเชิงถ้าหากไม่มีการควบคุมดูแลให้เป็นไปตามบทบัญญัติ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การทิ้งขยะหรือน้ำเสียลงในแหล่งน้ำ การระเบิดปลา ถ้าเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายไม่สอดส่องดูแลและจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กฎหมายก็มีสภาพเหมือนเศษกระดาษเพราะไม่มีการบังคับใช้ กรณีเช่นนี้มีปรากฏอยู่บ่อย ๆ ทั้งที่เกิดจากการมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ หรือมีการเพิกเฉยละเลยเนื่องจากเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพล และการได้รับผลประโยชน์ตอบแทน

แม้ว่ากฎหมายรัดกุมและทันต่อเหตุการณ์ดีแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังไม่เห็นแก่อาภิมิสินจ้างหรือเกรงกลัวอิทธิพลของพ่อค่านายทุนและข้าราชการทุจริต ก็ยังไม่แนบว่าเป็นมาตรการที่สมบูรณ์เพียงพอ เพราะยังไม่ได้สร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนทุกฝ่ายในสังคมให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไว้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่องและยาวนาน ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายกำหนดให้โรงแรมที่มีขนาดห้องพักตั้งแต่ ๘๐ ห้องขึ้นไป สร้างระบบการกำจัดน้ำเสีย เจ้าของโรงแรมที่ไม่อยากเสียเงินเพื่อการนี้ ก็สร้างห้องพักเพียง ๗๙ ห้องเพื่อเลี่ยงกฎหมายทั้ง ๆ ที่ปริมาณน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลไม่แตกต่างกันเลย เจ้าของเรือทัวร์อาจจะไม่ทิ้งขยะลงทะเลหรือไม่ทอดสมอที่แนวปะการังเฉพาะในขณะที่มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราดูแล แต่หากคนเหล่านี้มีจิตสำนึกที่ถูกต้องและมีความรับผิดชอบต่อการสงวนรักษาทรัพยากร ก็จะปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความเต็มใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

การกระทำหรือพฤติกรรมทั้งหมดของคนเราขึ้นอยู่กับความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและลักษณะภายในจิตใจ ทศนคติของคนจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นตัวกำหนดระดับคุณภาพและสภาพของสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้น เพราะคนเราจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา การใช้เทคโนโลยีและกฎหมายในการควบคุมหรือป้องกันย่อมไม่สามารถแก้ปัญหาได้เต็มที่ จำเป็นต้องใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และพฤติกรรมที่ถูกต้องให้แก่คนทุกคนในสังคม หากประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยกันปฏิบัติตามมาตรการที่เหมาะสมและถูกต้อง ก็จะสามารถหยุดยั้งหรือระงับความรุนแรงของปัญหาได้

อย่างไรก็ตาม การให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อที่มีมานานแล้วของประชาชนจำนวนมาก การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมจึงต้องเริ่มต้นอย่างจริงจังเพื่อสร้างพื้นฐานตั้งแต่เยาวชน อันได้แก่การสร้างความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมพฤติกรรมที่มุ่งแก้ไขและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในลักษณะ

ที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา รัฐบาล เอกชน และสถาบันการศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องทั้งในระบบโรงเรียนและสื่อทุกประเภท มีการรณรงค์อย่างกว้างขวางโดยใช้สื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ หรือแม้แต่การจัดอภิปราย บรรยายและจัดนิทรรศการในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ในบางครั้งอาจต้องอาศัยสถานการณ์บางอย่างในการปลุกจิตสำนึกในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด ตัวอย่างเช่น การออกพระราชกำหนดเพื่อยกเลิกสัมปทานป่าไม้หลังจากการเกิดอุทกภัยที่ภาคใต้ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวาง

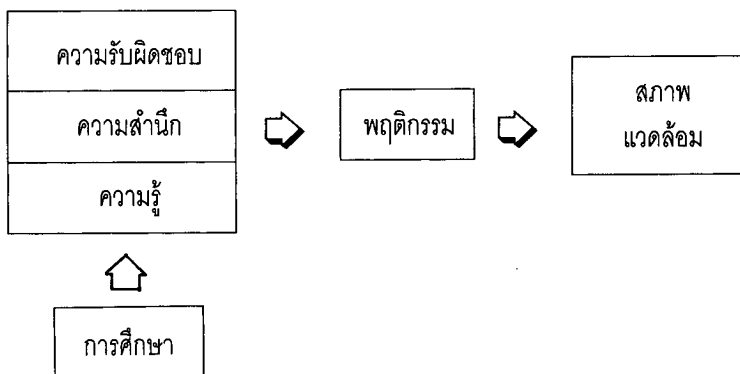
ปัจจุบันนี้ ได้มีความพยายามที่จะจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมกันอย่างเป็นระบบมากขึ้น เรียกว่า **สิ่งแวดล้อมศึกษา** องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก และโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ได้ร่วมกันจัดทำโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชาติขึ้นตั้งแต่ ปี ๑๙๗๕ มีการประชุมหารือกันหลายครั้งจนมีการรับรองข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อใช้เป็นนโยบายสำหรับนำไปปฏิบัติ (อรพินท์ เอี่ยมศิริ ๒๕๒๗ : ๘๒-๘๓) ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้มีความตระหนักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบนิเวศทั้งในเมืองและชนบท

๒. ให้ทุกคนมีโอกาสที่จะได้รับความรู้ ค่านิยม ทักษะ และทักษะที่จำเป็นเพื่อป้องกันและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม

๓. สร้างแบบแผนพฤติกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งของบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคม

สิ่งแวดล้อมศึกษาจึงมีความหมายถึงกระบวนการให้ความรู้ซึ่งมีระบบและแบบแผนเพื่อพัฒนาทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ ให้ประชาชนมีความคิดและพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมได้ดี กระบวนการดังกล่าวนี้ เริ่มด้วยการให้ความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ความสำนึก (Awareness) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความพร้อมที่จะปฏิบัติและมีทักษะที่ถูกต้องในเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนและประชาชน เพื่อให้เกิดการรักษา การเสริมสร้างและการนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์ตอบแทนอย่างต่อเนื่องสูงสุดในปัจจุบัน และยังคงรักษาศักยภาพสำหรับการใช้ประโยชน์ในอนาคต

แผนภาพแสดงบทบาทของการศึกษาในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

จุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ให้ตระหนักถึงอันตรายจากปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีความรู้สึกพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในทุกระดับอย่างจริงจัง รวมทั้งมีทักษะในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

หลักการของสิ่งแวดล้อมศึกษา มีหลายประการ คือ (UNESCO. 1980)

๑. พิจารณาสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งในแง่ของเทคโนโลยีและสังคม

๒. เป็นกระบวนการตลอดชีพ กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมศึกษาควรเริ่มตั้งแต่เด็กวัยก่อนเข้าเรียน ขึ้นมาเรื่อย ๆ ทั้งในและนอกระบบการศึกษา

๓. ควรมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ผสมผสานระหว่างเนื้อหาสาระทางวิทยาศาสตร์และความรู้แขนงอื่น เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของสิ่งแวดล้อมและเกิดดุลยภาพทางการศึกษาแก่ผู้เรียน

๔. ควรพิจารณาตรวจสอบสาระสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และระดับโลก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

๕. เน้นการศึกษาสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ในอดีต และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และความร่วมมือกันในระดับนานาชาติเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

๖. พิจารณาประเด็นต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนพัฒนา รวมทั้งการขยายตัวของสังคมและประชากร

๗. ควรให้ผู้เรียนสามารถมีบทบาทในการวางแผนโดยอาศัยประสบการณ์จากการเรียนรู้ ให้โอกาสในการตัดสินใจและการยอมรับผลต่าง ๆ ที่ตามมา

๘. ควรช่วยให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าสมมติฐานและสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาสิ่งแวดล้อม เน้นถึงความซับซ้อนของปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ วิจัยและทักษะในการแก้ปัญหา

๙. ควรให้ความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาและค่านิยมที่เข้าใจได้แก่ผู้เรียนทุกวัย แต่ควรเน้นเป็นพิเศษเรื่องความรู้สึกสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนที่มีต่อชุมชนของเขาในช่วงเยาว์วัย

๑๐. ควรใช้ประโยชน์จากสภาพการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายในการให้การศึกษาและกรรมวิธีทางการศึกษาที่มีลักษณะกว้างออกไปในการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม เน้นถึงกิจกรรมที่นำมาใช้ปฏิบัติได้และเป็นประสบการณ์ตรงต่อผู้เรียนและผู้สอน

ในการพัฒนาประเทศนั้น รัฐบาลหรือผู้บริหารเป็นผู้กำหนดนโยบายและตัดสินใจว่าจะมีโครงการพัฒนาทางด้านใด ต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้างและเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือไม่อย่างไร แต่ประชาชนก็มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดทั้งในแง่เป็นผู้รับผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนา หรือเป็นผู้ที่จะทำให้อุบัติการณ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

จึงเป็นมาตรการหนึ่งที่ต้องดำเนินไปพร้อมกับการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้รักษากฎหมาย อย่างน้อยที่สุด ก็ควรดำเนินการดังนี้

๑. ปลุกฝังให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของตนเอง

๒. รณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจปัญหาและอันตรายที่จะเกิดขึ้นถ้าขาดความรู้ความเข้าใจทางนิเวศวิทยา

๓. ส่งเสริมให้มีการสอนหลักสูตรนิเวศวิทยาในทุกระดับและทุกประเภทของการศึกษา

๔. ส่งเสริมการวิจัยและตรวจสอบสภาพแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับประเทศไทยนั้น แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ.๒๕๒๐ ได้ระบุความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาไว้ในหมวด ๑ ข้อ ๙ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ว่า “ให้ (ผู้เรียน) มีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลป วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ” และในหมวด ๘ ข้อ ๕๒ ระบุว่า “รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ตลอดจนเข้าใจในเรื่องประชากรศึกษา”

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวแล้ว หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปัจจุบัน ได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ให้เยาวชนได้ศึกษากล่าวคือ ในระดับประถมศึกษาได้บรรจุเนื้อหาเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต อันว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม กล่าวถึงความต้องการและปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์เพื่อการดำรงชีวิตที่ดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการอนามัย ประชากร การเมือง สังคม ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ ส่วนในระดับมัธยม ได้บรรจุหัวข้อสิ่งแวดล้อมไว้ในรายวิชาบังคับของหมวดวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษาและจัดเป็นรายวิชาเลือกในหมวดสังคมศึกษาอีกด้วย

ส่วนในระดับอุดมศึกษา ก็มีรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้นักศึกษาเรียนจำนวนหลายวิชา เช่น ภูมิศาสตร์ นิเวศวิทยา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ เนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็ยังสอดแทรกอยู่ในรายวิชาอื่น ๆ อีกไม่น้อย อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี รายวิชาเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นวิชาเลือก และลักษณะการเรียนการสอนก็มุ่งเน้นแต่เนื้อหาเป็นสำคัญ ขาดการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์กับวิชาอื่นและสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

ประเทศไทยได้บรรจุแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๖ (๒๕๓๐-๒๕๓๔) ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการรวบรวมเอาเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทรัพยากรธรณี และสิ่งแวดล้อมเข้ามาประสานอยู่ในแผนเดียวกันเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความเป็นอยู่ของสังคมไทยปัจจุบัน และภายหลังจากที่มีภัยธรรมชาติและความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดจากปัญหาสภาพแวดล้อมบ่อยครั้งขึ้น กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงานจึงเสนอให้คณะรัฐมนตรีประกาศให้ปี ๒๕๓๒ เป็น “ปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” โดยดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (หนังสือที่ วพ ๐๕๐๕/๒๒๐ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๓๒)

๑. การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักในปัญหาและความสำคัญของการพิทักษ์ทรัพยากร

๒. การศึกษาสิ่งแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อปลูกฝังความสำนึกโดยเน้นที่เยาวชนของชาติ

๓. การฝึกอบรมด้านวิชาการแก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ

๔. การสร้างผู้นำอาสาสมัครเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสวนภูมิภาคเพื่อให้เกิดการพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการป้องกันปัญหาภาวะมลพิษเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณและจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ออกไปควบคุมดูแลการจัดการและการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้อย่างทั่วถึงทั่วประเทศ การสร้างผู้นำอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดทั่วประเทศ

๕. การรณรงค์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยผ่านทาง การแสดงพื้นบ้านและสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นภาพ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

๖. การแก้ไขปัญหาอย่างรีบเร่งในด้านภาวะมลพิษ ได้แก่ ระบบการป้องกันน้ำท่วม การกำจัดขยะมูลฝอย ระบบบำบัดน้ำเสีย การแก้ไขปัญหามลพิษจากกิจกรรมการควบคุมสารพิษแบบครบวงจร

๗. การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมสู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่ง่าย สะดวก และประหยัด เพื่อการแก้ปัญหาภาวะมลพิษต่าง ๆ

ในส่วนที่ได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากต่างประเทศนั้น เมื่อปลายปี ๒๕๓๐ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ส่งเจ้าหน้าที่มาศึกษาระบบงานและข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ และมีการลงนามในสัญญาให้ความช่วยเหลือด้านสิ่งแวดล้อมแก่รัฐบาลในปลายเดือนสิงหาคม ๒๕๓๑ โดยช่วยเหลือทั้งภาครัฐบาลและเอกชนเป็นเวลา ๗ ปี ในวงเงินประมาณ ๑,๐๐๐ ล้านบาท โดยใช้ชื่อโครงการว่า The MANRES Project (Management of Natural Resources and Environment for Sustainable Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อหาทางพัฒนาสมรรถภาพของหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน ในการกำหนดความหมาย วิเคราะห์และหาทางตอบสนองอย่างจริงจังในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นในภาวะปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมที่จะได้มาซึ่งมติดันเป็นเอกฉันท์และความหมายที่จะกำหนดนโยบายที่ก้าวหน้าและทันสมัย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา ช่วยเหลือสนับสนุนต่อไป ขอบข่ายของโครงการประกอบด้วย การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง การจัดการทรัพยากรในชนบท การจัดการสิ่งแวดล้อมทางด้านอุตสาหกรรม การจัดการชีววิทยาทรัพยากร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการวิเคราะห์และพัฒนานโยบาย

สำหรับโครงการย่อยที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Awareness and Education หรือ EAE) นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้รับเงินช่วยเหลือเพื่อดำเนินการสัมมนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาภายใต้โครงการย่อยนี้เป็นจำนวนเงินประมาณ ๔๕

ล้านบาท โดยในสัญญาระบุไว้ว่า มอบให้กรมวิชาการเป็นสำนักงานเลขานุการโครงการ EAE มีการจัดประชุมสัมมนาและประชุมปฏิบัติการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน กำหนดทิศทางและนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษา โครงสร้างการบริหารงานสิ่งแวดล้อมศึกษา และแผนแม่บทสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้อย่างชัดเจน ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ ๗ โครงการ ครอบคลุมงานและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาทั้งหมด ได้แก่ โครงการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา โครงการพัฒนาบุคลากรสิ่งแวดล้อมศึกษา โครงการศึกษาสำรวจ วิจัยสภาพปัจจุบันและปัญหาสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการศึกษาสิ่งแวดล้อม โครงการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อเยาวชนและประชาชนทางสื่อมวลชน และโครงการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล รายงานและประชาสัมพันธ์ (พระนาม แก้วกำเนิด ๒๕๓๒)

ส่วนโครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งนั้น ได้ดำเนินการที่จังหวัดภูเก็ตโดยได้รับความช่วยเหลือจากองค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (US Agency for International Development หรือ USAID) โดยสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มหาวิทยาลัย Rhode Island และจังหวัดภูเก็ต ร่วมกันจัดทำโครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล (Coastal Resources Management Project หรือ CRMP) ระยะเวลาดำเนินการ ๓ ปีครึ่ง ตั้งแต่ปี ๒๕๓๐ เป็นต้นไป ใช้งบประมาณ ๑๘ ล้านบาท จุดมุ่งหมายสำคัญคือศึกษานำร่องเพื่อเป็นต้นแบบในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของจังหวัดภูเก็ต หากได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ก็จะได้เสนอแนะรัฐบาลเพื่อนำไปใช้ดำเนินการในจังหวัดชายทะเลอื่น ๆ ต่อไป กิจกรรมที่ดำเนินการไปแล้ว และอยู่ระหว่างการดำเนินงาน ประกอบด้วย การจัดตั้งคณะอนุกรรมการวางแผนปฏิบัติการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดภูเก็ต การจัดทำแผนที่แสดงทรัพยากรจังหวัดภูเก็ต การป้องกันการทำลายปะการัง โครงการบำรุงรักษาคุณภาพน้ำ โครงการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว การติดตามจัดเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรพื้นฐานในจังหวัดภูเก็ต การคาดคะเนทิศทาง (ภาพฉาย) ของการพัฒนาจังหวัดภูเก็ตในปี ๒๕๔๓ การจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเล การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดภูเก็ต เป็นต้น ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว พยายามที่จะให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุด เช่น ศูนย์ชีววิทยาทางทะเล จังหวัดภูเก็ต วิทยาลัยครูภูเก็ต วิทยาลัยชุมชน ภูเก็ต เป็นต้น ในด้านการให้การศึกษาและเผยแพร่ นั้น วิทยาลัยครูภูเก็ตได้ดำเนินการไปแล้วหลายโครงการ เช่น การจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องปะการัง การจัดประกวดเรียงความและภาพเขียน การสร้างหลักสูตรเรื่องปะการัง สำหรับใช้สอนสอดแทรกในระดับประถมศึกษาพร้อมคู่มือครู การอบรมสัมมนาอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเล ฯลฯ

สำหรับกรมการฝึกหัดครู ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาคือ วิทยาลัยครูในสังกัดกระจายอยู่ทั่วประเทศถึง ๓๖ วิทยาลัยนั้น ได้ให้ความสำคัญเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติมานานแล้ว โดยดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับทั้งในรูปของการจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การวิจัย และการบริการวิชาการทางด้านนี้แก่ชุมชน และขณะนี้ ได้มีการจัดทำแผนแม่บทขึ้น เพื่อให้มีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่และเป็นประโยชน์ตลอดไป โดยการทำให้ทุกคนตระหนักในภัยอันตรายจากการสูญเสียสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ช่วยกันศึกษาตรวจสอบ แก้ปัญหา และพัฒนาสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา รวมทั้งการแสวงหา

เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ แนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วยแผนงาน ๔ แผน คือ

๑. การจัดการเรียนการสอน ทั้งในระดับหัวข้อวิชา (สอนสอดแทรกในรายวิชาอื่น) จัดเป็นรายวิชา (พื้นฐาน) จัดเป็นวิชาโท และเปิดสอนเป็นวิชาเอกผลิตผู้นำและผู้ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม

๒. การจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนในวิทยาลัยครูทั้งภาคปกติและนอกเวลา เช่น การจัดทำเอกสารเผยแพร่เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษานอกสถานที่ การจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

๓. การบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อให้ชุมชนตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสภาพแวดล้อม เช่น การฝึกอบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การจัดนิทรรศการและกิจกรรมอาสาพัฒนา ฯลฯ

๔. การวิจัยเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาวิธีการในการเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และเทคโนโลยีเพื่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม รวมทั้งการวิจัยเพื่อประเมินผลภาวะแวดล้อม

ปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นงานที่จำเป็นและท้าทาย หลายประเทศได้ดำเนินงานด้านนี้มาอย่างต่อเนื่องและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประเทศอื่น ๆ (เช่น ออสเตรเลีย) บางประเทศได้เสนอเราทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนร่อยหรอและเสื่อมโทรม ยกที่ก็จะฟื้นฟู หรือแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้อีก สำหรับประเทศไทยนั้น เป็นที่ทราบกันดีว่า ได้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์มาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างมากในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดการร่อยหรอของทรัพยากรและความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมจนเกิดผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างเห็นได้ชัดดังที่ทราบกันดีอยู่แล้ว การแก้ปัญหาเรื่องนี้ จึงเป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อนเพราะเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจของคนส่วนมาก รวมทั้งพื้นฐานทางวัฒนธรรมและความเคยชินที่ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา กฎหมายที่ล้าสมัยและความหย่อนยานในการบังคับใช้กฎหมาย การขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และการใช้อิทธิพลอำนาจมืดดักตวงผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายต่อส่วนรวม ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น การจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา จึงต้องเป็นไปในรูปแบบของสหวิทยาการ (interdisciplinary) เพราะลักษณะของความรู้และงานที่จะทำ มีความซับซ้อนและเกี่ยวพันในเชิงปฏิบัติกับความรู้ด้านอื่น ๆ อีกหลายแขนง เช่น วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา นิเวศวิทยา วิศวกรรมศาสตร์ วนศาสตร์ ฯลฯ งานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากทุกคนและทุกองค์กรในสังคมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะประสบความสำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

๑. พระนอม แก้วกำเนิด รายงานเกี่ยวกับโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา (EAE Subproject) เอกสารอันดับที่ ๒๑/๒๕๓๒ กรมวิชาการ

๒. อรพินท์ เขี่ยมศิริ “สิ่งแวดล้อมกับการศึกษา” วารสารการศึกษาแห่งชาติ ๑๙(๑) : ๗๘-๘๔, ตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๒๗

๓. UNESCO, Thailand, **Strategies for Developing an Environmental Education Curriculum : A discussion guide for UNESCO training workshops on Environmental Education, 1980.**

สารสังเขปปริญญาโทระดับปริญญาเอก
สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ เรื่อง
“การทดลองใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ
การทำงานโดยวางเป้าหมาย สำหรับเยาวชน”

จันทนา นนทิก

คุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมาย (Goal-oriented work characteristic) หมายถึง คุณลักษณะภายในตัวบุคคลที่แสดงออกสามประการคือ ประการที่หนึ่ง การมีความสามารถวางเป้าหมายในการทำงานได้อย่างมีเหตุผล สามารถวิเคราะห์ลักษณะงานและความสามารถของตนเอง สามารถวางแผนเป็นขั้นตอน และทำงานอย่างมีระบบ ตลอดจนสามารถจัดเตรียมสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงานได้อย่างเหมาะสม ประการที่สอง การมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมการทำงานตามเป้าหมายให้บรรลุผลสำเร็จด้วยความพยายามและความสามารถของตนเอง และประการที่สาม การมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้วยความอุทิศสละ อดทน ประณีต เพื่อความถูกต้องเรียบร้อยของผลงานตามเป้าหมายที่วางไว้

การทำงานโดยวางเป้าหมายของบุคคลจะส่งผลสำคัญ ๓ ประการคือ ประการแรก ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะการทำงานได้ตามเป้าหมายจะทำให้บุคคลมีรายได้มาใช้จ่ายแสวงหาปัจจัยอื่นต่อไปอีก สามารถเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวให้มีความสุขและมีรายได้พอที่จะสะสมเป็นทุนในการผลิตอีกด้วย ประการที่สอง การทำงานได้ตามเป้าหมายของบุคคลส่งผลต่อการพัฒนาทางสังคม เพราะเป้าหมายของงานที่บุคคลเลือกทำนั้นช่วยตอบสนองความต้องการด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล การมีเป้าหมายในการทำงานตรงกัน ทำให้บุคคลมีโอกาสพบปะกัน มีการยอมรับและถ่ายทอดความคิดเห็นแก่กัน ทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ที่กว้างขึ้น และประการที่สาม ความสามารถในการทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายนั้นยังมีความสำคัญสูงทางด้านจิตใจ สร้างความรู้สึกที่ดีงาม และความภาคภูมิใจในความสำเร็จจากการใช้ความสามารถของตนเองทำงาน

เมื่อพิจารณาสภาพหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนแก่เยาวชนในสถานการศึกษาของไทยปรากฏว่า ลักษณะของหลักสูตรยังไม่เสริมสร้างคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายให้แก่เยาวชนได้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาวิเคราะห์จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง และคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตร ทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ผลิตกำลังคนในระดับกลางพบว่า แนวการจัดการกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

อย่างเป็นทางการและมีขั้นตอนนั้น โดยการปฏิบัติตามหลักสูตรนั้นยังกระทำไม่ได้เพียงพอ เพราะคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ประจำวิชา และเนื้อหาของวิชามักจะเน้นหนักในทางทฤษฎี และการฝึกทักษะเฉพาะในการปฏิบัติงานแต่ละอย่าง มากกว่าเน้นการเสริมสร้างเจตคติด้านความมุ่งมั่นตั้งใจใช้ความพยายาม อุตสาหะในการทำงานให้สำเร็จด้วยตนเอง เมื่อวิเคราะห์หลักสูตรและการเรียนการสอนในสถาบันอาชีวศึกษาพบว่าปัญหาของโรงเรียนเกษตรกรรมเกือบทุกแห่ง คือ การไม่สามารถปลูกฝังลักษณะนิสัยหนักเอาเบาสู้อย่างไร้ง่ายงานหนักให้แก่ผู้เรียนได้ เมื่อศึกษาสมรรถภาพของครูช่างอุตสาหกรรม ผู้ที่จะต้องไปทำงานที่ให้การศึกษารวมแก่นักเรียนอาชีวศึกษาด้านอุตสาหกรรม พบว่า ครูช่างส่วนใหญ่ยังขาดเจตคติที่ดีในการทำงานที่ต้องรับผิดชอบ ขาดความอดทนและเสียสละ มักจะไม่สู้งาน ไม่แก้ปัญหา ไม่เข้าใจระเบียบปฏิบัติทางราชการ และขาดพฤติกรรมกรวางแผนในการทำงานที่มีเป้าหมายชัดเจน

เนื่องจากข้อจำกัดของการปฏิบัติตามหลักสูตรปัจจุบันในระบบโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น ทำให้ไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในการเสริมสร้างคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายให้แก่เยาวชนได้เท่าที่ควร ถึงแม้จะมีนักวิชาการสร้างชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการทำงานของเยาวชนขึ้นมา ชุดฝึกอบรมเหล่านี้ มักจะเป็นชุดการสอน หรือหลักสูตรระยะสั้น ที่ฝึกลักษณะนิสัยและค่านิยมในการทำงานบางอย่าง ซึ่งใช้เครื่องมือและสื่อการสอนที่ไม่ตรงกับภารกิจให้เกิดคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมาย และมีข้อจำกัดบางประการในการนำไปใช้ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นว่าควรจะได้มีการจัดทำชุดฝึกอบรมแบบสื่อผสม (multi media) ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายอันจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นสะดวกในการสอดแทรกบรรจุลงในหลักสูตรหรือจัดเป็นหลักสูตรอบรมซ่อมเสริมให้เยาวชนมีคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายเพิ่มขึ้น

ตามหลักจิตวิทยา พฤติกรรมใด ๆ ของบุคคลจะเกิดขึ้นและฝังแน่นเป็นคุณลักษณะที่ถาวรได้จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญสองส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งต้องมีความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ส่วนประกอบนี้รวมทั้ง ความรู้ ทักษะ และสติปัญญา ที่จะทำให้บุคคลสามารถกระทำพฤติกรรมได้ และส่วนที่สองต้องมีความต้องการที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นด้วยความพอใจและสม่ำเสมอ จากหลักการนี้เอง ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างชุดฝึกอบรมรวม เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมาย สำหรับเยาวชน จำนวน ๒ ชุด คือ ชุดที่หนึ่ง ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย และชุดที่สอง ชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ในกรณีวิจัยครั้งนี้ นอกจากจะเปรียบเทียบผลของการจัดฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกเพียงชุดใดชุดหนึ่ง แล้วยังตรวจสอบผลของการจัดฝึกอบรมทั้งสองชุดร่วมกันด้วยว่าจะให้ผลของพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงขึ้นไปกว่าการใช้ชุดฝึกเพียงชุดใดชุดหนึ่งเท่านั้นหรือไม่ สำหรับการตรวจสอบผลของการจัดฝึกอบรม ผู้วิจัยตรวจพฤติกรรมการทำงานที่ให้อบรมจริงในสถานการณ์ที่กำหนดให้ ตรวจดูความคงทนของคุณลักษณะที่ฝึกอบรมและพฤติกรรมการทำงานที่เกิดขึ้น และตรวจดูความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถ ความตั้งใจ และพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเลือกคุณสมบัติพื้นฐานของเยาวชนมาทำการวิจัยให้ละเอียดมากขึ้นอีกว่า เยาวชนที่มีความพร้อมในคุณสมบัติพื้นฐานบางด้านอยู่แล้วมีความจำเป็นที่ต้องรับการอบรมด้วยชุดฝึกทั้งสองชุดหรือสมควรรับการฝึกเฉพาะส่วนที่ขาดเท่านั้น

ปัญหาวิจัย

๑. เยาวชนที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายหรือชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย จะมีความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายหรือมีความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายหลังจากได้รับการฝึกอบรม สูงกว่าก่อนได้รับการฝึกหรือไม่

๒. เยาวชนที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายและชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายทั้งสองชุด จะมีความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย มีความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย และมีพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกเพียงชุดใดชุดหนึ่งหรือไม่ได้รับการฝึกเลยหรือไม่

๓. เยาวชนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานแตกต่างกันในด้านความเชื่ออำนาจในตน และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านการทำงาน เมื่อได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย หรือชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ชุดใดชุดหนึ่งหรือทั้งสองชุด จะมีความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย มีความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย และมีพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายแตกต่างกันหรือไม่

๔. คุณสมบัติพื้นฐานในด้านความเชื่ออำนาจในตน และการอบรมเลี้ยงดูด้านการทำงานของเยาวชนในกลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย และชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย จะสามารถทำนายพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายของเยาวชนได้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกเลยหรือไม่

๕. เยาวชนที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายหรือชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ชุดใดชุดหนึ่งหรือทั้งสองชุดจะมีความคงทนของความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย มีความคงทนของความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย และมีความคงทนของพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายแตกต่างกันอย่างไร

กรอบความคิดในการวิจัยและสมมติฐาน

การเสริมสร้างพฤติกรรมคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายของบุคคลโดยใช้ชุดฝึกอบรม เป็นสื่อในการวิจัยครั้งนี้ อาศัยกรอบความคิดจากทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมและทฤษฎีการเรียนรู้เป็นพื้นฐาน ผู้วิจัยสร้างชุดฝึกอบรมชุดหนึ่ง ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย โดยอาศัยอ้างอิงทฤษฎีการวางเป้าหมาย (goal setting theory) ผสมผสานกับแนวความคิดเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม (environmental planning) เป็นแนวทางในการสร้างชุดฝึกอบรมชุดนี้ ลักษณะสื่อที่ใช้ในชุดฝึกอบรมชุดนี้เป็นสื่อที่เน้นความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ความหมายความสำคัญของการทำงานโดยวางเป้าหมาย วิธีการทำงานโดยวางเป้าหมาย และวิธีการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เอื้อต่อการทำงานให้สำเร็จ จึงใช้สื่อที่เป็นเกมวิเคราะห์ตนเอง บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษาและอภิปรายกรณีปัญหาในกลุ่มย่อย การศึกษาคกรณีตัวอย่างจากเทปบันทึกภาพและการฝึกปฏิบัติเขียนแผนการทำงานโดยวางเป้าหมาย

สำหรับชุดฝึกอบรมชุดที่สอง ชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (theory of reasoned action) ผสมผสานกับแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) เป็นแนวทางในการสร้างชุดฝึกอบรมชุดนี้ ส่วนสื่อที่จะใช้ในชุดฝึกนี้ เป็นเกมสร้างความตระหนักในความสำคัญของการทำงานโดยวางเป้าหมาย เทปบันทึกเสียงนิทานคติ เทปบันทึกภาพแสดงตัวแบบ บุคคลที่มีพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายและประสบความสำเร็จในชีวิต และการแสดงบทบาทสมมติของผู้เรียนเพื่อฝึกการตัดสินใจเลือกพฤติกรรมการทำงาน

ทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมและทฤษฎีการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยนี้ นอกจากจะให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นหลักในการสร้างชุดฝึกอบรมแล้ว ยังให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการทำงานโดยวางเป้าหมายอีกด้วย ผู้วิจัยใช้ข้อเท็จจริงจากทฤษฎีดังกล่าวประกอบกับแนวคิดจากตัวแบบการทำนายพฤติกรรมของ ลิสกา (Liska) คัดเลือกตัวแปรลักษณะทางจิตวิทยา คือ ความเชื่ออำนาจในตน และลักษณะทางจิตวิทยา คือ การอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองด้านการทำงาน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นตัวแปรลักษณะพื้นฐานของเยาวชน มาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

ตัวแปรตามซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกอบรมสำหรับภาควิชาการวิจัยนี้คือพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย แบ่งเป็นพฤติกรรม ๓ ด้านคือ ๑) ด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ ความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย ๒) ด้านความรู้สึก ได้แก่ ความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย และ ๓) ด้านการปฏิบัติงานในสถานการณ์ที่กำหนดให้ ตัวแปรทั้ง ๓ ด้านนี้วัดทันทีหลังการฝึก และวัดสองสัปดาห์หลังการฝึก เพื่อตรวจสอบการเรียนรู้และความคงทนในการเรียนรู้ ตามหลักการวิจัยประเมินผล

จากทฤษฎีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเสนอสมมุติฐาน ดังนี้

๑. เยาวชนที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายหรือชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย มีความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย หรือมีความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายหลังจากได้รับการฝึก สูงกว่าก่อนได้รับการฝึก

๒. เยาวชนที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดการฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายและชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายทั้งสองชุด มีความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย มีความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย และมีพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกเพียงชุดใดชุดหนึ่ง หรือไม่ได้รับการฝึกเลย

๓. ภายหลังจากที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายหรือชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายชุดใดชุดหนึ่ง หรือทั้งสองชุด เยาวชนที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง และเยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านการทำงานมาก มีความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย มีความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายและมีพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย สูงกว่าเยาวชนที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ และเยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านการทำงานน้อย

๔. คุณสมบัติพื้นฐานด้านความเชื่ออำนาจในตน และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านการงาน สามารถทำนายพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายของเยาวชนในกลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย และชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายทั้งสองชุด ได้สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยชุดฝึกชุดใดชุดหนึ่งหรือไม่ได้รับการฝึกเลย

๕. เยาวชนที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายหรือชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ชุดใดชุดหนึ่ง หรือทั้งสองชุด มีความคงทนของความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย มีความคงทนของความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย และมีความคงทนของพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงกว่าเยาวชนที่ไม่ได้รับการฝึกในระยะติดตามผลหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยสุ่มเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ รุ่นปีการศึกษา ๒๕๓๒ ของโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา และโรงเรียนสระกะเทียมวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามลักษณะการอบรมเลี้ยงดูด้านการงาน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๖๐ คน เป็นชาย ๙๐ คน หญิง ๗๐ คน และสุ่มเข้ากลุ่มทดลอง ๓ กลุ่ม กลุ่มควบคุม ๑ กลุ่ม กลุ่มละ ๔๐ คน แต่ละกลุ่มจะมีนักเรียนซึ่งมีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูด้านการงานมากและน้อย กลุ่มละ ๒๐ คน จากนั้นผู้วิจัยสุ่มกลุ่มทดลองเข้ารับการฝึก ให้กลุ่มทดลองที่ ๑ ได้รับการฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย ควบคุมกับการฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย กลุ่มทดลองที่ ๒ ได้รับการฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายด้านเดียวและฝึกกิจกรรมแนะแนวเรื่องการคบเพื่อน สำหรับกลุ่มทดลองที่ ๓ ได้รับการฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายด้านเดียวกับการฝึกกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการฝึกกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและการคบเพื่อน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

เครื่องมือสำหรับการวิจัยประกอบด้วย ก) ชุดฝึกอบรม ๒ ชุด คือ ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย และชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ทั้งสองชุดใช้ฝึกอบรมในคาบกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ ใช้เวลาฝึกอบรมชุดละ ๕ สัปดาห์ สัปดาห์ละ ๑ คาบ คาบละ ๕๐ นาที และ ข) เครื่องมือรวบรวมข้อมูลรวม ๗ ฉบับ คือ แบบวัดความเชื่ออำนาจในตน แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูด้านการงาน แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน แบบวัดความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย แบบวัดความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายโดยผู้วิจัย และแบบรายงานการปฏิบัติงานตนเอง

วิธีดำเนินการทดลองสำหรับการวิจัยนี้มี ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นแรกเป็นการวัดคุณสมบัติพื้นฐานและการวัดผลก่อนการทดลอง ก่อนเริ่มการทดลองประมาณสองสัปดาห์ ผู้วิจัยได้วัดคุณสมบัติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดด้วยแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูด้านการงานของผู้ปกครอง แบบวัดความเชื่ออำนาจในตน และแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ต่อมาประมาณหนึ่งสัปดาห์ก่อนการทดลองได้วัดผล

ก่อนการอบรมด้วยแบบวัดความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย และแบบวัดความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ขั้นที่สองเป็นการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายตามแผนแบบการวิจัยเชิงทดลองที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น ใช้เวลาในการฝึกอบรมกลุ่มละ ๑๐ สัปดาห์ ขั้นที่สามเป็นการวัดผลของการฝึกอบรมหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์โดยใช้แบบวัดความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย และแบบวัดความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย หลังจากนั้นหนึ่งสัปดาห์วัดพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย โดยผู้วิจัยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการทำงานของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์ที่กำหนดให้ ส่วนขั้นสุดท้ายเป็นการวัดความคงทนของคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมาย ขั้นนี้ดำเนินการเช่นเดียวกับการวัดผลการฝึกอบรมในขั้นที่สาม โดยทิ้งระยะห่างจากการวัดในขั้นที่สามเป็นเวลาสองสัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม การวิเคราะห์การจำแนกพหุคูณ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลการวิจัย

๑. การศึกษาคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายของเยาวชนก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย หรือชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายชุดใดชุดหนึ่ง หรือทั้งสองชุด พบว่า ความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายของทุกกลุ่มไม่เพิ่มขึ้นเมื่อวัดทันทีหลังฝึก แต่ความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายเพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกทั้งสองชุดและกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย

๒. การเปรียบเทียบผลของการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียวหรือทั้งสองชุดร่วมกัน ปรากฏว่า เยาวชนกลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกอบรมทั้งสองชุดร่วมกันและกลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกอบรมชุดใดชุดหนึ่งชุดเดียวมีความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย และมีพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงกว่ากลุ่มเยาวชนที่ไม่ได้รับการฝึก เยาวชนกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกอบรมทั้งสองชุดให้ผลการฝึกอบรมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกอบรมชุดเดียว แต่เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายของเยาวชนทั้ง ๔ กลุ่ม ซึ่งได้รับการฝึกแตกต่างกันนั้น ปรากฏว่ามีความสามารถไม่ต่างกัน

๓. เยาวชนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานด้านความเชื่ออำนาจในตนและการอบรมเลี้ยงดูด้านการทำงานแตกต่างกัน เมื่อได้รับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียวหรือทั้งสองชุดร่วมกัน พบว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง เมื่อได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายชุดเดียวมีผลของความสำเร็จกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงสุด และพบว่ากลุ่มที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง และกลุ่มที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ เมื่อได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกอบรมสองชุดร่วมกัน มีผลของพฤติกรรมการทำงาน โดยวางเป้าหมายสูงสุดใกล้เคียงกัน เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายของเยาวชนที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่างกันไม่ว่าจะได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกทั้งสองชุดหรือชุดใดชุดหนึ่ง พบว่า มีความสามารถไม่แตกต่างกัน สำหรับคุณสมบัติพื้นฐานด้านการได้รับการอบรมเลี้ยงดู

ด้านการทำงาน ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับวิธีการฝึก กล่าวคือ เยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านการทำงานแตกต่างกัน ภายหลังจากฝึกอบรมมีคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายไม่แตกต่างกัน

๔. คุณสมบัตินี้พื้นฐานด้านความเชื่ออำนาจภายในตน และผลการเรียนเฉลี่ยสะสมสามารถทำนายพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายของเยาวชนกลุ่มที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกอบรมชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียว สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมร่วมกันทั้งสองชุด และกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม ส่วนคุณสมบัตินี้พื้นฐานด้านการอบรมเลี้ยงดูด้านการทำงานไม่มีคุณสมบัตินี้ในการทำงาน

๕. จากการเปรียบเทียบความคงทนของคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมาย พบว่า เยาวชนกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกอบรมสองชุดควบคู่กันมีความคงทนของความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงสุด กลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายมีความคงทนของความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงสุด สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบความคงทนของพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย พบว่า เยาวชนกลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกอบรมชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียว มีความคงทนของพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกอบรมทั้งสองชุด และกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม

ทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมและทฤษฎีการเรียนรู้ที่อ้างอิงสามารถสนับสนุนผลการวิจัยเป็นส่วนรวมแม้ว่าจะมีข้อจำกัดของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลที่พบว่า การเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมและการฝึกการรับรู้ที่สถานทางสังคม ไม่ได้ส่งผ่านความตั้งใจกระทำพฤติกรรมไปยังพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย แต่กลับส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ข้อจำกัดนี้สามารถใช้คำอธิบายจากแนวคิดตัวแบบการทำนายพฤติกรรมของลิสกา มาเสนอเพิ่มเติมเพื่อยืนยันว่าตัวแปรภายนอกคือ คุณสมบัตินี้พื้นฐานด้านความเชื่ออำนาจภายในตน มีอิทธิพลส่งผ่านความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ไปสู่พฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายและส่งผลโดยตรงสู่พฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามแนวคิดการจัดชุดฝึกอบรมแบบสื่อผสม ได้ส่งผลชัดเจนต่อการเกิดความคงทนของคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายของเยาวชนในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

ผลสรุปของการวิจัยครั้งนี้นำไปสู่การเลือกวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมในการเสริมสร้างคุณลักษณะการทำงานโดยวางเป้าหมายสำหรับเยาวชน ดังนี้ ๑) ควรใช้ชุดฝึกอบรมทั้งสองชุด คือ ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย และชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ทั้งสองชุดควบคู่กันเพื่อให้เกิดความคงทนของความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมาย ๒) ควรใช้ชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายเพียงชุดเดียว เพื่อให้เกิดความคงทนของความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย และ ๓) ควรใช้ชุดฝึก ๒ ชุดควบคู่กันเพื่อผลของพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายทันที แต่ควรเลือกใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายเพียงชุดใดชุดหนึ่ง หรือชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายเพียงชุดใดชุดหนึ่ง เพื่อผลของความคงทนของพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายในระยะยาว ๔) ถ้าสามารถจำแนกกลุ่มเยาวชนที่มีระดับความเชื่ออำนาจภายในตนแตกต่างกันได้ ควรจัดการฝึกอบรมแตกต่างกันคือ กลุ่มเยาวชนที่มีระดับความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ ควรได้รับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกทั้งสองชุดควบคู่กัน และ

กลุ่มเยาวชนที่มีระดับความเชื่ออำนาจในตนสูง ควรได้รับการฝึกด้วยชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายเพียงชุดเดียวก็เพียงพอที่จะเสริมสร้างความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย ส่วนการเสริมสร้างพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมาย กลุ่มเยาวชนที่มีระดับความเชื่ออำนาจในตนต่ำ ควรได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความสามารถในการทำงานโดยวางเป้าหมายเพียงชุดเดียว และกลุ่มเยาวชนที่มีระดับความเชื่ออำนาจในตนสูง ควรได้รับการฝึกโดยใช้ชุดฝึกความตั้งใจกระทำพฤติกรรมการทำงานโดยวางเป้าหมายเพียงชุดเดียว ในกรณีที่มีเวลาและทรัพยากรจำกัดในการฝึกอบรม

มรดกทางวัฒนธรรมกับกระบวนการทำประเทศให้ทันสมัย และผลกระทบต่ออุดมศึกษา

สำออง หิริญบูรณะ

บทนำ

งานวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ผู้เขียนเป็นผู้รับผิดชอบในรายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและปัญหาทางจริยธรรมกับอุดมศึกษา” อันเป็นงานวิจัยที่ทางทบวงมหาวิทยาลัย มอบหมายให้นักวิจัยจาก ๓ สาขาวิชา คือ สังคมวิทยา มนุษยศาสตร์และการศึกษา ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในมิติต่อไปนี้

๑. มรดกวัฒนธรรมไทยและการทำประเทศให้ทันสมัย
๒. การสื่อสารและสื่อสารมวลชนยุคใหม่
๓. ศาสนา ความเชื่อ และค่านิยม
๔. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
๕. การเมืองการปกครอง
๖. บทบาทของอุดมศึกษาในการเปลี่ยนแปลงของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันเป็นผลจากการทำประเทศให้ทันสมัย
๒. ศึกษาปัญหาเชิงจริยธรรมอันสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
๓. ศึกษาผลกระทบอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและปัญหาทางจริยธรรมที่มีต่อระบบอุดมศึกษา

วิธีการวิจัย ประกอบด้วย ๓ วิธีการ คือ

- ก. วิจัยเอกสาร เป็นการรวบรวมบทความทางวิชาการและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาของการวิจัยเพื่อประมวลความคิดเห็น
- ข. วิเคราะห์เนื้อหาของสื่อมวลชนเพื่อนำมาวิเคราะห์โดยกำหนดช่วงเวลาที่ตั้งศึกษาสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างเดือนกันยายน-เดือนธันวาคม ๒๕๓๑

ค. การสัมภาษณ์ผู้ชำนาญการ งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยระบบคุณค่า ผู้วิจัยไม่อาจรวบรวมข้อมูลจากประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ได้ จึงได้เลือกการซักถามจากผู้ที่ได้ใช้เวลาไตร่ตรองและใคร่ครวญในประเด็นปัญหาเหล่านี้มาเป็นเวลานาน จนเกิดการหยั่งรู้ในสภาพปัญหาและมีแนวคิดเกี่ยวกับวิธีแก้ไขหรือข้อเสนอแนะ คณะผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้กรอบคำถามตามขอบเขตของการวิจัย สำหรับรายชื่อผู้รู้เหล่านี้ได้คัดเลือกจากความเหมาะสมและความเป็นไปได้

การสัมภาษณ์ได้กระทำเพียง ๑ รอบแต่อาจนัดสัมภาษณ์หลายครั้ง เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องตรวจสอบ Consistency ของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ได้ไตร่ตรองในประเด็นปัญหาเหล่านี้มาเป็นเวลาแรมปีแล้ว การสัมภาษณ์ใช้เทคนิค Ethnographic Future Research (EFR) ของศาสตราจารย์ Robert Textor จากมหาวิทยาลัยแอสตันฟอร์ดมาช่วย คือ เป็นการสัมภาษณ์แล้วผู้สัมภาษณ์สรุปเนื้อหาที่ได้ให้กะทัดรัดดัดแปลงบันทึกเสียง เพื่อช่วยตรวจสอบเนื้อหาข้อมูลว่า ผู้สัมภาษณ์เข้าใจข้อมูลถูกต้องตรงที่ผู้รู้ต้องการบอก และเพื่อช่วยให้ข้อมูลกะทัดรัดขึ้น นำไปใช้วิเคราะห์ได้สะดวก อย่างไรก็ตามประเด็นของเนื้อหาจะเน้นทั้งสภาพปัจจุบันและอนาคตมากกว่าจะเป็นการสัมภาษณ์เนื้อหาเกี่ยวกับอนาคตอย่างเดียว

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ใช้ข้อมูลส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์ผู้ชำนาญการ และการศึกษาผลงานพิมพ์เผยแพร่ของบุคคลกลุ่มนี้ ข้อสรุปที่ได้จึงเป็นภาพในอนาคตของสังคมไทย ผลกระทบที่มีต่ออุดมศึกษา ตลอดจนมาตรการแก้ไขจากทัศนะของบุคคลดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ที่จะนำผลการวิจัยไปใช้จึงควรระมัดระวังข้อจำกัดของข้อมูลนี้ว่า เป็นความเห็นของบุคคลกลุ่มหนึ่งเท่านั้นไม่ใช่ของคนส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามบุคคลกลุ่มนี้ก็เป็นกลุ่มที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทยว่าเป็นนักคิดที่ได้ใช้เวลาศึกษาวิเคราะห์และใคร่ครวญเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมมาเป็นเวลายาวนาน ความเห็นของท่านจึงมีคุณค่าควรได้รับความสนใจและพิจารณาอย่างรอบคอบ คณะผู้วิจัยจึงได้เจาะจงเลือกบุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้ชำนาญการให้ข้อมูล

๑. ดร.กอบปร	กฤตยาภิรณ
๒. ศ.ดร.เจตนา	นาควัชระ
๓. รศ.ดร.ดวงเดือน	พันธุมนาวิณ
๔. พระเทพเวที	
๕. ศ.ดร.นิธิ	เสี่ยวศรีวงศ์
๖. ศ.นพ.ประเวศ	ระสี
๗. ศ.ดร.พัทยา	สาयหนู
๘. ศ.ดร.ระพี	สาคริก
๙. ศ.ดร.ระวี	ภาวิไล
๑๐. ศ.เสนห์	จามริก
๑๑. ศ.ดร.สิปปนนท์	เกตุทัต
๑๒. ศ.สุมน	อมรวินวัฒน์
๑๓. ดร.อาณัติ	อาภาภิรม
๑๔. ดร.เอกวิทย์	ณ ถกลาง

๑. ภาพในอนาคต

๑.๑ บทบาทของมรดกทางวัฒนธรรมในกระบวนการการปรับประเทศให้ทันสมัย

ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ประเทศไทยคงจะค่อย ๆ เปลี่ยนจากสังคมเกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม แต่การเปลี่ยนแปลงนี้จะค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป และจะไม่เกิดขึ้นพร้อมกันทั่วทั้งประเทศ

จากหัวข้อรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมแกนที่เป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยคือ ความสันโดษ การพึ่งตนเอง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ทาน ความสำนึกในบุญคุณของธรรมชาติ ทางด้านความคิดวัฒนธรรมของไทยคือ การเลือกเดินทางสายกลาง และการมีสติรู้เท่าทันและการดำรงตนให้กลมกลืนสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมดุจผู้มีปัญญา วัฒนธรรมแกนเหล่านี้หลายท่านเห็นว่า จะไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในแนวพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม หากตรงกันข้าม จะช่วยลดความรุนแรงของปัญหาที่มักเกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรม เช่น การว่างงานในขณะที่รัฐยังไม่มีสวัสดิการสังคมรองรับเพราะระบบพึ่งพาอาศัยกันและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อันญาติจะเข้ามามีบทบาทซึบซับปัญหาให้ลดลงไปได้ระดับหนึ่ง

แต่ในมุมมองกลับ หลายท่านเกรงว่าการปรับประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมจะมีผลกระทบอย่างรุนแรง จนสามารถทำลายวัฒนธรรมเหล่านี้หากไม่มีมาตรการปรับแก้ได้ทันทั้งที่ เพราะจะเกิดปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มากับกระบวนการทำให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม เช่น แนวคิดเรื่องทาน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสันโดษ การพึ่งตนเอง จะปะทะกับแนวความคิดของการแข่งขัน การเอาตัวเอาเปรียบ ความโลภ หวังกำไร และความร่ำรวยของทุนนิยมที่จะมากับพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม หากการปะทะกันนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาที่น่าวิตกที่สุดคือ คนไทยกลุ่มที่อ่อนแอกว่าทางการศึกษา ทางประสบการณ์และทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะคนไทยในสังคมชนบทจะถูกเอาเปรียบโดยไม่มีทางสู้กับระบบทุนนิยมได้

๑.๒ เทคโนโลยีสมัยใหม่และผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์

เทคนิคการผลิตจะกระตุ้นให้สังคมไทยเดิมที่ยึดหลักการผลิตเพียงทำเพื่อพอกินพอใช้ ให้นำมาผลิตในปริมาณมากเพื่อนำไปขายและแสวงหากำไร เทคนิคการผลิตเช่นนี้จะเอื้อกับระบบทุนนิยมและผู้ที่ มีทุนมากก็จะได้กำไรมาก ระบบนี้ไม่ช้าจะทำลายธุรกิจเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมรายย่อยและอุตสาหกรรมขนาดกลางที่ได้สร้างงานให้กับคนเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น ยิ่งเทคนิคการผลิตมีประสิทธิภาพสูงขึ้นเท่าไร ก็ทำให้การขายต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ หลอกลวงมอมเมาผ่านสื่อมวลชนอันมีประสิทธิภาพให้ผู้บริโภค ให้อยากซื้อด้วยการกระตุ้นกิเลสซึ่งค้านกับแนวคิดเดิมเรื่องความสันโดษ และแม้ว่าผู้ซื้อยังไม่มีเงินระบบทุนนิยมก็มีบริการสินเชื่อหรือการผ่อนส่ง ซึ่งก็ไปค้านกับแนวความคิดเดิมที่ให้พึ่งตนเองให้ได้ก่อน ระบบนี้มีผลกระทบต่อระบบการทำงานด้วย จะเห็นได้ว่าชาวชนบทเริ่มสูญเสียที่ดินหรือที่ดินทำกินเข้ามาหางานทำในเมืองจนมีผลให้ชนบทเริ่มอ่อนแอ ในขณะที่ในเมืองก็เกิดปัญหาแรงงาน ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาที่คนหนุ่มคนสาวออกทำงาน ทั้งผู้อ่อนแอคือเด็กและคนแก่ให้ขาดคนดูแล โดยทุกคนมุ่งที่จะเพิ่มรายได้พร้อม ๆ กับการเพิ่มรายจ่าย แต่ก็มิได้มีความสุขสงบเพิ่มขึ้น

๑.๓ ความก้าวหน้าทางวัตถุและผลกระทบต่อโลกทัศน์และชีวิต

ใน ๑๕ ปีข้างหน้า คาดได้ว่าคนไทยจะนับถือและศรัทธาในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคงจะต้องลอกหรือซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แต่มีผู้ให้สติว่าการลอกเลียนแบบทางความคิดคือการเสียอธิปไตยและการขาดตอนทางวัฒนธรรม เพราะสิ่งที่จะเกิดขึ้นก็คือคนรุ่นใหม่จะเริ่มดูถูกวัฒนธรรมและความรู้เดิมอันเคยเป็นประโยชน์ต่อบรรพบุรุษ ส่วนการนับถือยกย่องผู้มีวัตถุและเงินทองจะมีแนวโน้มสูงขึ้น อันจะมีผลทางด้านจริยธรรมคือการจ้อราษฎร์บังหลวงและความไม่ละอายเกรงกลัวกฎหมายและศีลธรรมเพื่อที่จะได้มีเงินทองร่ำรวย สภาพในเมืองนั้น ผู้คนจะเกิดความเครียด ความวุ่นวาย กังวล วิตก หวาดกลัว ความอ้างว้างในขณะที่ความก้าวร้าวรุนแรง จะทวีระดับความเข้มข้น โดยที่สวัสดิการของสังคมเดิมอันเกิดจากความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำทาน ความเมตตา จะถูกทำลายหากมิได้มีการประคับประคองสนับสนุนให้คงไว้

๑.๔ การตามแบบประเทศตะวันตกและการแสวงหาเอกลักษณ์ของชาติ

มีผู้แสดงความห่วงใยในเรื่องนี้ อิทธิพลจากโทรทัศน์มีผลให้ชนบทลอกเลียนสังคมเมืองได้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่สังคมเมืองก็ลอกเลียนมาจากประเทศตะวันตกอีกที นอกจากนี้ ก็มีผู้แสดงความห่วงใยในวัฒนธรรมจอมปลอมที่จัดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว และผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของคนในชนบทและการทำลายระบบนิเวศวิทยา

๒. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของมรดกทางวัฒนธรรม คือ

๑. การปะทะสังสรรค์และการมีความสัมพันธ์ทางธุรกิจและเศรษฐกิจกับสังคมที่ใหญ่กว่าและรวยกว่า ผ่านสื่อมวลชน (โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ) และการคมนาคมทางบก (การตัดถนนเชื่อมระหว่างเมืองต่อเมืองและเมืองต่อชนบท)
๒. ระบบทุนนิยมในวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม
๓. ระบบสินเชื่อ และ
๔. กระบวนการทำประเทศให้ทันสมัยอันได้แก่
  - ก) ระบบการศึกษา
  - ข) การนำเครื่องจักรและเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาใช้ในการผลิตเพื่อเพิ่มผลการผลิต และ
  - ค) การเปลี่ยนแปลงด้านกระบวนความคิด คือความศรัทธาในความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๓. ผลกระทบต่อสังคมไทย และปัญหาทางจริยธรรม

ระบบเศรษฐกิจในสังคมไทยปัจจุบัน คือ ระบบทุนนิยมและเสรีนิยม ซึ่งเอื้อและเป็นประโยชน์ต่อคนกลุ่มน้อยที่มีฐานะดี และมีความสามารถรอบรู้ในการประกอบอาชีพทางธุรกิจและอุตสาหกรรม ในวงการทั้งสองนี้ปรัชญาที่รองรับ คือ การแสวงหากำไรจากการเพิ่มผลผลิต ลดค่าใช้จ่าย และการแข่งขัน

ช่วงชิงลูกค้าโดยอาศัยเทคนิคการขายที่เอาเปรียบหลอกลวงผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้มีผลกระทบทางด้านลบทั้งสิ้นกับคนส่วนใหญ่ ในสังคมไทยที่ขาดอำนาจต่อรองในระดับบุคคล ได้เกิดความฟุ้งเฟ้อในการบริโภค การแสวงหาทางวัตถุ ซึ่งค้ำกันอย่างสิ้นเชิงกับการพึ่งตนเอง และการรักษาวัฒนธรรมในรากเหง้าของวัฒนธรรมเดิม การโฆษณาผ่านสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างรุนแรงต่อการสร้างบริโภคนิยมทางวัตถุ อันมีผลให้คนนับถือเงินเป็นพระเจ้า ระบบผ่อนส่งของทุนนิยม ทำให้คนยอมรับว่าการมีหนี้สินเป็นเรื่องปกติในสังคม และดูจะเป็นเกียรติด้วยว่าตนมีฐานะดีพอที่จะมีสิทธิ์กู้ยืมได้ นอกจากนั้น ผลกระทบทางสังคม คือ ว้าเหว่ สิ้นหวัง ขมขื่น และดูถูกตนเอง

๓.๑ ทางด้านความคิด

พร้อมกับความก้าวหน้าทางการศึกษาที่มีรากฐานจากการคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ของสังคมตะวันตก อันทำให้คนไทยเข้าใจปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมากขึ้น มนุษย์จะเริ่มลดการพึ่งและนับถือธรรมชาติ หากจะใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าไปควบคุมธรรมชาติเพื่อเร่งการผลิต แต่การควบคุมธรรมชาติเพื่อการผลิตเพียงอย่างเดียวจะทำให้สูญเสียความสมดุลในธรรมชาติ เช่นการสร้างเขื่อนที่ทำลายป่าไม้ อันมีผลให้ปริมาณน้ำที่เขื่อนจะเก็บกักได้ลดลง ความเชื่อว่าธรรมชาติคือเทวดา อันเป็นกฎหมายอันศักดิ์สิทธิ์ถูกทำลาย ในขณะที่รัฐเองยังขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมศีลธรรมอันดีของสังคม ส่วนทางด้านการศึกษา ก็เกิดการตั้งสถาบันที่รับเอาหลักสูตรศึกษา พุทธศึกษา และจริยศึกษามาสอนในระบบโรงเรียนและวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากระบบการศึกษาไทยมุ่งเน้นอาชีพจากการฝึกปฏิบัติ ในขณะที่ระบบการศึกษาตะวันตกมุ่งไปที่คนที่มีความสติปัญญา มีความรู้รอบในสายสามัญ และทำนุบำรุงการสร้างอาชีพในระบบอาชีวศึกษา แต่สังคมไทยมุ่งให้มหาวิทยาลัยเป็นที่สร้างอาชีพ ดังจะเห็นได้จาก ชื่อเดิมและชื่อปัจจุบันของมหาวิทยาลัยหลายแห่ง เช่น โรงเรียนข้าราชการพลเรือน; มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; วิทยาลัยครู ฯลฯ แต่การสอนอาชีพในมหาวิทยาลัยโดยขาดการฝึกจากชีวิตจริงย่อมทำให้ขาดทั้งทักษะ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพนั้น ๆ นอกจากนี้เมื่อมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ของอาชีวศึกษาแล้ว รัฐบาลก็ได้เพิกเฉยไม่ให้ความสนใจต่ออาชีวศึกษาจริง ๆ ซึ่งจะต้องเป็นฐานในอุตสาหกรรมและธุรกิจของประเทศ

๓.๒ ทางด้านจิตใจ

การนับถือความเจริญทางวัตถุก่อให้เกิดความโลภ และความไร้ความละอายไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย การขาดศีลธรรมและจรรยาบรรณ มุ่งที่จะหาวัตถุและเงินใส่ตน นอกจากนี้สิ่งที่ตามมา คือ การช่วยตนเองไม่ได้ การขาดhiriโหดตป้ปะอันก่อให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง การปลิ้นปล้อนทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในทรัพย์สิน ปัญหาโสเภณี และจรรยาบรรณในวิชาชีพที่ผู้ประกอบอาชีพมุ่งที่จะหา “เงิน” แทนการบริการอำนวยความสะดวกหรือสร้างความสุขให้แก่ผู้อื่น

๓.๓ ทางด้านการทำงาน

มีแนวโน้มที่ธุรกิจขนาดย่อยและขนาดกลาง ซึ่งเป็นหลักของการประกอบอาชีพอิสระของคนไทย จะถูกทำลายโดยระบบอุตสาหกรรมและธุรกิจรายใหญ่โดยเฉพาะพวกบริษัทข้ามชาติ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นแล้วในญี่ปุ่นจนรัฐต้องออกกฎหมายคุ้มครองและช่วยเหลือธุรกิจรายย่อยและรายเล็ก ๆ อันมีส่วนสร้างงาน

ให้กับคนเป็นจำนวนมากในประเทศ และในประเทศอังกฤษรัฐบาลก็ได้ตั้งกองทุนสำหรับบัณฑิต สำหรับประกอบอาชีพอิสระโดยการให้ยืมโดยมีระยะเวลาปลอดหนี้ในตอนต้น จนกว่าจะตั้งตัวได้

ระบบอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อการทำลายงานฝีมือและหัตถกรรมพื้นเมืองในภาคเหนือ หลายหมู่บ้านในอดีตผลิตเสื้อ กระโปรง และงานฝีมือในการปัก ในระบบครัวเรือน แต่ปัจจุบันบริษัทใหญ่ ๆ ได้เอาระบบกระจายงานเป็นขั้นตอน (assembly line) ไปให้หมู่บ้าน จนในไม่ช้าบ้านที่เคยพึ่งตนเองสามารถผลิตเสื้อทั้งตัวด้วยความประณีต จะมีความสามารถเพียงเข้าแขนเสื้อให้ต่อกับตัวเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นระบบอุตสาหกรรมยังมีผลให้ชาวชนบทโดยเฉพาะชาวอีสานที่ชุมชนเดิมเข้ามาทำงานรับจ้างในเมืองหลวง ทำให้เกิดสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด ความสับสนวุ่นวายต่อปัญหาของสังคมเมือง การขาดการศึกษาของลูกกรรมกร การที่ชุมชนเดิมก็ทำให้ชนบทอ่อนแอ เหลือแต่ผู้หญิง คนแก่ และเด็ก ที่ด้อยการศึกษาและมักจะเป็นเหยื่อของนักธุรกิจที่หว่านล้อม และใช้อิทธิพลทำให้เกษตรกรขายที่ทำกินของตน ปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้น คือ ระบบเหล่านี้สร้างความเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่าทางปัญญาและเศรษฐกิจ ในขณะที่คนที่ทั้งชนบทสู่สังคมเมืองก็มีแต่ความไม่เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมไทย ได้ทำให้เกิดอาการที่เรียกว่า ความตระหนกทางวัฒนธรรม (cultural shock) ซึ่งจะมีอาการเครียด ว้าวุ่น กังวล หวาดกลัว แผลงแยก คิดอะไรไม่ออก หาทงออกให้กับปัญหาส่วนตัวและของสังคมไม่ได้ อันเป็นตัวการของการขาดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจที่จะออกมาในรูปแบบของอาการซึมเศร้า หรือความก้าวร้าวรุนแรง ที่มีปรากฏเห็นอยู่ตลอดเวลาในปริมาณที่ค่อนข้างจะเข้มข้นในสังคมไทย

๔. ผลการวิจัยที่เป็นตัวบ่งชี้เชิงนโยบาย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของสภาพการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตลอดจนปัญหาจริยธรรมที่ตามมาที่มีต่ออุดมศึกษา แล้วจะเสนอเป็นนโยบายอุดมศึกษาตลอดจนมาตรการและแนวทางแก้ไขต่อไป

๔.๑ ผลกระทบต่ออุดมศึกษา

กระบวนการทำประเทศให้ทันสมัยมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบการศึกษาไทย ซึ่งลอกมาจากการศึกษาของอังกฤษ อเมริกา อาจจะกล่าวได้ว่าปัจจุบันอุดมศึกษาไทยไม่มีนโยบายเป็นของตนเอง แต่ถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาลทางด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งผลิตบัณฑิตเพื่อป้อนตลาดแรงงาน มหาวิทยาลัยตกเป็นเครื่องมือของรัฐกิจอุตสาหกรรมแทนที่จะมุ่งรับใช้คนส่วนใหญ่ (ผู้ที่เข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษามีเพียง ๒% ที่มาจากครอบครัวเกษตรกร) นอกจากนั้นยังพบว่ามีการลอกเลียนกันมากในด้านหลักสูตรที่เปิดสอน ซึ่งก็มักลอกมาจากของตะวันตก ในขณะที่องค์กรสงฆ์ที่เคยรับผิดชอบเรื่องการศึกษาถูกลดบทบาทโดยสิ้นเชิง อุดมศึกษากลายเป็นแหล่งผลิตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่เป็นนักเทคนิค เพราะหลักสูตรเน้นคุณวุฒิแทนคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษา หลักสูตรมุ่งสอนวิชาการและวิชาชีพ และสังคมจะให้ความสำคัญต่อ “ปริญญา” มากจนเกินไป นอกจากนั้นนโยบายพึ่งตนเองบังคับให้มหาวิทยาลัยต้องบริหารไปในทางธุรกิจมากขึ้น อันมีผลให้ลดโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ที่ยากไร้ ที่สำคัญที่สุด การศึกษาถูกวิจารณ์ว่าประสพความล้มเหลวในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะการศึกษาสอนให้คนดูถูกสิ่งแวดล้อมเดิมและบัณฑิต

กลับใช้การศึกษาที่ได้รับมา “ตีตัวเอง” ให้พ้นจากสังคมเดิมแทนที่จะกลับไปช่วยพัฒนาสังคมเดิมของตนให้ดีขึ้น และรอดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบโดยคนกลุ่มอื่นในสังคมไทย

๔.๒ ประเด็นหรือปัญหาที่เกิดขึ้น

๔.๒.๑ เกิดค่านิยมที่สนับสนุนความฟุ้งเฟ้อ รักความสะดวกสบายแทนค่านิยมเดิมคือการ ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นใช้ด้วยความคิดสร้างสรรค์ของตน

๔.๒.๒ เกิดความหมกมุ่นกับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ ในการผลิตโดยกลุ่มบุคคลที่มีโอกาสสูงในสังคม ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ และความเหลื่อมล้ำต่ำสูง

๔.๒.๓ เกิดความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาทางเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

๔.๒.๔ นโยบาย รูปแบบ และเนื้อหาของการศึกษาในสังคมไทยมีลักษณะลอกเลียนมาจาก สังคมตะวันตก ละทิ้งรากเหง้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนที่สั่งสมกันมาในอดีต

๔.๒.๕ มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นแกนหลักในสังคมในอดีต เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็น เครื่องญาติ จะช่วยลดความรุนแรงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในการกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ค่านิยมทางสายกลางและความมีสติจะทำให้การตัดสินใจ เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของไทยไม่รวดเร็วจนเกินไป และเปิดโอกาสให้มีทางเลือกอื่น ๆ ในกระบวนการ เปลี่ยนแปลงอย่างสุขุม

๔.๓ นโยบายอุดมศึกษา

๔.๓.๑ สร้างความสำนึกในเรื่องผลได้ผลเสียที่มีต่อประเทศอันเนื่องมาจากการทำประเทศให้ทันสมัย

๔.๓.๒ ขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชากรส่วนใหญ่ เพื่อขจัดปัญหาที่เกิดจากการทำประเทศ ให้ทันสมัยและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอันเป็นผลของการทำประเทศให้ทันสมัยนั้น

๔.๓.๓ สนับสนุนการศึกษา การวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการเป็นประเทศอุตสาหกรรม

๔.๓.๔ ผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติในด้านการฝึกตนเองในการทำงานลักษณะต่าง ๆ โดยเน้น การประสานการทำงานด้วยใจ สมอง และมีมือด้วยความประณีต ลดความเห็นแก่ตัว สามารถทำงาน เป็นกลุ่ม และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย

๔.๓.๕ อุดมศึกษาควรให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในฐานะวัฒนธรรมของการเรียนรู้ในแง่ของ การดำรงชีวิตให้เห็นว่า โบราณสถานและแบบแผนประเพณีมีความหลากหลายไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของ ประเทศ ทำให้เห็นความหลากหลายในสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายที่มี อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ของเราด้วย

๔.๔ มาตรการที่เกี่ยวข้อง

๔.๔.๑ ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน และกิจกรรมทุกสาขาวิชาเพื่อให้สมาชิกประชาคม อุดมศึกษาเกิดสำนึกในเรื่องผลได้ผลเสียของกระบวนการทำประเทศให้ทันสมัย

๔.๔.๒ ศึกษารากฐานและแก่นของการศึกษาเดิมของไทยและสร้างระบบการศึกษาไทยขึ้นบนแก่นนี้

๔.๔.๓ สร้างหลักสูตรให้สัมพันธ์กับโลกภายนอกเพื่อให้นิสิตได้ประสบการณ์และเกิดสำนึกรู้ใน ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่สาขาวิชาของตนมีต่อสังคม

- ๔.๔.๔ ส่งเสริมสร้างแรงจูงใจให้บัณฑิตกลับไปทำงานในท้องถิ่นของตน
- ๔.๔.๕ จัดกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตรที่กระตุ้น ส่งเสริม ค่านิยมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การพึ่งพาอาศัยกัน และความรักใคร่ปรองดองฉันครีอยุธยา ให้เกิดขึ้นในประชาคมอุดมศึกษา
- ๔.๔.๖ ปรับเปลี่ยนระบบการวัดผลในการเรียนการสอนให้มีทั้งด้านวิชาการและด้านลักษณะนิสัย ปรับปรุงระบบหน่วยกิตและการใช้ผลคะแนนการเรียนเป็นการเน้นคุณสมบัติและความสามารถของผู้จบการศึกษา
- ๔.๔.๗ ใช้อุดมศึกษาเป็นแหล่งรณรงค์สร้างพฤติกรรมปฏิบัติสุจริต

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. การศึกษากับการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๒.

_____ . ชุมทางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๑๖.

ชัยพร วิชชาวูและคณะ. พฤติกรรมจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาตามแนวทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๗.

ดวงเดือน พันธมนานิน และพิญชัช ประจันปัจฉินิก. จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๑๙.

บุญกร่าง เกิดตุลา. อนาคตของชาติ. กรุงเทพมหานคร : สวทหนังสือ, ๒๕๒๓.

ปริญญ์ ปราชญานุพร. สื่อมวลชนทำให้เด็กเสียคนหรือไม่. กรุงเทพมหานคร : เอเธนส์บุ๊คส์, ๒๕๒๗.

ประเวศ วะสี. ทิศทางอนาคตเพื่อความสุขถ้วนหน้า. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๒๙.

_____ . พุทธธรรมกับสังคม. กรุงเทพมหานคร : เอช เอ็น การพิมพ์, มปป.

ปวย อึ้งภากรณ์. สันติประชาธรรม. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๑๖.

พระเทพเวที. จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๐.

_____ . ทางสายกลางของการศึกษาไทย. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศึกษาศาสตร์ - การสอน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐.

_____ . เทคโนโลยีกับศาสนา. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๓๐.

_____ . มองอเมริกาแก้ปัญหาไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลด์คัมทอง, ๒๕๒๕.

พุทธทาสภิกขุ. แก่นพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา. ๒๕๒๔.

สาโรช บัวศรี. พุทธศาสนกับการศึกษาแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : องค์การคำครุสภา, ๒๕๑๓.

สุนทรী โคมิน และสนิท สัมครการ. ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวัด. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๒.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๑๖.

เสรี พงศ์พิศ. คินสูรากเหง้า. กรุงเทพมหานคร : เทียนวรรณ, ๒๕๒๙.

เสน่ห์ จามริก. การเมืองกับการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร : โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา, ๒๕๒๖.

วารสารและหนังสือพิมพ์

ดิฐุ ศรีนาถวัฒน์. “วัฒนธรรมบางอย่างที่สะท้อนให้เห็นในภาษาคำทำนาย” ภาษาและภาษาศาสตร์. ๖, ๒ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๓๑).

ทวิวงศ์ ศรีบุรี. “ผลจากการทำลายธรรมชาติ” จุลสารสภาวะแวดล้อม. ๘, ๑ (มกราคม ๒๕๓๒).

ประยูร ศรีประสาธน์. “แนวโน้มนโยบายระยะยาวและวิธีการเกี่ยวกับการใช้วิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา” วารสารการศึกษาแห่งชาติ. ๕ (มิถุนายน - กรกฎาคม ๒๕๒๗).

พระประชา ปสนนธมโม. “ศักยภาพความเป็นจริงของพุทธศาสนาในปัจจุบันและศักยภาพของพระสงฆ์สำหรับอนาคต” ปาจารย์สาร. ๑๓, ๓ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๒๙).

พระราชวรมณี (ประยูทธ ปยุตโต). “การรักษาฐานะของสถาบันพุทธศาสนา” พุทธจักร. ๓๘, ๕ (พฤษภาคม ๒๕๒๗).

พิทยา ว่องกุล. “คุยกับภิกษุ วิชิต” (ระพี สาคริก) วิทยากรย์. ๘๔, ๔ (เมษายน ๒๕๒๙).

_____ . “เส้นทางหนุ่มสาวกับพุทธธรรม” จดหมายเหตุ กศส. ๒๖ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๒๙).

ระพี สาคริก “การศึกษาไทยภายใต้เทคโนโลยีสมัยใหม่” ปาจารย์สาร. ๑๓, ๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๒๙).

ระวี ภาวิไล. “มหาวิทยาลัยกับวัฒนธรรม” อักษรศาสตร์. ๓, ๒ (๒๕๒๓).

ศิริพร เข้มนิล. “พฤติกรรมศาสตร์เชิงการพัฒนารัตนธรรมของนิสิต นักศึกษา วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. ๓, ๓ (๒๕๓๐).

สามพร มณีไมตรีจิต. “บทบาทของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการท่องเที่ยว” **จุลสารการท่องเที่ยว** ๒, ๑ (สิงหาคม ๒๕๒๖).

วิฑูรย์ เพิ่มพงศาเจริญ. “ข้อพิจารณาบางประการต่อขบวนการและทางเลือกในอนาคตของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย” **ปาจารย์สาร** ๑๔, ๓ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๓๐).

ทฤษฎีและการปฏิบัติในการรับภาษาที่สอง : มรรควิธีบูรณาการ นาม-รูป

(Theory and Practice in Second Language Acquisition: The Nāma-Rūpa Integration Approach)

ประพาศน์ พฤทธิประภา

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสอนภาษาที่สองในปัจจุบันปรากฏผลว่า “การรับภาษา” (Language Acquisition) มีประสิทธิภาพมากกว่า “การเรียนรู้ภาษา” (Language Learning)

การรับภาษาเป็นกระบวนการทางธรรมชาติ (Natural Process) ส่วนการเรียนรู้ภาษาเป็นวิธีการเทียม (Artificial Method)

โดยทั่วไปการสอนภาษาที่สองมีลักษณะเป็นวิธีการเทียมมากกว่ากระบวนการทางธรรมชาติ นักภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยาพัฒนาการในปัจจุบัน จึงเสนอแนะว่าควรจะหากวิธีทำให้ “การเรียนรู้” กลายเป็น “การรับ” ภาษาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้การสอนภาษาที่สองเกิดผลสัมฤทธิ์เร็วขึ้น

ปัญหาอยู่ที่ว่า “คนเรารับภาษาได้อย่างไร” ตามหลักภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยาพัฒนาการ มีคำตอบว่าเราต้องอาศัย “เครื่องรับภาษา” (Language Acquisition Device : LAD) คือ สมองซีกซ้าย ซึ่งมีหน้าที่รับภาษาเข้า และส่งภาษาออกเพื่อการสื่อสาร

เครื่องรับภาษาสามารถ “รับเข้า” และ “ส่งออก” ข้อมูลได้เหมือนคอมพิวเตอร์ ข้อมูลที่เข้าใจได้จะเข้าสู่สมองซีกซ้ายตอนล่าง ซึ่งทำหน้าที่รับ “ความเข้าใจ” (comprehension) แล้วส่งขึ้นไปยังสมองซีกซ้ายตอนบน ซึ่งมีหน้าที่ “แสดงออก” (production) เป็นภาษาต่อไป กระบวนการรับภาษาที่ว่านี้ต้องอาศัยทั้ง เวลา ปริมาณ คุณภาพ และความหลากหลายของข้อมูล ทฤษฎีการรับภาษาที่สองทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งเป็นที่กล่าวถึงกันมากในขณะนี้ยึดถือหลักการดังกล่าวเป็นสำคัญ

บรรดาสมมุติฐานทางทฤษฎีทั้งหลายที่มีผู้ตั้งขึ้นในปัจจุบันนี้ มีอยู่สมมุติฐานหนึ่ง ซึ่งน่าเชื่อถือมากที่สุดคือ “สมมุติฐานรับเข้า” (Input Hypothesis) ซึ่งกล่าวว่า เราจะรับภาษาได้ดีที่สุดถ้ามีข้อมูลภาษาที่เข้าใจได้ (comprehensible input) อย่างเพียงพอ (Krashen, 1985)

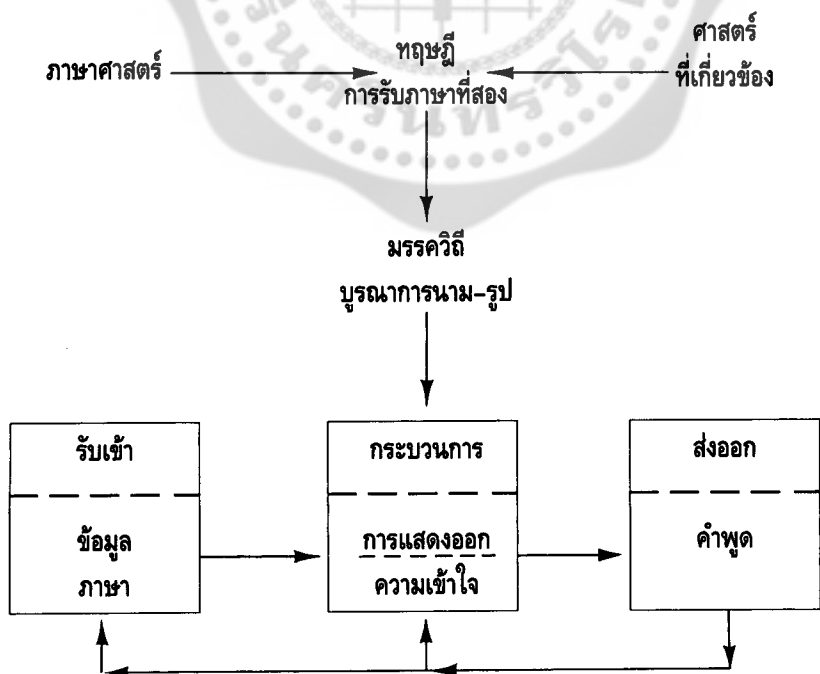
เพื่อสร้างต้นแบบทางทฤษฎีและการปฏิบัติในการรับภาษาที่สองตามสมมุติฐานข้างต้นและหลักพุทธศาสนา ผู้เขียนเกิดความคิดว่ามนุษย์ประกอบขึ้นด้วย “นาม” กับ “รูป” หรือ “ใจ” กับ “กาย” ดังนั้น “เครื่องรับภาษา” ของเราจึงอยู่ที่ “ใจ” และเมื่อเกิดความเข้าใจแล้วย่อมสามารถแสดงออกเป็นภาษาได้โดยทาง “กาย” ต่อไป

ทำอย่างไร “ใจ กับ กาย” ของเราจึงจะสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียวได้ “การเจริญสมาธิ” คือ คำตอบของพระพุทธเจ้า (Mahāsī Sayādaw, 1978)

มีผลงานวิจัยเป็นจำนวนมากยืนยันว่าการฝึกสมาธิจน “นาม กับ รูป” เกิด “บูรณาการ” เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เจก ธนะสิริ, ๒๕๒๙; อัจจง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๒๕๓๓)

อย่างไรก็ตาม เท่าที่ผู้เขียนทราบยังไม่มีใครวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาด้วยวิธีฝึกสมาธิตามหลักพุทธศาสนา นอกจากคำยืนยันว่าในการฟัง-พูด-อ่าน-เขียน นั้น ถ้ามีสมาธิคือกายและใจประสานกันก็จะประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ยกตัวอย่างเช่น ในการฟัง “หูฟัง ใจก็ต้องฟังไปพร้อมกับหูด้วย ถ้าใจไม่ฟัง แม้เสียงจะกระทบหูก็ไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ ใจจึงต้องฟังด้วย ใจจะฟังก็ต้องมีสมาธิ คือ ตั้งใจฟัง” (สมเด็จพระญาณสังวร, ม.ป.ป. : ๘๖)

เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น จึงขอเสนอต้นแบบทางทฤษฎีและการปฏิบัติในการรับภาษาที่สองโดยมรรควิธีบูรณาการนาม-รูป มาให้ดู ดังแผนภาพข้างล่างนี้

ตามแผนภาพนี้มรรควิธีบูรณาการนาม-รูปเป็นวิธีการที่เกิดขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีและการปฏิบัติในการรับภาษาที่สอง ซึ่งยึดหลักวิชาภาษาศาสตร์และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาศาสตร์

เชิงจิตวิทยาพัฒนาการกับหลักพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญ เมื่อเครื่องรับภาษาคือสมองได้รับข้อมูลที่เข้าใจได้ก็จะจัดกระทำกับข้อมูลนั้นภายในสมองตามกระบวนการรับภาษา คือสมองซีกซ้ายตอนล่างรับความเข้าใจแล้วส่งขึ้นไปยังสมองซีกซ้ายตอนบนเพื่อแสดงออกเป็นคำพูด (หรือสัญลักษณ์แทนคำพูด) ซึ่งแสดงว่าการรับภาษาเกิดขึ้นอย่างครบวงจรแล้ว คือผู้รับภาษามีทั้ง “สมรรถภาวะ” (competence) และ “กฤตกรรม” (performance) ทางภาษาโดยสมบูรณ์

ในฐานะผู้เชี่ยวชาญภาษาศาสตร์ของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ผู้เขียนได้พยายามนำทฤษฎีการรับภาษาที่สองซึ่งอธิบายมานี้ไปสู่การปฏิบัติ โดยทดลองสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองแก่เด็กเล็กที่พูดภาษาอื่นในชีวิตประจำวันทุกภาคทั่วประเทศ ได้ผลเป็นที่น่าพอใจมาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ และปัจจุบันนี้ก็ยังคงดำเนินการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

ยิ่งไปกว่านั้น ขณะนี้ผู้เขียนก็กำลังจะทดลองสอนภาษาอังกฤษด้วยมรรควิธีบูรณาการนาม-รูปอย่างสมบูรณ์แบบ โดยให้ผู้เรียนในกลุ่มทดลองเจริญสมาธิก่อนการเรียนทุกคาบเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์กับกลุ่มควบคุมที่มีได้เจริญสมาธิก่อนการเรียนอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กองวิชาการ, สปช. การวิจัยการทดลองใช้เทคนิคการสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองแบบรับภาษา. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

เอก ธนะสิริ. สมาธิกับคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : บริษัท แพลน พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๒๙.

สมเด็จพระญาณสังวร. “หลักการทำสมาธิเบื้องต้น” ใน **Buddhism**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. วิทยาศาสตร์ของการฝึกจิต. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓.

Brudhiprabha, Prapart. "The Nāma-Rūpa Integration Approach to Second Language Acquisition: From 'Hearsay' to 'Research' " **Manutsart Paritat**. 11/1 (1989): 52-61.

Garnham, Alan. **Psycholinguistics: Central Topics**. London: Methuen & Co. Ltd., 1985.

Krashen, Stephen D. **Inquiries & Insights: Second Language Teaching Immersion & Bilingual Education Literacy**. Hayward, CA.: Alemany Press, 1985.

Mahāsī Sayādaw. **Practical Vipassanā Meditational Exercises**. Rangoon: Buddhasāsānā-nuggaha Association, 1978.

Steiberg, Danny D. **Psycholinguistics: Language, Mind, and World**. London: Longman Group Limited, 1982.

ปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางความคิด ระหว่างศิลปะแนวประเพณีกับศิลปะตะวันตก

อำนาจ เย็นสบาย

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการมาโดยตลอด โดยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการนั้น มีความสัมพันธ์กันกับศิลปะอย่างไม่อาจแยกออกจากกัน โดยเด็ดขาดได้

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทางด้านศิลปะ โดยเฉพาะช่วงเวลานับตั้งแต่สังคมไทยกับสังคมตะวันตกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศิลปะแนวประเพณีของไทยกับศิลปะตะวันตก พร้อมทั้งผลแห่งความขัดแย้งก็ส่งผลให้เกิดการวิวัฒนาการมายังศิลปะร่วมสมัยในยุคปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญอีกด้วย

ศิลปะแนวประเพณีกับศิลปะตะวันตก

การยอมรับอิทธิพลศิลปกรรมจากโลกตะวันตก อันมีความแตกต่างไปจากรากฐานดั้งเดิมของศิลปกรรมไทย แม้จะมีเหตุผลแห่งความจำเป็นเพื่อการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย แต่ผลที่ตามมาก็คือ การเกิดสภาพความขัดแย้งระหว่างศิลปะแนวประเพณีกับศิลปะตะวันตกขึ้นอย่างมีอาจหลีกเลี่ยง ดังพระบรมราชาโองการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทาน เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๔๖๕ ครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปเปิดโรงเรียนเพาะช่างตอนหนึ่งว่า (เจนจิตร กุณทลบุตร ๒๕๑๕ : ไม่มีเลขหน้า)

การศึกษาที่จะใช้วิชาช่างไทยมาปลูกในแผ่นดินของเรา แล้วบำรุงให้งอกงามดีกว่าจะเอาพันธุ์ไม้ต่างประเทศมาปลูกในแผ่นดินของเราอันไม่เหมาะสม เราเห็นว่าศิลปะวิชาช่างเป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งสำหรับแสดงให้ปรากฏว่าชาติได้ถึงซึ่งความเจริญเพียงใดแล้ว วิชาช่างและการฝีมือการช่างทั้งสองอย่างนี้เป็นเครื่องแสดงความงามและความประณีต ครั้นต่อมาเมื่อเราต้องดำเนินตามสมัยใหม่ วิชาช่างของเราก็จะเสื่อมเสียหมด ไปหลงเพลินแต่จะเอาอย่างคนอื่นเขาฝ่ายเดียว ผลในที่สุดก็คือ กรุงเทพฯ เดียวนี้เต็มไปด้วยสถานที่ยืนเป็นเรื่องราวคุณค่าต่าง ๆ

นั่นก็คือความหมายที่ไม่เห็นด้วยกับการนำศิลปะแบบตะวันตกมาหว่านเพาะหรือนำเข้าสู่ระบบการศึกษาในประเทศไทยนั่นเอง ซึ่งทรรศนะของพระองค์ในเรื่องนี้ มิใช่เป็นเรื่องเดียวที่เกิดขึ้นโดด ๆ แต่มีความสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ ที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในเชิงต่อต้าน อันอยู่ในช่วงสถานการณ์ของการขยายอำนาจของมหาอำนาจตะวันตก และความตื่นตัวของคนไทยกลุ่มหนึ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตะวันตก

แต่ถึงพระองค์จะทรงมีทรรศนะเชิงขัดแย้งไม่เห็นด้วย ก็มีอาจ้านกระแสนิยมตะวันตกอย่างสุดซึ้งไปได้ ดังทรรศนะที่ว่า (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ๒๕๑๕ : ๑๗)

เรื่องคนหัวนอก เคยได้ฟังความเห็นของเขามากต่อมากแล้ว มีพิสดารอะไรต่าง ๆ ที่กล่าวแต่เป็นรูปเขียนนั้นเนมามาก ที่หนักกว่านั้นไปก็มีมาก เช่นว่าพระราชวังกรุงเก่ารักษาไว้ทำไม รื้อทำสนามเทนนิสเสียดีกว่าก็มี ที่เห็นควรจะรื้อวัดพระแก้วลงทำลายใหม่ให้เป็นอย่างพระที่นั่งอนันตสมาคม (องค์เดียวกันนี้) ก็มี

จากทรรศนะเชิงขัดแย้งที่กล่าวมา แม้จะยังไม่มิลักษณะขัดแย้งเผชิญหน้ากันอย่างเปิดเผยชัดเจน แต่นั่นก็เท่ากับเป็นการเตือนว่า จุดเริ่มต้นแห่งความขัดแย้งระหว่างความพยายามสืบทอดดำรงรักษาศิลปะแนวประเพณีของคนกลุ่มหนึ่ง กับความต้องการเปลี่ยนแปลงไปสู่ศิลปะแบบตะวันตกของคนอีกกลุ่มหนึ่ง ได้เกิดขึ้นแล้ว โดยฝ่ายที่พยายามสืบทอดดำรงรักษาศิลปะแนวประเพณีนั้นพิจารณาจากสถานการณ์ด้านต่าง ๆ แล้ว จะตกอยู่ในสถานการณ์แบบตั้งรับและถอยร่น อันเนื่องมาจากสถาบันพระมหากษัตริย์ ศูนย์กลางอำนาจรัฐที่มีความสัมพันธ์ในด้านการสนับสนุนศิลปะแนวประเพณี ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

อีกทั้งความผันผวนทางด้านการเมืองภายในประเทศ ประสานกับเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ยิ่งส่งผลทำให้ฐานะของศิลปะแนวประเพณีตกอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมยิ่งขึ้น ในขณะที่ศิลปะตะวันตกกลับมีแนวโน้มที่จะพัฒนาเติบโตต่อไป

อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่สนับสนุนศิลปะแนวประเพณีก็พยายามที่จะพลิกฟื้นสถานการณ์แห่งการเสื่อมทรุดให้ดีขึ้นทุกวิถีทาง นับตั้งแต่การคัดลอกผลงานจิตรกรรมฝาผนังของ เพื่อ หริพิทักษ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ดังที่พิภพ บุษราคัมวดี กล่าวว่า (พิภพ บุษราคัมวดี ๒๕๒๗ : ๓๔-๓๕)

พ.ศ. ๒๔๘๔ เมื่อท่านได้เดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอินเดีย รพินทรนาถ ฐากูร ได้ปฏิรูปศิลปะ โดยที่ใฝ่มน้าวใจชาวอินเดียมิให้ละทิ้งลักษณะประจำชาติ เมื่อกลับมาถึงประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ท่านเกิดความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะทำการคัดลอกจิตรกรรมฝาผนัง โดยเริ่มต้นที่วิหารพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศน์เทพวราราม และในเวลาต่อมาก็ดำเนินการ เริ่มต้นงานคัดลอกที่วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดพุทธโสธรชัย จังหวัดอยุธยา อาจารย์เพื่อ หริพิทักษ์ เป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นท่านจึงสามารถทำการคัดลอกเฉพาะภาพที่เด่น มีคุณค่า และสมบูรณ์ด้วยศิลปะออกมาให้คนอื่น ๆ แลเห็นคุณค่าในจิตรกรรมไทยได้เด่นชัดขึ้น

นอกจากนั้น ก็ยังมีการนำผลงานการคัดลอกจิตรกรรมฝาผนังของเพื่อ หริพิทักษ์ ออกมาแสดงต่อสาธารณชน โดยศิลปิน พีระศรี ได้กล่าวถึง เพื่อ หริพิทักษ์ ว่า “เป็นผู้ที่รักและรู้ค่าในศิลปะเก่าของไทย” (พิภพ บุษราคัมวดี ๒๕๒๗ : ๓๕)

ที่กล่าวมาคือ กรณีของความพยายามที่จะอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะแนวประเพณี เพื่อให้สาธารณชนเกิดความเข้าใจ สำคัญในคุณค่าในศิลปะของบรรพชน แต่กระแสนิวหรือฟื้นฟูศิลปะแนวประเพณี ก็ยังเป็นกระแสด้านรอง ในขณะที่กระแสศิลปกรรมจากตะวันตกยังเป็นกระแสด้านหลักที่มีบทบาทเหนือกว่า ทว่าความพยายามของบุคคลและกลุ่มบุคคลในการที่จะพลิกฟื้นสถานการณ์ความตกต่ำของศิลปะแนวประเพณีก็ยังคงมีการดำเนินการต่อไป เช่นการก่อตั้งองค์กรเคลื่อนไหวทางด้านศิลปะที่มีจุดเน้นทางด้านศิลปะแนวประเพณี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ชิต เจริญประชา ได้ริเริ่มก่อตั้งจิตรกรรมประติมากรรมสมาคม มีชื่อย่อว่า จ.ป.ส. โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมศิลปกรรมไทยให้ก้าวหน้า ครั้งนั้น ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิสกุลทรงเป็นนายกสมาคม สมัยต่อมาคุณชิต เจริญประชา ก็เป็นนายกสมาคมติดต่อกัน ๓ ปี และสมาคมนี้เองที่ริเริ่มการมอบเหรียญรางวัลแก่ศิลปินผู้สร้างสรรคงานดีเลิศ ทว่าน่าเสียดายที่ต่อมาอีกไม่นานนักสมาคมนี้ก็ต้องล้มเลิกไปโดยปริยาย (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๗ : ๑๑)

ต่อมาเมื่อสมาคมศิลปกรรมไทย ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ โดยในตราสารก็ได้ระบุวัตถุประสงค์ของสมาคมในข้อ ค. อย่างชัดเจนยิ่งว่า “เพื่อส่งเสริมเกียรติคุณและวัฒนธรรมทางศิลปกรรมไทย” (สมาคมศิลปกรรมไทย ๒๕๙๗ : ๒)

นอกจากนั้นก็ยังมีความพยายามในการเผยแพร่ความคิดโดยผ่านสื่อหนังสือทั้งในลักษณะบุคคลและลักษณะกลุ่ม เช่น กลุ่ม “คณะช่าง” ที่มี เหม เวชกร เป็นแกนนำ (อำนาจ เย็นสบาย ๒๕๓๑ : ๑๓๗)

กล่าวสำหรับบทบาทในความพยายามที่จะฟื้นฟูศิลปะแนวประเพณีในลักษณะปัจเจกบุคคลจะพบว่าเมื่อช่วง สลเนานนท์ เขียนหนังสือตำราเรียนเขียนภาพไทยและลายไทยออกมา พระยาอนุศาสน์พานิชย์การอดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเพาะช่างก็ได้มีจดหมายเขียนมาให้กำลังใจว่า (ช่วง สลเนานนท์ ๒๕๙๔ : ไม่มีเลขหน้า)

เราจะเห็นว่าพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรี ทรงอุปถัมภ์ศิลปะของชาติตลอดมา ถึงกับควบคุมและทรงงานด้วยพระองค์เองก็มี ที่ทรงส่งเสริมด้วยพระปรีชาญาณต่าง ๆ ก็มี เหล่านี้มีหลักฐานเป็นองค์พยานอยู่มากมาย ศิลปะที่พระผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ทรงส่งเสริมอย่างใกล้ชิดย่อมดีถึงขนาด แม้แต่คนต่างชาติต่างภาษาก็ยังยอมรับว่างดงามจริง

ที่ฉันพูดในตอนี้ เพื่อเป็นเหตุผลประกอบในการส่งเสริมการกระทำของเธอ คือเมื่อของ ๆ เราดีถึงขนาดเช่นนี้ แล้วเมื่อมีผู้มาสร้างเครื่องป้องกันการถอยหลัง การลี้มเลือน ของศิลปะของเรา เราควรช่วยส่งเสริมโดยเต็มสติกำลัง

ใช่แต่เท่านั้น ในระยะ ๒๐ ปีกว่า ๆ มานี้ ฉันสังเกตเห็นว่าศิลปะของเราลงไป เนื่องจากกระทบกระเทือนจากเหตุภายในและภายนอก ทำให้การสนใจในศิลปะของเราน้อยลงและถึงเขวไปก็มี เพราะฉะนั้น การที่เธอทำตำราขึ้นมาเหมาะสมแก่กาลละ จึงเห็นว่าเป็นการสมควรทีเดียว

ถ้าทูลกระหม่อมของเรายังทรงพระชนม์อยู่ จะทรงดีพระทัยมากเป็นส่วนตัวกับช่วง เพราะเธอย่อมทราบดีอยู่แล้วว่าท่านทรงพระเมตตากรุณาแก่เธอมากเพียงไร และทั้งจะทรงยินดีที่จะมีตำราเป็นเครื่องส่งเสริมศิลปะของเรา ซึ่งพระองค์ท่านอยากให้คนไทยได้เรียนรู้และให้แพร่หลายยิ่ง ๆ ขึ้น ดังได้กล่าวมาแล้วว่าศิลปะของเราลงไป พอมหาสงครามเกิดขึ้น ก็เปลี่ยนจากงั้นกลายเป็นซุด และในที่สุดบ่อเกิดสำคัญของช่างไทยคือเพาะช่างก็ได้รับเคราะห์ถึงมาต

แม้โรงเรียนถูกทำลายลง ครูเก่าครูแก่แยกย้ายตายจากไป แต่โรงเรียนเพาะช่างก็ได้เพาะลูกหลานที่ดีไว้แล้ว ต้องนับว่าการช่างของเรายังไม่ถึงสูญสิ้น หากเพาะช่างไม่อุบัติขึ้น ป่านนี้ศิลปการช่างของเราจะเป็นอย่างไร เมื่อนึกดูเช่นนี้ก็ต่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระเจ้าอยู่หัวพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสิ้นเกล้าฯ ผู้พระราชทานการสนับสนุนอย่างมาก พร้อมไปกับระลึกถึงพระองค์ผู้ทรงปลุกปล้ำคลุกคลีอยู่กับพวกเธอ และครูอาจารย์ของเธอ เพื่อให้ศิลปการช่างของเรารอดหน้าไป

นี่แหละช่วง เมื่อมีหนังสืออย่างนี้ของเธอขึ้นมา ก็นับได้ว่าเธอได้ทำหลักเพื่อค้ำจุนศิลปะแขนงหนึ่งขึ้น ทั้งนี้ย่อมจะเป็นที่นิยมยินดีด้วยกันทั่วไป หากจะมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ตำราของเธอ ก็เชื่อว่าจะทำด้วยความปรารถนาจะให้เจ้าของประคองศิลปะของเราให้ถาวรสืบไป

ส่วน พ. พรหมพิจิตร ก็ให้การยกย่องศิลปะไทยเอาไว้ว่า (พ. พรหมพิจิตร ๒๔๙๕ : ข) “สถาปัตยกรรมและลวดลายสำหรับใช้ในอาคารตกแต่งและประดับประดาต่าง ๆ หรือที่เรียกกันว่าลายไทยนั้น เป็นวิชาสูงสุดในกระบวนวิชาช่างเขียนของไทย” พร้อมกันนั้นเมื่อ นนทิวา เขียนหนังสือแบบศิลปะไทยออกมา เขาก็กล่าวว่า (นนทิวา ๒๔๙๕ : ไม่มีเลขหน้า)

การที่ข้าพเจ้าได้จัดพิมพ์ “แบบศิลปะไทย” นี้ขึ้น วัตถุประสงค์ก็เพื่อต้องการจะแพร่ “ศิลปะไทย” อันเป็นทรัพย์สินสมบัติของคนไทยทุกคน มิใช่ว่าจะเป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ต้องการไม่ให้ “ศิลปะไทย” ของเราเสื่อมสูญไปจากชาติ หากว่าถ้าเราคนไทยไม่ช่วยกันจรโลงศิลปะประเภทนี้ให้มั่นคงและวัฒนาอยู่แล้ว ก็อย่าหวังต่อไปเลยว่า “ศิลปะไทย” จะดำรงอยู่คู่ชาติได้ และทั้งนี้ก็เพื่อจะยังประโยชน์และผลอันพึงมีพึงได้ในอนุชนของไทยรุ่นหลัง ๆ ต่อไป มิได้มุ่งเจตนาไปในทางอื่นใดที่จักนำความเสื่อมเสียมาสู่แบบฉบับของท่านอาจารย์ผู้ที่ข้าพเจ้าเคารพยิ่งนี้เลย

เช่นเดียวกับกับโพธิ์ ใจอ่อนนุ่ม ที่กล่าวว่า (โพธิ์ ใจอ่อนนุ่ม ๒๔๙๖ : ค) หนังสือไทยเล่มนี้ไม่มีประวัติศาสตร์ที่มาของลายไทย และไม่มีคามมุ่งหมายจะให้เป็นที่รำล้ายไทย เพราะข้าพเจ้ามีภูมิความรู้และมีมือน้อย ที่กล้าทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นก็ด้วยบรรดาศิษยานุศิษย์และผู้สนใจในศิลปะประเภทนี้ขอร้องและอีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นคู่มือประกอบการเรียนของผู้ที่มีมือช่างอยู่แล้ว และท่านผู้มีความสนใจในวิชานี้จะได้คิดเขียนไว้บ้าง เพื่ออนุชนรุ่นต่อไปจะได้มีไว้ศึกษา วิชาศิลปะไทยประเภทนี้จะได้คงมีอยู่ต่อไป ไม่เสื่อมสูญ

จากทรงสนทนาก็กล่าวมา จะพบว่า ท่านเหล่านั้นล้วนมีจุดยืนที่จะฟื้นฟู สนับสนุนและยกย่องเชิดชู ศิลปะแนวประเพณีด้วยกันทั้งสิ้น แต่ก็ดังที่กล่าวมาแล้วว่า สถานการณ์แวดล้อมด้านต่าง ๆ ไม่เอื้อต่อการ พัฒนาศิลปะแนวประเพณี ตรงกันข้ามกับศิลปะแบบตะวันตกที่มีแนวโน้มนับวันแต่จะเติบโต เป็นที่ยอมรับ สำหรับคนในวงการศิลปะและประชาชนในโอกาสต่อ ๆ ไป ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความมุ่งมั่นเอาจริงเอาจังของ ศิลป พีระศรี ที่จะเผยแพร่ความคิด สร้างความเข้าใจในศิลปะตะวันตกบนรากฐานความคิดชนิดหนึ่งใน สังคมคนไทยอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การเขียนบทความลงในวารสารศิลปากร เรื่องประติมากรรมและจิตรกรรม ของสยามในปัจจุบันในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ การเสนอผลงานชุดพจนานุกรมศัพท์ศิลปะชื่อ ศิลปสงเคราะห์ โดยพระยาอนุমানราชธนะได้เป็นผู้แปล การเขียนตำราว่าด้วยเรื่องทฤษฎีสีในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ทฤษฎีองค์ ประกอบในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ ประติมากรรมไทยในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ตลอดจนบทความชิ้นสำคัญ ๆ อีก มากมายในเวลาต่อมา เป็นต้นว่า ความงามของเส้นนอกแห่งรูปในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ พงษ์นี้ก็เข้าเสียแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ เก้ากับใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ เอกภาพของศิลปะในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ศิลปะและ ภาวะจิตในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ฯลฯ โดยท่ามกลางการเสนอความคิดดังกล่าวอันเอื้ออำนวยต่อสถานการณ์ ความตื่นตัวของผู้คนในวงการศิลปะที่มีต่อโลกตะวันตก ศิลป พีระศรี ก็เป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุน ให้เกิดการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ โดยเวทีแห่งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ประการหนึ่งก็คือ “ผู้จัดมีความมุ่งหมายอยู่หลายประการ แต่ที่เป็นข้อใหญ่ก็คือ เพื่อสนองแก่มหาชน ให้ได้ดูชมสิ่งที่สำแดงออกมาและสร้างขึ้นเป็นศิลปะ ซึ่งเรียกว่าศิลปกรรม ไม่ได้มุ่งที่จะแสดงศิลปกรรม ชนิดที่ผลิตสร้างขึ้นเป็นพาณิชย์ศิลป์ เพื่อให้ถูกใจของคนทั่วไป แต่เป็นศิลปกรรมชนิดที่ถอดเอาความรู้อัน เกิดจากอารมณ์และปัญญาความคิดของผู้สร้างให้สำแดงปรากฏออกมา” (ศิลป พีระศรี ๒๔๙๒ : ๓)

อีกประการหนึ่ง “เพื่อส่งเสริมบรรดาศิลปินผู้มีใจรักศิลปะให้มีโอกาสแข่งขันกันสร้างงานศิลปะ ให้มีระดับสูงและประณีตยิ่งขึ้น และโดยที่โลกสมัยปัจจุบันมีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จึงเห็นเป็นหน้าที่ สำคัญที่จะต้องยกระดับศิลปะของศิลปินไทยในปัจจุบันให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับนานาชาติประเทศทั้งหลาย” (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ๒๕๐๕ : ไม่มีเลขหน้า)

จากจุดมุ่งหมายนี้เอง ประกอบกับการที่ศิลป พีระศรี มีบทบาทในการวางรากฐานทางการศึกษา ให้กับมหาวิทยาลัยศิลปากร “โดยใช้หลักสูตรจากอะคาเดมีในฟลอเรนซ์” (ประยูร อุดชาฎะ ๒๕๓๑ : ๑๑๗) จึงทำให้เวทีการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ เป็นสถานประลองความสามารถทางศิลปะของบรรดา ลูกศิษย์ลูกหาซึ่งผ่านการศึกษาศิลปะตามหลักสูตรแบบตะวันตกเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยท่ามกลางการประกวด แข่งขันในแต่ละครั้ง ศิลป พีระศรี ก็แสดงบทบาทของการวิจารณ์งานศิลปะและเสนอบทความทางศิลปะ อย่างสม่ำเสมอ โดยมีนัยของการวิจารณ์ การเสนอความคิด ทั้งเพื่อสื่อความเข้าใจเรื่องของศิลปะแบบ ตะวันตกไปสู่ประชาชน และเพื่อการตีความเสนอแนะแนวความคิดต่อศิลปินโดยตรง ซึ่งความรู้ความเข้าใจใน ศิลปะตะวันตกดังกล่าว ถือว่าเป็นสิ่งที่ขาดแคลนในสังคมไทยในขณะนั้น ดังเช่นในการจัดแสดงศิลปกรรม แห่งชาติ ครั้งที่ ๒ ศิลป พีระศรี ได้สะท้อนบรรยายภาคความสนใจของศิลปินไทยที่มีต่อศิลปะตะวันตก ออกมาว่า (ศิลป พีระศรี ๒๔๙๔ : ๔๒) “งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๒...ศิลปกรรมซึ่งมีผู้นำมา แสดง มีมากกว่า ๑๐๐ ชิ้น เป็นภาพจิตรกรรม (Painting) รูปประติมากรรม (Sculpture) ม้วนหนังสือ หรือศิลปะตกแต่ง (Decorative Art) และภาพเอกรงค์ (Monochrome) อันเป็นวิถีที่แสดงเฉพาะตัว (Personal style) ของศิลปินจำนวนราว ๔๐ คน มีวิถีที่แสดงทั้งที่เป็นตามหลักทฤษฎีวิชาการโดยบริสุทธิ์ (Pure

academism) จนถึงที่ไปสุดโต่ง เป็นศิลปะแบบ Surrealism และ Abstractism งานแสดงศิลปกรรมคราวนี้มีศิลปินต่างชาติ นำเอางานศิลปะของตนมามีส่วนร่วมแสดงด้วย กระทำให้มีลักษณะเป็นการแสดงศิลปกรรมระหว่างชาติอยู่กลาย ๆ”

นอกจากสะท้อนภาพความสนใจในแนวทางการสร้างผลงานของศิลปินออกมาแล้ว ก็ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่า อิทธิพลของศิลปะสมัยใหม่ในเวลาต่อมาจะมีบทบาทเข้าแทนที่ศิลปะตามหลักวิชาได้เริ่มจะปรากฏให้เห็นดังที่ ศิลป พีระศรี กล่าวไว้ว่า (ศิลป พีระศรี ๒๔๙๔ : ๔๖) “งานจิตรกรรมของจิตรกรไทยบางคน รู้สึกว่ามีลักษณะใกล้เคียงกันมากกับงานจิตรกรรมของจิตรกรชาวตะวันตกมี Gezanne, Van Gogh, Gauguin ฯลฯ”

ดังนั้น การที่ศิลป พีระศรี เขียนตำรา เขียนบทความ เสนอบทวิจารณ์ทางด้านทัศนศิลป์จึงเป็นทั้งสิ่งใหม่ในสายตาของคนในวงการศิลปะ และในสายตาของประชาชน เป็นทั้งความต้องการของผู้ที่ต้องการศึกษา พร้อมกับนั้นก็เป็นที่การวางรากฐานความรู้ ความเข้าใจในศิลปะตะวันตกให้กับคนในสังคมไทยไปในตัว

อย่างไรก็ตามล้าหลัง ศิลป พีระศรี เพียงคนเดียวย่อมไม่สามารถจะวางรากฐานทางด้านศิลปะตะวันตกในสังคมไทยได้อย่างแข็งแรง ถ้าหากระบบราชการไม่มีส่วนเอื้ออำนวย นั่นก็หมายความว่า มีความต้องการของราชการตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ และที่ ๖ ที่ต้องการช่างแขนงต่าง ๆ จากตะวันตกมาช่วยงานราชการ ดังที่เขียน ยัมศิริ กล่าวไว้ว่า (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๗ : ๔)

ศาสตราจารย์ศิลป์ฯ มักกล่าวเสมอว่า ท่านมุ่งที่จะทำงานรับใช้พระมหากษัตริย์และประเทศไทยอย่างเต็มความสามารถ ให้สมกับที่ท่านได้รับเกียรติยศใหญ่หลวงที่สุดในชีวิต ด้วยได้รับความไว้วางพระราชหฤทัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ รับสั่งให้ท่านเข้ามาทำงานในประเทศไทย คืองานสร้างอนุสาวรีย์เป็นสำคัญ ประการต่อมาคือเพื่อจัดตั้งโรงเรียนศิลปะในประเทศไทยให้มีมาตรฐานเท่ากับสถาบันชั้นสูงที่ท่านได้เคยศึกษามา นั่นคือ โรงเรียนปรินส์ตันศิลปกรรม ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๘ และปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยศิลปากร

นอกจากนั้นก็ยังมีเงื่อนไขโดยได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านการเผยแพร่ความคิด จากข้าราชการระดับสูงในกรมศิลปากร การได้รับการส่งเสริมจากผู้มีอำนาจทางการเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังที่วินัย ผู้นำพล กล่าวไว้ว่า (วินัย ผู้นำพล ๒๕๒๑ : ๑๒๖)

จอมพล ป. พิบูลสงคราม อดีตนายกรัฐมนตรีหลายสมัยของไทย ได้ใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นนโยบายหนึ่งในการปลุกความรักชาติและการเตรียมประเทศ เพื่อต้องการเป็นชาติมหาอำนาจในภูมิภาค เนื่องจากความหวังว่าญี่ปุ่นจะได้รับชัยชนะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยมีผู้ช่วยคนสำคัญคือ หลวงวิจิตรวาทการและศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เช่นได้มีการสร้างอนุสาวรีย์เป็นจำนวนมากที่เกี่ยวกับวีรกรรมชัยชนะ ประชาธิปไตย และโครงการพุทธมณฑล

ในเวลาเดียวกันก็ยังได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีบทบาททางการเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และตัวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังที่พิริยะ ไกรฤกษ์ กล่าวไว้ว่า (พิริยะ ไกรฤกษ์ ๒๕๒๙ : ๒๐) “โครงการฝึกอบรมทางศิลปะได้รับการส่งเสริมเต็มที่จากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้เป็นนายกรัฐมนตรี

ในสมัยนั้น ท่านเล็งเห็นความสำคัญว่า ศิลปะจะเป็นประโยชน์ต่อไปในนโยบายสร้างชาติของท่านที่จะเปลี่ยนสยามให้เป็นไทยยุคใหม่” ซึ่งส่งผลให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยกฐานะโรงเรียนศิลปากรขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร ทำการผลิตศิลปินซึ่งมีความขาดแคลนในสังคมไทย เหล่านี้จึงเป็นกลไกที่เกื้อหนุนให้ ศิลป พีระศรี มีบทบาทในการเผยแพร่ความคิดกว้างขวางยิ่งขึ้น

ที่สำคัญก็คือ ภายหลังเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง สถานการณ์ทางการเมืองของโลก ได้ส่งผลให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายสังกัดอยู่กับค่ายโลกเสรี และจากจุดนั้นเองจึงกลายเป็นเงื่อนไขภายนอกอันสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยกับประเทศซีกโลกตะวันตก ไม่ว่าจะกลุ่มประเทศทางยุโรปตะวันตก หรือประเทศสหรัฐอเมริกา มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่ “จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้ามาเป็นหัวหน้ารัฐบาล (พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๖) ซึ่งในระบอบนั้น การพัฒนาประเทศได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง โดยได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากประเทศสหรัฐอเมริกา สภาวะบ้านเมืองที่ค่อนข้างมั่นคงในยุคนั้นมีส่วนช่วยส่งเสริมการทำงานศิลปะอย่างมาก” (พิริยะ ไกรฤกษ์ ๒๕๒๕ : ๓๐) และความทุ่มเทของงานศิลปะในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๗ เริ่มต้นด้วยคิวบิซึม ซึ่งเป็นแนวที่เด่นที่สุดในช่วงนั้น ศิลปินหนุ่มที่นำประทับใจ เช่น จรูญ บุญสวน, ดำรง วงศ์อุปราข, อนันต์ ปาณินท์ และประยูทธ พักผล ได้เจริญรอยตามอย่างศิลปินอาวูไฮ เช่น เพ็ญ และชูลูด งานของศิลปินเหล่านี้ใน พ.ศ. ๒๕๐๕ ส่วนใหญ่จะเป็นทัศนียภาพทางทะเลซึ่งแสดงออกในรูปแบบคิวบิซึม ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ อนันต์ และสวัสดิ์ ตันติสุข ได้ละลายรูปแบบคิวบิซึมไปเป็นรอยสีหย่อม ๆ และได้กลายเป็นงานนามธรรมไปด้วยวิธีนี้ คนอื่น ๆ เช่น ประยูทธ พักผล และประพันธ์ ศรีสุตา ได้ทดลองทำงานแนวนามธรรม แบบอ่อนหวานและแบบรุนแรงตามลำดับ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ดำรงได้ไปเข้าเรียนที่สเลด (Slade School) ในกรุงลอนดอนและกลับมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ในฐานะศิลปินนามธรรม และเป็นโฆษกคนสำคัญให้กับงานศิลปะแนวนี้เลยทีเดียว ศิลปะแนวนามธรรมกลายเป็นที่นิยมในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เมื่อมีศิลปินอื่น ๆ เข้าร่วมด้วย เช่น พิชัย นิรันดร์, ทวี รัชนิกร และนิพนธ์ ผลิตะโกมล ผู้ซึ่งได้รับเหรียญเงินสำหรับภาพแนวนามธรรมของเขาสองปีติดต่อกันคือ ปีพ.ศ. ๒๕๐๗ และ ๒๕๐๘ ศิลปินคนอื่น ๆ เช่น พีระ พัฒนพีระเดช และปรีชา อรุณกะ ได้จัดแสดงงานเดี่ยวซึ่งเป็งานนามธรรมเป็นครั้งแรกของเขา (พิริยะ ไกรฤกษ์ ๒๕๒๕ : ๓๖)

เกี่ยวกับความสนใจในศิลปะนามธรรมนั้น อนันต์ ปาณินท์ ได้เสนอทรรศนะว่า (อนันต์ ปาณินท์ ๒๕๐๗ : ๓๐)

ศิลปินในปัจจุบันหลายคนได้ย้อนกลับเข้าภายในของเขาเองและได้มองดูภายในใจของเขา และได้พบอาณาเขตอันไม่สิ้นสุดและมีได้ปิดกันไว้ด้วยรูปร่างลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งได้ยึดถือมาเป็นเวลานานนี้เองที่เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดศิลปะประเภทนามธรรม (Abstract Art) ขึ้น ศิลปินที่ทำงานประเภท Abstract มีความเชื่อว่าสรรพสิ่งทั้งหลายที่มองเห็นไม่มีสาระสำคัญที่ต้องยึดถือ สิ่งที่ปรากฏอยู่ในใจเรานั้นเป็นสิ่งที่จะต้องมองดูและแสดงออกถึงความรู้สึกที่ปรากฏขึ้นในใจของเราอย่างไม่มีขอบเขต และไม่ยอมให้มีอะไรมาปิดกั้นความรู้สึกนึกคิดเสียได้

จากความตื่นตัว และการทดลองสร้างงานศิลปะตามแนวความคิดลัทธิต่าง ๆ อย่างมากมายนั้น ไม่เพียงแต่สถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จะเอื้ออำนวยแล้ว สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ประการหนึ่งคือ ภายหลังจากการรณกรรรมของศิลป พีระศรี ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ส่งผลทำให้ศิลปินที่เป็นลูกศิษย์มีความสะดวกใจมากขึ้น

ต่อการสร้างงานศิลปะในแนวที่ศิลปะ พีระศรี เคยปฏิเสธมาแล้วอย่างรุนแรง ดังที่ศิลปะ พีระศรี วิจารณ์ ผลงานศิลปะสมัยใหม่เอาไว้ว่า (ศิลปะ พีระศรี ๒๔๙๓ : ๔๓-๔๕)

ข้าพเจ้าขอย้ำว่า ศิลปะของยุโรปจะมีความโลดโผนเป็นอย่างไรก็ตาม ไม่เป็นสิ่งที่ควรเป็นที่สนใจของเรา แต่ที่ว่าประเทศไทยก็เหมือนกับประเทศอื่น ๆ ในโลก ย่อมได้รับวัฒนธรรมชนิดสากลอันไหลเข้ามาเรื่อยไม่ขาดสาย เพราะฉะนั้นจึงอาจเป็นผลกระทบกระเทือนมาถึงศิลปะของเราด้วย...เพราะฉะนั้นระหว่างเวลาที่กล่าวนี้ ย่อมเป็นหน้าที่ของเรา ที่จะกล่าวแก่ศิลปินของเราว่าอย่าหลงลมตกเป็นเหยื่อแก่บางยัทธิที่ซึ่งแปลงร่างมายั่วยวนเรา...ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ศิลปะอันแปลกประหลาดนี้ย่อมเป็นเหมือนกระเจกเงาฉายให้เห็นความเป็นวิกฤตการณ์ในทางจิตใจแห่งยุคสมัยนี้ ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นได้อย่างร้ายแรงจากมหาสงคราม แต่ว่าความจริงศิลปะที่ได้วิจารณ์มานี้เริ่มมีมาก่อนมหาสงครามตั้งหลายปีแล้ว เป็นเพราะเราตีคุณค่าการสำแดงออกมาแห่งศิลปะของชาติซึ่งยังอยู่ในสมัยแห่งความเจริญแรกเริ่มมากเกินไป ดังได้กล่าวมาแล้ว ความจริง เมื่อได้ดูชมศิลปะของยุโรปและอเมริกันที่สร้างขึ้นตามลักษณะนี้เป็นจำนวนมาก ก็รู้สึกเหมือนตนถูกอำนาจเมฆมืดหมอผีซึ่งมาแต่อื่น คว่ำเอาตัวและจิตใจไป

อย่างไรก็ตาม วิจารณ์การของศิลปะสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็นศิลปะแนวบาบิกนิยม แนวนามธรรม ต่างถือความเป็นมิติใหม่แห่งความขัดแย้งอันสำคัญต่อศิลปะแนวประเพณี

นั่นก็หมายความว่า ศิลปะแนวประเพณีที่เคยขัดแย้งกับศิลปะตะวันตกบนแนวคิดแบบศิลปะตามหลักวิชา ก็เกิดคู่ความขัดแย้งขึ้นใหม่ที่พัฒนาไปจากเดิม อันมีผลทำให้ศิลปะแนวประเพณีตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยวยิ่งขึ้น ถึงกระนั้น ผู้สร้างงานศิลปะแนวประเพณีก็พยายามที่จะอนุรักษ์ คลี่คลาย พัฒนาผลงานต่อไป พร้อม ๆ กับการเคลื่อนไหวด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงผลงานอย่างสม่ำเสมอของสมาคมศิลปกรรมไทย ของศิลปินกลุ่มโรงเรียนเพาะช่าง จนกระทั่งสุดท้ายกลุ่มผู้ทำงานศิลปะแนวประเพณี อันมีความสัมพันธ์กับกลุ่มที่ทำงานศิลปะเพื่อการค้า ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างเป็นรูปธรรม ดังที่พิชัย นรินทร์ วิจารณ์ว่า (พิชัย นรินทร์ ๒๕๐๗ : ไม่มีเลขหน้า)

ศิลปินที่แอบแฝงทำมาหากินอย่างยัดเป็นอาชีพการค้า โดยเอาลักษณะแบบไทยบังหน้าอย่างเห็นแก่ได้นี้ เป็นผลกระทบกระเทือนต่อความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อองค์การศิลปกรรมของไทย และลักษณะอันดั้งเดิมยิ่งใหญ่ของไทยจะต้องพลอยเสียหายไปด้วย เพราะผลงานเหล่านี้ขาดคุณค่าทางศิลปะก็เท่ากับแสดงให้เห็นความเสื่อมโทรมทางพุทธิปัญญาของชนในชาติ หากเป็นวัตถุที่คงทนก็ยิ่งจะประจักษ์กันต่อ ๆ ไปชั่วกาลสมัย ดังนั้นแล้วศิลปินเหล่านี้จึงมีผลสร้างความเสียหายต่อศิลปกรรมของไทย และความเจริญของประเทศชาติด้วย เมื่อเป็นดังนี้ศิลปินที่ดำเนินการสร้างศิลปกรรมในแนวทางดังกล่าวนี้ ก็ควรจะต้องคำนึงถึงความสำคัญยิ่งใหญ่ของศิลปกรรมไทยบ้าง อย่าคิดว่าศิลปกรรมของบรรพบุรุษนั้นไม่มีแก่นสารลึกซึ้งหรือเป็นของง่ายตายง่าย จงพยายามสนใจหรือสังเกตศึกษาค้นคว้าเสียใหม่ให้ลึกซึ้งกว่าที่เป็นมา เพราะผลงานที่แสดงกันออกมาในปัจจุบันนี้นั้น ออกจะมีความเข้าใจศิลปกรรมของไทยเราอย่างผิวเผินเกินไป และนี่จะลบล้างลักษณะแบบอย่างของบรรพบุรุษก็ลบล้างกันอย่างง่าย ๆ โดยไม่ศึกษาค้นคว้าให้รอบคอบแตกฉานเสียก่อน ซึ่งจะเห็นได้จากผลงานของศิลปินที่นำออกแสดงบ่อยครั้งในปัจจุบันนี้ ให้เห็นความผิดพลาดที่ขาดความเข้าใจต่อการนำเอาลักษณะดั้งเดิมของศิลปกรรมไทยมาปรับให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน

ประกอบกับในช่วงปีเดียวกัน คือปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ผลการตัดสินงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติที่ตัดสินให้รางวัลเหรียญทองแก่ประพัฒน์ โยธาประเสริฐ ในภาพเขียนแนวประเพณีชื่อ “ชักรกระดานหมายเลข ๒” ที่สวนทางกับกระแสความตื่นตัวต่อศิลปะตะวันตก จนส่งผลทำให้เกิดการรวมตัวประท้วงการตัดสินงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ศิลปินเหล่านี้ได้เรียกร้องการตั้งกฎของคณะกรรมการตัดสินงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๑๕ พวกเขากล่าวหาคณะกรรมการว่าลำเอียง ในการให้รางวัลเหรียญทองแก่ศิลปินภาพไทยคนหนึ่ง ส่วนงานสมัยใหม่หลายชิ้นซึ่งเป็นผลงานของศิลปินหนุ่มสาวที่มีอนาคตไกลกลับถูกปฏิเสธ ผู้จัดงานได้แถลงว่า คณะกรรมการมีความเป็นกลางในการตัดสินและไม่ได้เอนเอียงชอบศิลปะแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ ศิลปินที่ไม่เห็นด้วย ๑๔ คน ได้ขอถอนงานจากการแสดงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเป็นศิลปินที่สามารถพระองค์หนึ่งได้ทรงทำให้ข้อขัดแย้งนี้หมดไปด้วยการที่ทรงเขียนทั้งสองฝ่ายไปร่วมรับพระราชทานอาหารกลางวันที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน (พริยะ ไกรฤกษ์ ๒๕๒๕ : ๓๕) ซึ่งเหตุการณ์ขัดแย้งครั้งนี้ได้นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ทั้งยังอาจถือได้ว่าในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา เป็นปีแห่งการเริ่มต้นความขัดแย้งทางความคิดทางด้านทัศนศิลป์ในเรื่องศิลปะแนวประเพณีกับศิลปะตะวันตกบนรากฐานความคิดชนิดหนึ่งอย่างมีหลักฐานเป็นรูปธรรม นับตั้งแต่คำประกาศในข้อเขียนในนามสมาคมนักแสดงศิลปกรรมไทย ซึ่งตีพิมพ์ในสูจิบัตรการแสดงศิลปกรรมครั้งที่ ๒๗ ของสมาคมนักแสดงศิลปกรรมไทยที่ว่า (สมาคมนักแสดงศิลปกรรมไทย ๒๕๐๗ : ไม่มีเลขหน้า)

ศิลปินไทยสักก็คนที่ให้ความสนใจต่อศิลปะกับวัฒนธรรมแห่งชาติ ไม่ใช่สร้างงานเพื่อตัวเอง แต่เพื่อส่วนรวมของชาติด้วย ศิลปินไทยสักก็คนที่ซบซึ้งในคุณค่าของชาติเชื้อ (Ethnological Values) ที่ปรากฏอยู่ในศิลปะและสร้างสรรค์งานเพื่อชาติไทยที่ศิลปินสังกัดอยู่ ทุกคนมีสิทธิในการสร้างสรรค์และวิจารณ์ศิลปะได้โดยเสรี แต่งานสร้างสรรค์และการวิจารณ์แนวใดเล่า ที่คนไทยเราจะทำเพื่อเกียรติของชาติไทยที่ได้ถูกยกย่องว่าเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมสูงเด่นมาแล้วในอดีตไม่แพ้ชาติใด ๆ ในโลก

ทรงสนพระทัยของเชิดชูศิลปะแนวประเพณีของไทยดังกล่าว พึงนับได้ว่ามีบางส่วนที่สอดคล้องกับคำกล่าวของพิชัย นริรันต์ ที่กล่าวว่า (พิชัย นริรันต์ ๒๕๐๗ : ไม่มีเลขหน้า)

อันที่จริง การสร้างสรรค์ศิลปะตามรูปแบบอย่างหรือแบบแผนของบรรพบุรุษ ย่อมเป็นผลที่จรโลงรักษาไว้ซึ่งความดีเด่นของลักษณะพิเศษประจำชาติ ไม่ให้สูญหายไป อีกทั้งเป็นการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีของบรรพบุรุษให้ยั่งยืนสืบไป จนถึงอนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสรับช่วงมรดกอันล้ำค่านี้สืบไปด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการเชิดชูเกียรติภูมิของตนเองให้อารยะประเทศอื่น ๆ ได้ประจักษ์ในความเจริญรุ่งเรืองที่มีมาแต่โบราณกาลจนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ไม่เพียงแต่เกิดความพยายามที่จะจุดรั้งให้คนในสังคมไทย หันกลับมาสนใจศิลปะแนวประเพณีเพียงด้านเดียวเท่านั้น ยังมีทรงสนพระทัยที่มีลักษณะแบบนักชาตินิยมเข้มข้นเกิดขึ้นอีกด้วย ดังที่อุษณี กล่าวไว้ (อุษณี ๒๕๐๗ : ๓๐)

คนไทยมีนิสัยเสียอย่างหนึ่ง พอเห็นศิลปินที่เป็นชาวต่างชาติเท่านั้น ต่างพากันยกย่องขนานใหญ่ทีเดียว ขนวดพากันอุมชูศิลปินต่างประเทศว่าเป็นหนึ่งหรือเหนือกว่าศิลปินของเราเสียอีก เพราะความเห่อเหิมเพื่อนชาวต่างประเทศมากไปกระมัง เลยลืมความสำคัญของความเป็นศิลปินของตัวเอง และ

เกือบจะกล่าวได้ว่า ได้มีนักศิลปินต่างชาติบางคนได้นำเอาผลงานที่ไม่มีคุณค่าและลอกเลียนแบบของงานศิลปะยุคศตวรรษที่ ๑๗ มาแสดงโฆษณาชวนเชื่อว่า “ฉันก็เป็นศิลปินเอกของโลกเหมือนกัน” และเขาผู้นั้นได้ใช้วิธีเล่ห์เหลี่ยมที่จัดเจนมาจากยุโรปมาหลอกลวงคนไทย ก็ปรากฏว่าได้ผลมากทีเดียว มีคนแห่ไปดูแน่นขนัดทุกวัน และภายหลังจากนั้น นักศิลปินต่างชาติผู้นั้น ก็อาศัยเล่ห์เหลี่ยมพลิกแพลงโฆษณาหากินอยู่ในเมืองไทยต่อไป

ท่ามกลางการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว กรกฎ หลักเพชร นักวิจารณ์ศิลปะที่มีจุดยืนอยู่กับการสนับสนุนศิลปะแนวประเพณีทั้งในแบบอนุรักษณ์และในแบบพัฒนา ก็ปรากฏตัวขึ้นโดยการชี้ให้เห็นถึงสภาพการณ์ในวงการศิลปะขณะนั้นว่า (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๗ : ๔๒-๔๓)

ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าจะขอล่าวเฉพาะเพียงด้านศิลปกรรมร่วมสมัยของไทยในระยะหลังสุดว่า อิทธิพลตะวันตกได้มีบทบาทอำนาจอยู่เป็นอันมาก นี่คือนิยามแห่งความขัดแย้งของปัญญาชนในปัจจุบัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่า ศิลปะแบบขนบนิยมต่างหากที่ควรแก่การพัฒนาและสนับสนุน เพราะนั่นคือความรู้สึกในชนชาติของเรา ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ศิลปะนั้นจำเป็นจะต้องคลี่คลายไปกับกาลสมัย ด้วยความรู้สึกแสดงออกโดยอิสระเสรี เพราะนั่นคือความเจริญ

พร้อมกันนั้นเขาก็แสดงทรรศนะความเข้ากันไม่ได้ระหว่างตะวันตกกับตะวันออกในเชิงเปรียบเทียบเอาว่า (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๗ : ๔๒)

แน่นอนที่สุด ระหว่างความแตกต่างและไม่เข้ากันสนิทของน้ำกับน้ำมันนั้นใด ในปัญหาวัฒนธรรมระหว่างตะวันออกกับตะวันตกก็เป็นเช่นนั้น ทุกวันนี้วัฒนธรรมของยุโรป อเมริกัน ได้เข้ามามีบทบาทเด่นเว่า อยู่ในความรู้สึกนึกคิดชีวิตประจำวันของชาวตะวันออกอย่างทรงอิทธิพลมหาศาล เป็นผลให้หลายประเทศในเอเชียอาคเนย์ที่เคยอยู่ในความปกครองของฝรั่งมีทุกสิ่งทุกอย่าง แทบว่าจะกลายเป็นเผ่าพันธุ์หนึ่งของฝรั่งไปหมด ทั้ง ๆ ที่พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนคุณค่าในจิตใจฝังแน่นตั้งชาวกับดำ เช่นนี้ช่างเป็นคำตอบที่เที่ยงแท้เสียนี้กระไรว่า นอกจากที่ชาวตะวันออกยอมรับเอาความเจริญทั้งในทางวิทยาศาสตร์ เทคนิคและวัตถุของชาวตะวันตกแล้ว ยังศรัทธาลุ่มหลงระเริงในวัฒนธรรมอื่น ๆ ของฝรั่งอีกด้วยนั่น คือความเสื่อมโทรมจิตใจอย่างแท้จริง

ซึ่งตอนสุดท้ายในบทวิจารณ์ชิ้นนี้ที่ชื่อ จิตรกรรมของเฉลิม นาคีรักษ์ กรกฎก็ได้เปิดเผยความในใจตอนหนึ่งของเฉลิม นาคีรักษ์ เอาไว้ดังนี้ (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๗ : ๕๐)

โดยสำนึก ข้าพเจ้ารักธรรมชาติ ชีวิตความเป็นอยู่ ขนบประเพณี บรรยากาศ และวัฒนธรรมแบบไทย ๆ เป็นปฐม ข้าพเจ้าชาวซึ่งในลีลาการเขียน อันสะท้อนกลับถึงอุปนิสัยเฉพาะของชนชาติในอุดมคติของจิตรกรรมแบบไทย ดังนั้น ภาพเขียนส่วนใหญ่ของข้าพเจ้าจึงแสดงออกในกลวิธีที่เป็นมัชฌิมาปฏิบัติ คือไม่ผาดโผนจนเกินขนาด และไม่ผูกพันมั่นคงกับตะเกียงน้ำมันมะพร้าว ภาวะปัจจุบันแห่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของโลกก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่ข้าพเจ้าคำนึงข้อมูลดังกล่าวนี้ จึงเป็นกลวิธีเนื้อหาสาระในจิตรกรรมที่ข้าพเจ้าสันทัด และจะดำเนินวิธีการในแนวนี้ตลอดไป ด้วยจิตสำนึกว่า นี่เป็นการประลองแนวหนึ่งในเส้นทางอันมากมายของศิลปกรรม

แต่จากการแสดงนิทรรศการภาพเขียนของเฉลิม นาคีรักษ์ ควบคู่ไปกับการเสนอแนวความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ของ กรกฎ หลักเพชร นั้น มีบางทรรศนะกลับมีความเห็นเป็นแบบตรงกันข้ามเกิดขึ้น

นั่นก็คือ ทรรศนะเชิงวิพากษ์วิจารณ์ของ ฮีราม วูดวาร์ด (Heram Woodward, Jr) ตีพิมพ์ลงในหนังสือ บางกอกเวิลด์และวิจารณ์ผลงานของเจลิม นาศิริรักษ์ อันได้ชื่อว่าเป็นบุคคลผู้มีบทบาทอย่างสำคัญคนหนึ่ง ในการทำงานสืบทอดและพัฒนาศิลปะแนวประเพณี โดยมีข้อความว่า (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๘ : ๔๒)

โดยความจริง จิตรกรรมของเรานั้น ยังเป็นแบบธรรมดาสามัญสำหรับจิตรกรและนักเขียนภาพ ประกอบเรื่องสมัยก่อนเก่าของชาวอเมริกันตะวันตกบางคนเสียมากกว่า เราได้พบดวงอาทิตย์สีม่วงแดงที่กำลังจะตกดินดวงเดียวกัน และความรู้สึกในสภาพแห่งความเป็นจริงอย่างเดียวกัน แต่แท้ที่จริง ภาพที่ชื่อว่า “ไปทำบุญ” กล่าวโดยเฉพาะการแย้มยิ้มของเด็กผู้หญิงแต่ละคน ที่ยื่นเป็นแถวดูเหมือน ๆ กันนั้น คล้ายกับว่าเธอกำลังใช้ความพยายามที่จะโฆษณาขายสีฟันคอลเดนที่นั่น มิใช่แบบอย่างของการแต่งกายแบบไทย และมีใช้สิ่งที่แสดงให้เห็นว่า จิตรกรรมดังกล่าวเป็นแบบไทย ๆ ได้เลย งานของเจลิมมีความสมบูรณ์ทางศิลปะ อารมณ์ขัน และความอ่อนละไมของเส้นแบบภาพเขียนโบราณนั้นน้อยไป ส่วนในด้านภาพชุดชีวิตไทย อันได้รับการยกย่องของเขานั้น เจลิมสามารถแสดงออกโดยปราศจากการชี้ให้เห็นความห่างไกลระหว่างชีวิตของเขากับความรู้สึกและภาวะอันแท้จริงของภาพ หรือถ้าจะมีก็อยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

อย่างไรก็ดี หากไร้เสียซึ่งบารมีแห่งการโฆษณาชวนเชื่อแล้วละก็ ภาพเขียนบางภาพที่น่าออกแสดงนั้น มันก็จะแสดงคุณลักษณะของมันเองออกมาให้ปรากฏงานที่ดีที่สุดของเจลิม ก็ช่างละม้ายคล้ายคลึงกับภาพประกอบเรื่องในนิยายยุวชนตะวันตก ภาพอันมีชื่อว่า “การเดินทาง” ก็เป็นภาพหนึ่งในจำนวนดังกล่าว คือ ในภาพนั้น จะเห็นผู้คนเดินทางโดยไม่มีฉากหลัง มีเพียงรูปคนเท่านั้นที่ใช้เป็นเรื่องราว สำหรับภาพ “ตีไก่” ซึ่งเคลือบคลุมด้วยบรรยากาศสีม่วงแดง และรูปแบบที่เกินเลยความเป็นจริง จัดไว้คล้ายจากละคร ภาพที่ทัศนด้วยสีน้ำมัน ส่วนใหญ่เป็นสีม่วงแดง แต่บางภาพ เจลิมก็แสดงให้เห็นว่าเขามีลักษณะพิเศษเฉพาะในฝีแปรงของเขาเอง อีกประการหนึ่งภาพสีน้ำมันเหล่านั้นค่อนข้างจะไม่มีระเบียบเอาเสียเลย

นอกจากคำวิจารณ์ดังกล่าวแล้ว ฮีราม วูดวาร์ด ก็ได้สรุปว่า “ศิลปกรรมร่วมสมัยของไทยนี้ ยังไม่เป็นไทยเพียงพอ...” อันส่งผลทำให้ กรกฎ หลักเพชร ตอบโต้อย่างฉับพลันทันทีว่า (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๘ : ๔๓)

ข้อความนี้เป็นความจริง และผู้เขียนบทวิจารณ์น่าจะได้รับความขอบคุณอย่างสูง สำหรับสายตาอันกว้างและเที่ยงธรรมของเขา แต่สหายเอ๋ย กรุงโรม มิได้สร้างเสร็จในวันเดียวระสหาย...สำหรับการพัฒนาศิลปกรรมประจำชาติแต่ละยุคนั้น ไม่ง่ายเหมือนการนำเอาสีต่าง ๆ เทลงบนแผ่นผ้าใบแล้วใช้ความคิดอยู่นานว่า ตั้งชื่ออย่างไรจึงจะแสดงภูมิปัญญาเป็นปรัชญาได้มาก หากแต่ไปลงตัวเอาเมื่อถึงที่สุดหรือเกิดภาวะผันผวนทางการเมืองอย่างสิ้นเชิงเท่านั้น เยี่ยงเดียวกับภาพของเจลิม นาศิริรักษ์ ซึ่งอยู่ในระยะเวลาของการแสวงหาแนวทางเช่นเดียวกับศิลปินผู้ร่วมจิตสำนึกเดียวกันของชาติต่าง ๆ ในตะวันตก นี่คือเครื่องหมายคำถามใหญ่ที่วางอยู่กลางเอเชียอาคเนย์ปัจจุบัน

ส่วนในประเด็นอื่น ๆ กรกฎ หลักเพชร ก็ตอบได้ว่า (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๘ : ๑๘) ฮีราม วูดวาร์ด เพื่อต่อไปอีกว่า ภาพเขียนของเจลิม นาศิริรักษ์ นั้นพูดให้ชัดก็คือ ล้ำหลัง และดูเหมือนจะลอกแบบภาพประกอบเรื่องของเผ่าพันธุ์เขามาเสียด้วย ภาพชื่อ “ไปทำบุญ” เด็กหญิงก็ดูจะยิ้มอดไรฟันเพื่อโฆษณาขายสีฟัน อารมณ์ก็ไม่ใช่แบบไทยแท้ รวมทั้งภาพชุดชีวิตไทย ก็ยังสะท้อนให้เห็นได้ไม่ถึงก้นบึ้งของ

ความจริง...ข้อนี้คือการสำรวจภาพถึงประสาทสัมผัสและประสบการณ์ที่เขายังมีอยู่น้อยเกินสำหรับทุกสิ่งๆ ที่เรียกว่าประเทศไทย และน่าขันว่า ภาพไทยเหมือนภาพประกอบฝรั่ง พุดตรง ๆ ก็คือ ศิลปินไทยโบราณ บรรพบุรุษของเรามักง่าย เป็นทาสลอกเลียนฝรั่ง...ฮิราม วูดวาร์ด พาลามสืบไปเพื่อเน้นผนึกความเข้าใจในความไร้สาระ ผิดพลาดใหญ่หลวงของภาพเขียนฝีมือเจลิม นาเคิร์กซ์ โดยย่ำหัวตะปูไวหาลงเป็นที่สุดทำยว่า งานลอกเลียนฝรั่งที่ชื่อ “การเดินทาง” (ในชื่อภาษาไทย) แสดงเรื่องราวเพียงรูปคนไม่มีฉากหลังมาโน้มน้ำหนักความรู้สึกให้สมบูรณ์ ภาพ “ตีไก่” บรรยายภาคสีม่วงแดง และรูปแบบเกินเลยความจริง (หมายถึง จิตแก๊งค์ทำ) นั้นจัดไว้คล้ายจากละคร...ข้อนี้ถ้าคิดด้วยความรู้สึกพื้น ๆ เราก็คงจะเอ็นดูฝรั่งผู้นี้ได้ เขาช่างเสียสละสุดสุดสำหรับเฝ้าสังเกตด้วยความปรารถนาดีต่อวงการศิลปะของเราเสียจริง ๆ ดีกว่าคนไทยด้วยกันเสียอีก แต่ตรงกันข้าม ข้าพเจ้าถือเป็นถ้อยประมาทหยาบหยามภูมิปัญญาอย่างแรงในอุดมคติทางวัฒนธรรมแห่งชาติของข้าพเจ้า และ

ความจริง จิตรกรรมของเจลิม นาเคิร์กซ์ ยังมีใช้ความสัมฤทธิ์ผลของจิตรกรรมแบบขนบนิยมยุคใหม่ รวมทั้งไม่ใช่กฎเกณฑ์อันผูกขาดในศิลปะดังกล่าวนี้ต่อสังคมแต่อย่างใด เพราะเป็นความพยายามค้นคว้าแสวงหาแนวทางหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าความอดสาหะแห่งอุดมคติของเขาอาจจะประสบความสำเร็จล้มเหลวบ้างในกาลต่อไปก็จริง แม้กระนั้น เขาก็เป็นผู้หนึ่งที่มีความนิยมยินดีในลมหายใจของตนเองมิได้สยบยอมยอตนดลวงเป็นทาส ทาสในจิตสำนึกอันต่ำทรามยิ่งกว่าทาสโดยเพียงเรือนกายดั่งฟ้ากับดิน

ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนี้ และช่วงเวลานั้น ดูเหมือนว่าจะเป็นบรรยากาศที่ไม่มีใครฟังใคร และไม่มีใครเสนอบทวิจารณ์เชิงวิพากษ์เพื่อให้เห็นข้อดีข้อเสียในศิลปะแต่ละแนวคิออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน ยิ่ง ดำรง วงศ์อุปราช เสนอทรรศนะเชิงวิจารณ์เอาไว้ดีกว่า (ดำรง วงศ์อุปราช ๒๕๐๘ : ๓๑-๓๒)

ผมมีความเห็นว่า การพยายามเป็นไทย โดยดัดแปลงของโบราณ เป็นการทำได้อย่างมากก็แบบประยุกต์มากกว่างานสร้างสรรค์...และถ้านักศึกษามองเห็นครูผูกเน็คไท ใส่เสื้อสีขาว ยืนเขียนรูปในห้องแบบออฟฟิศ ค่อย ๆ แต้มสี เขียนรูปภาพเป็นราชการ เชื่อแน่ว่าแรงศรัทธาคงลดลง ในโรงเรียนศิลปะแท้ ๆ บรรดาผู้สอนล้วนแต่ทำงานหนัก เห็นเขาใส่เสื้อเประอะสี เดินอย่างสบายตลอดเวลา มีอะไรก็ถกเถียงกันอย่างเปิดเผย

อีกทั้งการที่ น. ณ ปากน้ำ เขียนบทวิจารณ์กลุ่มจิตรกรภาพเขียนไทย อันประกอบด้วย เจลิม นาเคิร์กซ์ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ อร่าม แก้วสว่าง สมอง ศรีบุญ สุกฤติ ธีรนาถ อนันต์ อนุศาสน์นันท์นทองเต็ม ทูรินตะวิริยะ และกมล ทศนาญชลี เอาไว้ว่า (น. ณ ปากน้ำ ๒๕๐๘ : ๒๑๐-๒๑๑)

ได้มีการแสดงภาพเขียนของจิตรกรกลุ่มหนึ่ง ที่บางกะปิแกลเลอรี จิตรกรกลุ่มนี้เรียกตัวเองว่าศิลปะแบบไทย แต่เมื่อดูกันทุกชิ้นแล้ว ทำให้สะดุ้งชวนให้คิดไปว่า เป็นการมาดกรรรมศิลปะไทยหรืออย่างไรกันแน่ การใช้สีเห็นได้ชัดว่าขาดความรู้ เป็นไทยก็ไม่เชิง เทศก็ไม่ใช่ ดูไม่ออก เขาเขียนภาพแบบตะวันตก แต่ดัดเส้นหนัก ๆ การเขียนภาพคนก็ใช้เส้นสายสะดึง จนเหมือนคนเป็นโรคสันนิบาตมันเป็นเรื่องของการตัดจริต มิใช่ผู้ดี

บางแห่งเขาใช้พู่กันเล็กเรียกว่า “พู่กันหนวดหนู” เพื่อเน้นส่วนของใบหน้าให้ดูกลม แตกต่างกับเส้นรอบนอก กลวิธีเช่นนี้ ควรจะได้ศึกษาให้อย่างกว้างขวาง ผู้ที่คิดจะปฏิรูปศิลปะไทยนั้น ควรจะได้

ศึกษาศิลปะไทยให้ถึงแก่น อย่างเช่นองค์การ กัลยาณพงศ์ เคยทำมานั้นแหละจึงจะไม่เป็นการพลา้เกียรติศิลปะไทย ดังที่จิตรกรกลุ่มนี้กระทำกันอยู่

จากคำวิจารณ์ดังกล่าว ดูเหมือนจะยิ่งทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการเผชิญหน้ากันมากขึ้น ทว่าฝ่ายที่สนับสนุนศิลปะแนวประเพณีซึ่งเป็นฝ่ายตั้งรับมาโดยตลอดก็พยายามอย่างยิ่งที่จะอาศัยเหตุผลอาศัยบุคคล และองค์กรมาสนับสนุน เพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของตน ดังจะพบว่ากลุ่มผู้จัดการแสดงภาพเขียนแบบไทย ได้ตีพิมพ์พันธบัตรคำขวัญของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ประธานองคมนตรี มีใจความว่า (กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ๒๕๐๘ : ไม่มีเลขหน้า)

การเขียนภาพแบบไทย เป็นศิลปะที่ได้เลี่ยนมาจากต่างชาติ สมควรแท้ที่จะช่วยกันทำนุบำรุงให้ยืนยาวต่อไป แต่ศิลปะก็เหมือนมนุษย์ การที่จะงอกงามต่อไปได้ อาจต้องอาศัยแบบแผนภายนอกมาช่วยประกอบความคิดผ่องแผ้วตามกาลสมัย จะยึดหลักอยู่ตามเดิมอย่างเคร่งครัดทุกแห่งทุกมุมอาจไม่เป็นทางแห่งวิวัฒนาการได้เหมือนกัน ข้อสำคัญอยู่ที่ต้องระวังมิให้พลิกหน้าเป็นหลังก็พอ

นอกจากนั้น กรกฎ หลักเพชร ก็ได้อาศัยทรรคนะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนทรรคนะความคิดของตนดังต่อไปนี้ (กรกฎ หลักเพชร ๒๕๐๘ : ๔๕)

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เปิดเผยข้อสันนิษฐานของนายเรอเน เมเฮอ เกี่ยวกับ Universal Civilization ว่าดังนี้...ในความคิดเห็นของผู้อำนวยการองค์การยูเนสโกนั้น เห็นว่าอารยธรรมแบบสากลนี้เป็นของที่ไม่มีประโยชน์แก่โลก จะทำให้โลกมีทรรคนะอันแคบ มีความเป็นอยู่อย่างแคบ วัฒนธรรมอย่างอื่น ๆ ของโลก ที่อาจจะดีกว่า งดงามกว่าและน่าจะรักษาไว้มากกว่าวัฒนธรรมและความเจริญแบบฝรั่งนั้นยังมีอยู่มากมายหลายสิบประเทศ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรรักษาไว้ และนอกจากนั้นก็ยังเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนและส่งเสริมอีกด้วย และ

การเข้าใจของเก่าและของใหม่นั้น มิได้หมายถึงเพียงจดจำยึดถือเพียงคำความผิวเผินมาพิจารณาเท่านั้น หากแต่จะต้องวิเคราะห์เจาะลึกลงไปแห่งให้ทะลุลงไปในเรื่องเนื้อและปัญหาภายในของศิลปะไทยให้ถ่องแท้ เพราะความก้าวร้าวดังว่านั้นย่อมหมายถึง “สร้างรูปใหม่-ดำเนินเนื้อหาใหม่” แน่นนอนว่าระยะแรกคงปรากฏเพียงรูปธรรมบ่งบอกทางเชื้อชาติ ซึ่งผลดังกล่าวนี้ มิได้หมายถึงความต้องการของจตุรรมวงการศึกษาศิลปะทั่วโลกคือ ยูเนสโกเท่านั้น หากยังเป็นความเรียกร้องต้องการอย่างแท้จริงของนานาประชาชาติที่เจริญแล้วอีกด้วย

หลังจากการอ้างอิงทรรคนะบุคคลและองค์กรที่น่าเชื่อถือเพื่อสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นผ่านพ้นไป บรรยากาศการเผชิญหน้า ความขัดแย้งระหว่างทรรคนะที่ฝ่ายหนึ่งสนับสนุนศิลปะแนวประเพณีกับทรรคนะอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวโดยมีเป้าหมายการวิจารณ์อยู่ที่สมาคมศิลปกรรมไทย และกลุ่มภาพเขียนแบบไทย ก็เริ่มลดความเข้มข้นลง จนในที่สุดประเด็นความขัดแย้งอันเป็นผลมาจากความพยายามที่จะรักษารูปแบบสังคม ๒ แบบไว้ในเวลาเดียวกันของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อันได้แก่รูปแบบสังคมแนวอนุรักษ์นิยม ด้วยการเชิดชูสถาบันหลักของชาติ ซึ่งสัมพันธ์กับการคงอยู่ของศิลปะแนวประเพณี กับการเป็นพันธมิตรกับค่ายโลกเสรีที่ส่งผลทำให้วิถีการดำเนินชีวิตแบบเสรีนิยม ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับการพัฒนาของศิลปะสมัยใหม่ จึงกลายเป็นสิ่งที่ต้องเผชิญหน้ากันตามกฎหมายเกณฑ์ที่มีอาจหลีกเลี่ยง

ประยูร อุลุชาฎะ ๕ รอบประยูร อุลุชาฎะ โรงพิมพ์พิมพ์มเนศ ๒๕๓๑, ๑๔๒ หน้า

ศิลป์ พีระศรี “งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๒” วารสารศิลปการ ๔ : ๑๐, ๒๔๙๔

วินัย ผู้นำพล “วิวัฒนาการทางศิลปะในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์” วารสารมหาวิทยาลัยศิลปการ ๑ : ๑๒๖
มกราคม-มีนาคม ๒๕๒๑

พิริยะ ไกรฤกษ์ “ภาพสะท้อนจากประสบการณ์ในสหรัฐอเมริกาของศิลปินไทย” ภาพสะท้อนประสบการณ์
ในอเมริกา โรงพิมพ์ศิริวัฒนา ๒๕๒๙, ๑๑๖ หน้า

พิริยะ ไกรฤกษ์และเผ่าทอง ทองเจือ ศิลปกรรมหลัง ๒๔๗๕ ศรีบุญ พับลิเคชั่น ๒๕๒๕, ๓๐๔ หน้า

อนันต์ ปาณินท์ “Abstract Art” สารประชาชน ๑๖ : ๓๐-๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๗

ศิลป์ พีระศรี “สำรวจวิจารณ์ศิลปะปัจจุบันในยุโรปเกี่ยวกับศิลปะไทย” วารสารศิลปการ ๔ : ๑, ๒๔๙๓

พิชัย นิรันต์ “ศิลปะของไทยวันนี้” วารสารมหาวิทยาลัยศิลปการ ๒๕๐๗

สมาคมศิลปกรรมไทย “อัจฉริยภาพศิลปินยุคปัจจุบัน ปัญหาที่ยังแก้ไม่ตก” การแสดงศิลปกรรมครั้งที่ ๒๗
โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน ๒๕๐๗ ไม่มีเลขหน้า

อุษณี (นามแฝง) “ศิลปินต่างชาติ” สารประชาชน ๑๓ : ๓๐ กันยายน ๒๕๐๗

กรกฎ หลักเพชร “จิตรกรรมของเฉลิม นาคีรักษ์ ๑” สารประชาชน ๒๖ : ๔๒-๔๓ ธันวาคม ๒๕๐๗

_____ “จิตรกรรมของเฉลิม นาคีรักษ์ ๑” สารประชาชน ๒๖ : ๔๒ ธันวาคม ๒๕๐๗

_____ “จิตรกรรมของเฉลิม นาคีรักษ์ ๑” สารประชาชน ๒๖ : ๕๐ ธันวาคม ๒๕๐๗

_____ “จิตรกรรมของเฉลิม นาคีรักษ์ ๒” สารประชาชน ๒๗ : ๔๒ มกราคม ๒๕๐๘

_____ “จิตรกรรมของเฉลิม นาคีรักษ์ ๒” สารประชาชน ๒๗ : ๔๓ มกราคม ๒๕๐๘

_____ “จิตรกรรมของเฉลิม นาคีรักษ์ ๓” สารประชาชน ๒๘ : ๑๘ มกราคม ๒๕๐๘

ดำรง วงศ์อุปราช “ศิลปะร่วมสมัย” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๓ : ๒๘-๓๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

น. ณ ปากน้ำ บันไดเข้าถึงศิลปะ โอเดียนสโตร์ ๒๕๐๘

พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น การแสดงภาพเขียนแบบไทย ครั้งที่ ๒ โรงพิมพ์ไทย
แบบเรียน ๒๕๐๘, ไม่มีเลขหน้า

กรกฎ หลักเพชร “ศิลปกรรมกับเกียรติภูมิ” สารประชาชน ๕๓ : ๔๕ กรกฎาคม ๒๕๐๘

แนะนำผู้เขียน

- สุวคนธ์ จงตระกูล** อ.บ. อ.ม. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มศว ประสานมิตร
- สุทัศน์ ยกส้าน** B.Sc. (Hons.) (Physics), A.R.C.S., M.Sc. (Applied Optics), D.I.C., M.S., Ph. D. (Theoretical Solid State Physics) ศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ มศว ประสานมิตร นักวิทยาศาสตร์ดีเด่น พ.ศ. ๒๕๓๐ นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๐
- ประเสริฐ วิทยารัฐ** Ph.D.(Geography) ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ มศว ประสานมิตร
- สมเกียรติ ชอบผล** กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
- ชีรวัดณ์ นิงเนตร** กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองอธิการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยครูภูเก็ต
- ลำอาง หิริญบุรณะ** Ph.D. (Linguistics) รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มศว ประสานมิตร
- ประพาศน์ พุทธิประภา** M.A. in Psycholinguistics, Ph.D. in Educational Linguistics. รองศาสตราจารย์ หัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มศว ประสานมิตร
- อำนาจ เย็นสบาย** ปม.ช. (ประติมากรรม) กศ.บ.(ศิลปศึกษา) กศ.ม.(ศิลปศึกษา) อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มศว ประสานมิตร นักเขียนเรื่องสั้นรางวัลดีเด่น ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติปี ๒๕๓๓

คณะผู้จัดทำหนังสือ
วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พ.ศ. ๒๕๖๓

๑. นายสมพร บัวทอง	ที่ปรึกษา
๒. นายสำเร็จ บุญเรืองรัตน์	ที่ปรึกษา
๓. นางสาววิพุธ ไสยวงศ์	
๔. นางสาวรรรณา คล้ายกระแสน	
๕. นางสุภา ปานเจริญ	
๖. นางสาววิรุฬห์รัตน์ ไฉนจัน	
๗. นางสุวดี ภูประดิษฐ์	
๘. นายบุญยฤทธิ์ คงคาเพชร	
๙. นายวินัย โสมดี	

เอกสาร มศว

พิมพ์ที่ บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด
๔๑๓/๒๗-๓๖ ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

๒๕๖๓